

Vi er jo bare tjenestepiger

En kritisk diskursanalyse, der belyser hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i praksisfeltet.

Aalborg Universitet
Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Speciale
Afleveringsdato: 1. august 2016
Vejleder: Anette Hindhede

Udarbejdet af
Shila Larsen, studienummer 20141383

Antal tegn: **239.964** inklusiv mellemrum, litteraturreferencer og referenceliste
APA-referencesystem anvendt.

Forord

Først og fremmest, vil jeg gerne rette en særlig tak til de personer, som har deltaget i fokusgruppeinterviewene, og dermed bidraget til specialets empiriske fundament. De personer, der har deltaget har med stor åbenhed og interesse for specialet, givet mig et unikt indblik i deres praksis. Dette indblik har dannet grundlag for specialets analyse, og uden deres deltagelse havde specialet ikke nået frem til de resultater som jeg i dag kan præsentere i konklusionen.

Derudover vil jeg gerne sige tak til min vejleder, Anette Hindhede, for konstruktiv og faglig sparring gennem hele specialeprocessen.

Specialeprocessen har været lærerig for mig personligt, men i særdeleshed også fagligt, idet jeg kan anvende meget af det jeg har lært i mit kommende professionelle virke.

Jeg håber at I finder specialet lige så interessant som jeg.

Rigtig god læsning.

Shila Larsen

August 2016

Abstract

Title: We are merely servants.

A critical discourse analysis that clarifies how the social work with elderly people who resides in assisted living facilities is articulated in the municipal policies for elderly people as well as amongst the care assistants in the field of work.

The aim of this master thesis is to investigate how the social work, with elderly people who resides in assisted living facilities, is articulated in the municipal policies for elderly people as well as amongst the care assistants in the field of work. Furthermore the aim is to investigate which implications the articulations may have for the social work with elderly people residing in assisted living facilities.

The study is placed in a social-constructive context, and Fairclough's critical discourse analysis is used as a method to identify how the social work with elderly people who resides in assisted living facilities is articulated in the municipal policies for elderly people as well as amongst the care assistants in the field of work.

The study identifies two discourses in the municipal policies for elderly people, an *independence discourse* and a *structural discourse*. The two discourses highly accentuate the importance of independency and optimum staffing in the social work with elderly people residing in assisted living facilities. Moreover the study identifies four discourses in the field of work, a *staffing discourse*, an *institutional discourse*, a *quality discourse* and a *professional discourse*. The four discourses from the field of work is mainly focused on structural suggestions and limitations in the social practice, however the care assistants articulate these suggestions and limitations from very different points of view. The study identified several strategic battles within the discursive practices i.e. between the care assistants and their different educational backgrounds. However the study concluded that the dominating discourses in the field of work primarily aimed to reproduce the predominating discourses from the municipal policies for elderly people, and this shows to have implications on how the care assistants carry out the social work with elderly people residing in assisted living facilities. Furthermore, the study concludes that the care assistants show willingness to implement new ways to practice in their field of work, and also the articulations have a positive effect on the social work by stimulating reflections on the daily social practices in the field of work.

INDHOLDSFORTEGNELSE

KAPITEL 1 – Introduktion til specialet.....	6
1.1 Indledning.....	6
1.2 Problemfelt	9
1.2.1 Ældre mennesker i Danmark.....	9
1.2.2 Aldringsforskning og ældrepolitik.....	10
1.2.3 Det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.....	11
1.2.4 Pleje af ældre mennesker som lavprestigearbejde	12
1.2.5 Sundhedsprofessionernes kamp	14
1.2.6 En værdig pleje til ældre mennesker i plejeboliger.....	15
1.2.7 Hvad medierne siger om ældre mennesker i plejeboliger.....	17
1.2.8 Sammenfatning	18
1.3 Problemformulering.....	19
KAPITEL 2 – Videnskabsteori og kritisk diskursanalyse.....	21
2.1 Socialkonstruktivisme	21
2.2 Faircloughs kritiske diskursanalyse.....	23
2.2.1 Faircloughs tredimensionelle model	25
2.3 Saussure og sprogets betydning.....	32
KAPITEL 3 – Metode og analysestrategi.....	35
3.1 Fokusgruppeinterview	35
3.1.1 Udvalgelse af informanter.....	36
3.1.2 Struktur og forløb.....	40
3.1.3 Bearbejdning af fokusgruppedata	41
3.1.4 Forskning i eget felt	42
3.1.5 Ethiske overvejelser	44
3.2 Kommunale ældrepolitikker	45
3.3 Analysestrategi	47
KAPITEL 4 – Empirisk analyse.....	49
4.1 Analysedel 1 – ældrepolitikernes italesættelser.....	49
4.1.1 Tekstanalyse.....	49
4.1.2 Analyse af ældrepolitikernes diskursive praksis	60
4.1.3 Delkonklusion	66
4.2 Analysedel 2 – praksisfeltets italesættelser	67
4.2.1 Tekstanalyse.....	67
4.2.2 Analyse af praksisfeltets diskursive praksis.....	83
4.1.3 Delkonklusion	91
4.3 Analysedel 3 – Analyse af den sociale praksis.....	92
4.3.3 Delkonklusion	99
KAPITEL 5 – Diskussion.....	101
5.1 Diskussion af analysens resultater	101
5.2 Kritik af teori og metode	102
5.2.1 Videnskabsteoretisk perspektiv.....	102
5.3.2 Faircloughs kritiske diskursanalyse	103
5.3.3 Fokusgruppeinterview.....	105

KAPITEL 6 – Afslutning	108
6.1 Konklusion.....	108
6.2 Perspektivering	110
Referenceliste	113

~

Sproget sover aldrig
det pejler i døgndrift
sin tid og sit sted

~

Christian Graugaard

2002

KAPITEL 1 – Introduktion til specialet

Dette kapitel indledes med motivationen for specialet, og en udfoldelse af specialets problemfelt, herunder et statistisk overblik over ældre mennesker i Danmark, en redegørelse for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger samt en udlægning af mediernes og udvalgte interesseorganisationers italesættelser af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Kapitlet afsluttes med specialets problemformulering.

1.1 Indledning

Danmark står overfor demografiske udfordringer idet antallet af ældre mennesker vurderes at stige markant de kommende år (Danmarks Statistik, 2015a). Det øgede fokus på den stigende ældrebefolkning har medført en øget interesse for ældrevelværd i Danmark. En interesse, der primært fordres af aktører på forskellige samfundsniveauer, herunder politikere, økonomer, journalister og sundhedsprofessionelle.

Den danske velfærdsstat er betydeligt mere udbygget end de fleste andre lande i Verden, idet Danmark har mindre grad af ulighed i indkomstfordelingen, samt en omfattende social sikring. Størstedelen af velfærdsstatens opgaver finansieres over skatten, og da den danske velfærdsstat er karakteriseret af høj omfordeling, er skattetrykket ligeledes højere end i andre lande. Fordelingen af velfærdsydelser er en af de primære politiske skillelinjer i den politiske debat i den danske velfærdsstat (Rostgaard, 2015, s. 63). Den danske velfærdsstat er overordnet set kendetegnet ved at have en generøs og offentlig velfærdsproduktion, og udviklingen af den danske velfærdsstat har haft stor betydning for samfundets ældre mennesker, idet velfærdsstaten organiserer de serviceydelser som ældre mennesker i Danmark kan få brug for, herunder anvisning til ældreboliger samt ældrepleje (Lewinter, 2008, s. 19).

I dag skelner man primært mellem to typer af ældreboliger (Ældre Sagen, 2016a). Den ene type er *ældreboliger*, hvor der ikke er tilknyttet fast personale, men som er indrettet til ældre mennesker, og har elevator og plads til hjælpemidler såsom rollator og kørestol. Ældreboligerne er til ældre mennesker, der klarer hverdagen selv, men som har brug for særlig indretning til at kunne dette. Den anden type af ældreboliger er

plejeboliger, som har fast tilknyttet personale hele døgnet, og henvender sig til ældre mennesker, der har behov for pleje og tryghed (Ældre Sagen, 2016a). Anvisningen til plejeboliger sker efter forudgående visitation, hvor kommunen træffer afgørelse om hvorvidt ansøgeren har aktuelt behov for en plejeboligplads.

I den seneste befolkningsfremskrivning fra Danmarks Statistik konkluderes det, at det primært er antallet af ældre mennesker på 80 år og derover, der forventes at stige (Danmarks Statistik, 2015b). Denne gruppe af ældre mennesker vurderes at være den primære målgruppe for den ældreservice, der tilbydes af kommunerne, herunder hjemmehjælp og ældrepleje i plejeboliger, hvorfor der er kommet øget fokus på organiseringen af velfærdsydelser til ældre mennesker.

En ny analyse fra kommuneforeningen (KL) viser at den almene helbredstilstand hos ældre mennesker i plejeboliger i dag bliver værre og værre (Jakobsen, 2016). Analysen viser, at ældre mennesker i dag bliver boende i eget hjem længere end tidligere, som resultat af velfærdsteknologi og rehabiliteringsindsatser i kommunerne, og dermed først anvises til plejeboliger når de bliver pleje- og behandlingskrævende. Det betyder, at de ældre mennesker, der flytter i plejeboliger dels har en højere alder ved indflytning, men også at de er langt mere svækkede end tidligere (Jakobsen, 2016). At ældre mennesker i plejeboliger bliver mere og mere pleje- og behandlingskrævende påvirkes endvidere af hospitalernes øgede fokus på accelererede patientforløb, som medfører at ældre mennesker, der indlægges får færre indlæggelsesdage, og dermed udskrives til plejeboligerne hurtigere end førhen. Denne udvikling betyder, at ældre mennesker i plejeboliger får flere komplekse sundhedsmæssige problemstillinger, hvilket stiller højere krav til den pleje og behandling, som tilbydes og udføres i plejeboligerne. Man kan dermed tale om at nogle af de pleje- og behandlingsopgaver, der før blev varetaget på hospitalerne, nu flytter ud i plejeboligerne, hvilket kræver flere økonomiske og personalemæssige ressourcer (ibid.). Om denne udvikling siger Anna Wilroth, konsulent fra Ældre Sagen:

Vi skal have en bedre normering i kombination med et sundhedsfagligt løft blandt personalet, for det er jo nogle af de mest svækkede borgere i samfundet, der bor på plejehjemmene. Så vi skal give dem den omsorg og pleje, som de har brug for.
(Jakobsen, 2016)

I 2015 foretog KL en undersøgelse omkring effekterne af Folketingets vedtagne lov om omprioriteringsbidrag. Med denne lov pålagde Folketinget alle kommuner at spare 1% årligt frem til 2019 (Jakobsen, 2015). I KL's undersøgelse blev alle borgmestre i Danmark adspurgt om de formodede effekter af omprioriteringsbidraget. Ud af de adspurgte svarede 89% af borgmestrene, at en fuld udmøntning af omprioriteringsbidraget vil føre til et lavere serviceniveau med effekt allerede i 2016 (ibid.). KL's formand, Martin Damm, udtrykker bekymring for omprioriteringsbidragets betydning for kernevelværdien i Danmark:

Det her vil føre til reelle besparelser, og Folketingets partier kan jo ikke kalde sig selv for velfærdsgaranter, hvis de samtidig stemmer for et forslag, der kommer til at berøre den helt borgernære velfærd i for eksempel vores daginstitutioner, folkeskoler og på ældreområdet (Jakobsen, 2015)

I Finanslovsaftalen for 2016, afsatte regeringen en milliard kroner til at styrke ældreplejen i landets kommuner, den såkaldte *værdighedsmilliard* (Ældre Sagen, 2016b). Men, selv når værdighedsmilliarden medregnes, er der i 2016 stadigvæk færre penge til omsorg og pleje per borger over 80 år i 29 af landets kommuner end sammenlignet med 2015. Besparelserne vil primært berøre bemanningen i hjemmeplejen og plejeboligerne, men besparelserne udmøntes også som skærpet visitation og praktisk hjælp, og ændring i madservicen (ibid.).

Ifølge afdelingsleder i Ældre Sagen, Poul Dahl Hede, er det problematisk at rekruttere det rigtige personale til ældreområdet, og han udtrykker bekymring for, at mere end 15.000 offentligt ansatte inden for ældreområdet i dag er uden uddannelse (Schou, 2009). Denne bekymring understøttes af Karen Stæhr, sektorformand for social- og sundhedssektoren i FOA, som undres over at kommunerne ofte rekrutterer nye ansatte til ældreområdet med 'et varmt hjerte' som eneste krav (ibid.).

Omprioriteringsbidraget, de kommunale nedskæringer på ældreområdet samt tildelingen af værdighedsmilliarden bevidner, at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger er blevet en vigtig del af den samfundspolitiske agenda. Som det fremgår ovenfor fordrer de samfundspolitiske idealer værdighed i ældreplejen. De samfundspolitiske idealer står i skarp kontrast til den virkelighed som Ældre Sagen og

KL beskriver, en virkelighed hvor dårlige normeringer og manglende fokus på uddannelse af personalet er et unægteligt vilkår i praksis. Jeg undrer mig over hvordan man kan sikre bedre vilkår for ældre mennesker i plejeboliger, når plejepersonalets handlemuligheder indskrænkes og begrænses af økonomiske nedskæringer? Og hvor det slår fejl når politik oversættes til praksis?

1.2 Problemfelt

Indledningsvist vil jeg i problemfeltet præsentere et statistisk overblik over ældre i Danmark. Dernæst vil jeg redegøre for hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker fremstilles i dag, både på samfundspolitisk niveau, men også af nyhedsmedierne og udvalgte interesseorganisationer.

1.2.1 Ældre mennesker i Danmark

Ifølge en opgørelse udarbejdet af Danmarks Statistik (2015a), bestod den danske befolkning i 2015 af mere end 5,6 millioner personer. Opgørelsen fra Danmarks Statistik viser, at befolkningstallet har været stigende de senere år, hvilket dels skyldes, at indvandringen til Danmark er større end udvandringen, men også at befolkningen lever længere end tidligere. Der bliver flere og flere ældre mennesker i Danmark. Cirka hver femte dansker er over 60 år (ibid.). Den seneste befolkningsfremskrivning fra Danmarks Statistik (2015b) viser, at befolkningen i Danmark er vokset med 11% de seneste 30 år, og at sammensætningen har ændret sig, således, at der er færre yngre, og flere ældre mennesker i befolkningen i dag. Befolkningsfremskrivningen viser ligeledes, at alderssammensætningen i befolkningen vil ændres i retning af, at ældre mennesker vil udgøre en stigende del af befolkningen, mens andelen af børn og unge mennesker under 20 år vil blive mindre. Dette vil resultere i en stigning i befolkningens gennemsnitsalder fra 41,1 år i 2015 til 44,1 år i 2050 (ibid.).

I 2015 har Danmarks Statistik registreret, at der bor 75.000 ældre mennesker i pleje- og ældreboliger i Danmark. Beboerne fordeler sig på plejhjemsboliger, beskyttede boliger, plejeboliger, friplejeboliger og almene ældreboliger. Ældre mennesker, som bor i plejhjemsboliger og plejeboliger udgør mere end halvdelen af det samlede antal ældre

mennesker i pleje- og ældreboliger (Danmarks Statistik, 2016). Ud af den samlede gruppe ældre mennesker i pleje- og ældreboliger i Danmark, er det de ældste aldersgrupper, der udgør den største del. Mere end 45.000 af de ældre mennesker er 80 år eller derover, svarende til 60% af den samlede gruppe. Blandt ældre mennesker i alderen 81-85 år bor 20% i plejeboliger, og for ældre mennesker i alderen 86-90 år er 85% bosiddende i plejeboliger. Gennemsnitsalderen for hvornår ældre mennesker flytter i plejeboliger er 84,5 år, og gennemsnitstiden for ophold i plejeboliger er 30 måneder (Social- og Integrationsministeriet, 2012).

1.2.2 Aldringsforskning og ældrepolitik

Siden 1980 har der været en tiltagende sammenhæng mellem aldringsforskning og ældrepolitik i Danmark (Kirk, 2009, s. 43-46). Foranlediget af medieomtale om dårlige forhold for ældre mennesker i plejeboliger, nedsatte regeringen under ledelse af Sundhedsministeriet, i 1979, den første Ældrekommission i Danmark (ibid.). Ældrekommissionens undersøgelse af de dårlige forhold for ældre mennesker i plejeboliger gav imidlertid anledning til bredere diskussioner om ældre menneskers forhold i almindelighed. Ældrekommissionen startede sit arbejde med en analyse af de basale forudsætninger for tilrettelæggelse af en gavnlig ældrepolitik (Høeg, 2009, s. 342). Ældrekommissionens hovedkonklusion, i den første rapport fra 1982, var at selvbestemmelse, kontinuitet og brug af egne ressourcer skulle være grundlaget for ældrepolitikken (ibid.). Siden 1980 har Ældrekommissionens forskning ført til ny lovgivning og praktiske initiativer på ældreområdet, herunder indførelsen af forebyggende hjemmebesøg ved lov, samt loven om 24-timers service i hjemmeplejen (Kirk, 2009, s. 43-46).

I finanslovsaftalen fra 2011 blev det vedtaget at nedsætte en kommission om selvbestemmelse og livskvalitet i plejeboliger (Social- og Integrationsministeriet, 2012). Kommissionens formål var at undersøge hvordan ældre mennesker i plejeboliger kan understøttes i livskvalitet og selvbestemmelse, samt vurdere om der er barrierer i forhold til at opnå et godt hverdagsliv i plejeboliger. Kommissionens undersøgelse, førte i 2012 til 43 anbefalinger om at forbedre livskvaliteten og selvbestemmelsen i plejeboliger med udgangspunkt i fem grundlæggende værdier; *indflydelse på eget liv,*

respekt for forskellighed, medmenneskeligheden i fokus, gode oplevelser hver dag og en værdig afslutning på livet (Social- og Integrationsministeriet, 2012).

1.2.3 Det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger

Det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger er et resultat af den skandinaviske velfærdsmodel, og fordres af idealer om universalisme, individualisme og lighed (Rostgaard, 2015, s. 64-65). Omsorgskulturen i Danmark er i høj grad præget af en generel forventning om at det offentlige varetager ældreplejen, i modsætning til andre lande hvor familien spiller en større og mere aktiv rolle i plejen af og omsorgen for ældre mennesker. I Danmark er plejeboliger eller hjemmepleje de foretrukne plejeformer for ældre mennesker, som ikke længere kan klare sig selv i eget hjem. Samlet udgør de to plejeformer 79% og dermed er der kun 21%, der ønsker at flytte sammen med et nærtstående familiemedlem (ibid.).

I Danmark modtager 20% af alle ældre mennesker over 65 år hjemmehjælp, hvilket gør hjemmehjælpen til den mest udbredte plejeform (ibid.). Dette fordres i høj grad af et politisk ønske om, at ældre mennesker skal blive længst muligt i eget hjem i stedet for at flytte i plejeboliger. Denne afinstitutionaliseringspolitik er opstået ud fra hensynet til ældre menneskers eget ønske, men også ud fra en overvejelse om, at hjemmehjælpen er mindre udgiftstung. På trods af denne afinstitutionaliseringspolitik er plejeboligerne dog stadigvæk en vigtig ydelse i den danske velfærdsstat, hvorfor det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger er blevet en vigtig del af Ældrekommissionens arbejde (ibid.).

Ifølge Ældrekommissionen har beboersammensætningen i plejeboligerne ændret sig markant de seneste år (Borg & Nielsen, 2015). Ændringen af beboersammensætningen skyldes blandt andet, at ældre mennesker med fysiske udfordringer, ved hjælp af velfærdsteknologi og hjemmehjælp, kan klare sig længere tid i eget hjem, og derfor ikke flytter i plejeboliger så tidligt som førhen. Denne ændring kan ses som en økonomisk fordelagtig strategi, idet det er billigere at have ældre mennesker boende i eget hjem med øget hjemmehjælp, end at visiterer dem til plejeboliger (Borg & Nielsen, 2015). Dette betyder, at de ældre mennesker, som i dag visiteres til plejeboliger i stigende grad

er ældre mennesker med psykiske lidelser som eksempelvis demens. Om denne udvikling udtrykker Bjarne Hastrup, formand for Ældrekommissionen og direktør i Ældre Sagen:

Ændringen i sammensætningen af beboerne gør nærmest landets plejehjem til psykiatriske plejehjem. Derfor er der tale om en underbemanding, fordi beboerne har brug for en anden form for pleje end før i tiden.
(Borg & Nielsen, 2015)

Ifølge Bjarne Hastrup er der i dag omkring 90.000 demente i Danmark, og størstedelen af dem kan ikke klare sig selv, og derfor visiteres de til plejeboliger. Denne udvikling betyder, at plejeboligerne får mere karakter af at være 'demenshjem'. Hastrup vurderer, at der i år 2020 vil være 110.000 demente, fordi befolkningsfremskrivninger foreskriver at der vil blive flere ældre mennesker over 80 år (Borg & Nielsen, 2015). Dermed forventes det at mere end 60% af ældre mennesker i plejeboliger vil være demente, og det kræver, ifølge Hastrup, flere hænder og anden uddannelse hos plejepersonalet (ibid.).

Thomas Adelskov, formand for Social- og Sundhedsudvalget i KL, udtrykker enighed i Hastrups overvejelser vedrørende personale- og beboersammensætningen i fremtidens plejeboliger:

Der er rigtig mange demente og andre med mentale udfordringer, som er på vores plejehjem (red.). Det kræver flere hænder, og det kræver også andre uddannelser. Vi har f.eks. her hos os i Odsherred måtte fyre nogle social- og sundhedshjælpere, og vi har erstattet dem med social- og sundhedsassistenter for at højne kompetencerne og dermed imødekomme de nye behov.
(Borg & Nielsen, 2015)

Ifølge Alzheimerforeningen (2013) kan mangelfuld uddannelse hos plejepersonalet i plejeboliger true patientsikkerheden, idet for lidt viden omkring demenssygdomme samt mangelfulde sundhedsfaglige kompetencer kan medføre dårlig trivsel, genindlæggelser, hospitalsindlæggelser og dødsfald.

1.2.4 Pleje af ældre mennesker som lavprestigearbejde

I 2008 offentliggjorde Forbundet af Offentligt Ansatte (FOA) en rapport, der viser, at der i danske kommuner mangler mere end 2000 medarbejdere i ældreplejen. Rapporten

konkluderer, at pleje af ældre mennesker bliver anset som lavprestige arbejde for sundhedsprofessionelle, på trods af øget politisk fokus, rekrutteringskampagner og målrettede uddannelsesreformer (Liveng, 2015, s. 106-109). Den norske sociolog, Kari Wærness, har beskrevet tre forskellige kategorier af offentligt omsorgs- og plejearbejde (Wærness, 1982, s. 33). Den mest attraktive kategori er *vækstomsorgen*.

Vækstomsorgen er resultatorienteret, og søger at behandle mennesker med behov for særlig hjælp med det formål at gøre dem selvhjulpne. Vækstomsorgen giver høj prestige hos plejepersonalet, fordi de anerkendes for deres omsorgs- og plejearbejde, og fordi resultaterne af deres arbejde bliver synlige og målbare. *Vedligeholdelsesomsorgen* fører derimod ikke til at mennesker bliver selvhjulpne. Målet med vedligeholdelsesomsorgen er at opretholde et vist funktionsniveau, både mentalt og fysisk, eksempelvis hos kronisk syge eller funktionshæmmede. Den sidste kategori er omsorgs- og plejearbejde, der knytter sig til *situationer præget af tilbagegang*. Denne kategori er den mindst attraktive og prestigegivende. Dette skyldes, at lige meget hvor godt plejepersonalet udfører deres arbejde, vil de ikke kunne opretholde status quo, eksempelvis i det sociale arbejde med ældre og svækkede mennesker, hvis tilstand forværres over tid. Dette omsorgs- og plejearbejde kalder Wærness for 'det resultatløse' (ibid., s. 34).

Det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger vil ofte befinde sig i anden og tredje kategori, idet dette arbejde ikke fører til at de ældre mennesker bliver selvhjulpne. Den resultatløse omsorg er trods det faktum at det udføres nærmest mennesket, det omsorgs- og plejearbejde, som kræver mindst uddannelse og lønnes tilsvarende lavere end omsorgs- og plejearbejde, der udføres med større distance til mennesket (Liveng, 2015, s. 106-109). Når det basale omsorgs- og plejearbejde for ældre mennesker er rangeret lavt i et professionelt hierarki kan det tilmed skyldes arbejdets nærhed med forfald og død. Ældre mennesker med et plejebestov er ikke nødvendigvis døende, men det at modtage hjælp til at klare basale daglige behov, er et stærkt tegn på svækkelse. I dette omsorgs- og plejearbejde med ældre mennesker, konfronteres plejepersonalet med overskridelser af grænser idet de arbejder med tabuiserede kropsvæsker, og derudover skal forholde sig til livets endeligt på nærmest daglig basis (ibid.).

1.2.5 Sundhedsprofessionernes kamp

Ifølge Kristian Larsen, professor MSO på Institut for Læring og Filosofi på Aalborg Universitet (2008, s. 295), ses det inden for sundhedsvæsenet i dag, at de sundhedsprofessionelle kæmper om samfundsmæssig anerkendelse gennem blandt andet løn- og ansættelsesforhold. Larsen (2008, s. 295) beskriver hvordan nogle sundhedsprofessioner, såsom sygeplejersker og fysioterapeuter har forsøgt at opnå denne anerkendelse. Dette har de gjort ved eksempelvis at investere flere ressourcer i uddannelsesområdet, tildele professionerne en professionsbachelorgrad, samt udvikle videnskabelige forskningsinstitutioner med henblik på at institutionalisere viden gennem forskernetværk, internationale konferencer og peer reviewede-tidsskrifter. På trods af denne akademisering af professionerne, er deres position på sundhedsområdet dog stadigvæk uændret. Larsen argumenterer for, at årsagen til dette måske skyldes, at det ikke er lykket professionerne at etablere et autonomt og monopoliseret arbejdsområde, som det er lykkedes for eksempelvis læger og jordemødre, ligesom professionerne heller ikke har formået at udvikle tilstrækkelig stærk, faglig etos, som kan tiltrække samfundsmæssig anerkendelse (ibid.).

I 2013 foretog Larsen (2013, s. 245-246) en sociologisk analyse af sygeplejens position i det medicinske felt med udgangspunkt i Kari Martinsens forskning omkring køn og dominansrelationer i sundhedsvæsenet. Martinsen har gennem forskning vist hvordan sygepleje bliver positioneret som kvindedefagligt, hvorimod medicin ofte er maskulint konnoteret. Martinsen har dog beskrevet hvordan netop sygeplejersker er begyndt at agere ud fra det som Martinsen kalder *den omvendte omsorgslov*, der henviser til at sygeplejersker underlægger sig medicinske logikker, ved at rette sig mod yngre mennesker, der er akut syge og i progression fremfor ældre mennesker med kroniske sygdomme, som er i regression (ibid.). Martinsen bekræfter hermed Wærness teori om kategorisering af omsorgs- og plejearbejde, som beskrevet i forrige afsnit, ved at påvise at der er mere prestige i at arbejde med mennesker hvor der er fremgang og udvikling, end ved dem med komplekse og kroniske sygdomme, hvor omsorg snarere end behandling er det, som kræves. Resultatet heraf bliver at de kortest uddannede varetager omsorgs- og plejearbejdet for de mest syge mennesker (Larsen, 2013, s. 245-246).

Larsen (2008, s. 301-302) har kortlagt det medicinske felt med henblik på at belyse relationerne mellem aktørerne i feltet, og medicinske specialer, medicinske sygdomme, menneskekroppens organer og medicinske artefakter. Gennem den sociologiske analyse konkluderer Larsen, at de dominante positioner i det medicinske felt tildeles læger, jurister og økonomer, mens sygeplejersker, jordemødre, ergoterapeuter og fysioterapeuter tildeles middelpositioner. Social- og sundhedsassistenter og social- og sundhedshjælpere udgør de lavt-positionerede grupper i det medicinske felt (ibid.).

Larsen (ibid.) konkluderer i analysen, at de højt-positionerede aktører i det medicinske felt er virksomme i højt-positionerede institutioner, herunder sekundær sektor eller liberale erhvervsinstitutioner, og tager vare på højt-positionerede og relativt unge mennesker, som knytter sig til højt-positionerede kropsdele og kropsfunktioner, såsom hjerte og hjerne, samt blod- og luftcirkulation. De højt-positionerede aktører er virksomme ved brug af højt-positionerede teknologier og artefakter, såsom skalpel, lægemidler og laserteknologi, og henviser til højt-positioneret viden, der primært opnås gennem evidensbaseret forskning. De lavt- og middelpositionerede aktører er derimod virksomme i lavt-positionerede institutioner, ofte i primær sektor, og varetager dermed lavt-positionerede og relativt gamle mennesker med lavt-positionerede sygdomme, der er kroniske og ikke behandlingsmulige, og som knytter sig til lavt-positionerede kropsdele og kropsfunktioner, såsom hud og lever, samt kropsudskillelser. De lavt- og middelpositionerede aktører er virksomme ved brug af lavt-positionerede teknologier og artefakter, såsom vaskeklude og håndklæder, og henviser til lavt-positioneret viden, som primært opnås gennem erfaring og rutine (ibid.).

1.2.6 En værdig pleje til ældre mennesker i plejeboliger

De seneste år er der kommet fokus på begrebet værdighed i relation til pleje af ældre mennesker. Det øgede fokus er startet på baggrund af et samarbejde mellem Dansk Sygeplejeråd (DSR), FOA og Ældre Sagen. Sammen har de dannet fælles front for at sikre en værdig pleje til ældre mennesker. Samarbejdet mellem DSR, FOA og Ældre Sagen blev initieret i sommeren 2014 på baggrund af en offentlig debat vedrørende uværdig pleje af ældre mennesker i plejeboliger (FOA, 2016a). DSR, FOA og Ældre Sagen er enige om, at plejen til ældre mennesker i høj grad styres ud fra økonomiske

hensyn med fokus på minutter og ydelser, og ikke på relationer. Antallet af timer, som kommunerne visiterer til ældre mennesker i plejeboliger er reduceret kraftigt siden 2008, og personalenormeringen er kritisabel ifølge FOA, særligt i aften- og nattetimerne. DSR, FOA og Ældre Sagen stiller derfor spørgsmål ved om den pleje og omsorg, der tilbydes ældre mennesker i plejeboliger overhovedet er værdig (FOA, 2016a). DSR, FOA og Ældre Sagen beskriver, at de ofte hører beretninger om uværdige forhold i plejen af ældre mennesker i plejeboliger, herunder beretninger om ældre mennesker, der får uappetitlig mad, sidder for længe i våde bleer, eller oplever, at mange forskellige medarbejdere kommer og går i deres bolig. Derudover hører de beretninger om medarbejdere, som løber stærkere og stærkere, og som føler, at de alt for ofte er så fortravlede, at de ikke har mulighed for at give en forsvarlig omsorg, pleje og behandling (ibid.).

I DSR's arbejdsmiljøundersøgelse i 2015 kunne det fremvises, at kommunalt ansatte sygeplejerskers arbejdsmiljø i hjemmeplejen og plejeboliger er blevet væsentligt forværret de seneste tre år (Sommer & Kjeldsen, 2015). Dette har betydet, at 60% af de kommunalt ansatte sygeplejersker i hjemmeplejen og plejeboliger ikke mener at de kan arbejde fagligt forsvarligt. Sygeplejerskerne fortæller, at arbejdsmængden og arbejdstempoet er steget markant, og at de ikke mener at have tid til at løse alle deres opgaver hver dag (ibid.). Denne udvikling sætter fagligheden under pres, og det dårlige arbejdsmiljø resulterer i højt sygefravær, og vurderes at være farligt for både sygeplejerskerne, men også for de ældre mennesker, der er afhængige af plejen. De pressede arbejdsvilkår gør det dermed vanskeligt for plejepersonalet at udføre en værdig pleje til de ældre mennesker. I en omnibusundersøgelse foretaget af Voxmeter for DSR, FOA og Ældre Sagen, svarer seks ud af ti danskere, at de frygter uværdig pleje når de bliver ældre. Dette kan, ifølge Ældre Sagen (2016c), tolkes som en klar mistillidserklæring til ældreplejen eller regeringen. I samme undersøgelse blev plejepersonalet i hjemmeplejen og plejeboliger bedt om at afgøre hvad der begrænsede dem i at yde værdig pleje, omsorg eller behandling til ældre mennesker, såfremt de havde oplevet dette. Til dette svarede 65% af det adspurgte plejepersonale, at tid havde været den primære årsag, og 52% svarede at årsagen var for få medarbejdere på arbejdspladsen (Ældre Sagen, 2016c).

I januar 2015 afholdte FOA en konference på Christiansborg, hvor socialministeren og en række af partiernes social- og sundhedsordførere deltog. Formålet med konferencen var at få politikerne til at forholde sig til forslaget om værdighedsgaranti for ældre mennesker (FOA, 2016b). Forslaget er inspireret af Danmarks nabolande Norge og Sverige, hvor man de senere år har sat værdighed i ældreplejen højt på den politiske agenda. Dette har ført til, at man i Norge og Sverige har vedtaget nationale værdighedsgrundlag, der skal tydeliggøre etiske værdier og normer i ældreplejen. Både i Norge og Sverige repræsenterer værdighedsgrundlaget et specifikt menneskesyn og specifikke tiltag, som skal være gældende i det daglige arbejde for at øge kvaliteten i ældreplejen, og øge tilliden til ældreomsorgen. I arbejdet for at opnå værdig ældrepleje i Norge og Sverige, er der kommet stort fokus på efteruddannelse af ledere og plejepersonale i ældreplejen (FOA, 2016a).

1.2.7 Hvad medierne siger om ældre mennesker i plejeboliger

Plejen af ældre mennesker i plejeboliger har længe været et ømtåleligt emne i samfundsdebatten, og interessen skyldes primært mediernes bevågenhed på regeringens nedskæringer på ældreområdet, og de konsekvenser det medfører for ældre mennesker i plejeboliger (Ældreforum, 2016). Medierne er en behørig kritisk aktør i samfundet, og deres formål er at rette opmærksomhed mod fejl, mangler og overgreb, som opleves i plejeboligerne. Medierne skal dog ikke kun fungere som en overvågende magt, men har også pligt til at efterleve reglerne om *public service* i den forstand at medierne skal udfylde deres pligt som budbringer af nyheder til samfundet.

Mediernes optagethed af arbejdet med ældre mennesker i plejeboliger, manifesteres i en omfattende mængde nyhedsartikler i landsdækkende dagblade gennem de seneste ti år. Ved at udføre en systematisk artikelsøgning i Infomedias database med søgeordene *plejehjem, plejebolig, alderdomshjem* og *uværdig, svigt, dårlig*, fremkommer der mere end 3000 nyhedsartikler. Overskrifterne på de øverst-rangerede nyhedsartikler er *Svigt på plejehjem, Plejehjem får ordre til at forberede forhold, Har ikke fået bad siden påske, Mindre tid til toiletbesøg og bad: ældre skal klare sig selv i ferien* og *Presset personale kan betyde svigt af demente*. Søger man derudover med samme søgeord i lokale og regionale dagblade, så fremkommer der mere end 15.000 nyhedsartikler.

Øverst i søgningen fremkommer nyhedsartikler med overskrifterne *Velkommen i rodebutikken*, *En uværdig afsked*, *Svigt i ældreplejen – igen igen!* og *Plejehjem får ordre på forbedring*.

Nyhedsartiklerne er skrevet af både journalister, forskere, embedsmænd, kommunale politikere samt fagpersoner på ældreområdet, og samlet indgår nyhedsartiklerne i en større samfundsdebat, som reflekterer over det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Mediebilledet af ældrebefolkningen og omsorgen for ældre mennesker i plejeboliger, vurderes dog ofte at være langt fra den virkelighed, som størstedelen af ældre mennesker oplever (Ældreforum, 2016). Mediernes fremstilling af kvaliteten af den pleje, som ældre mennesker i plejeboliger tilbydes er ensidig. Der ses en tendens i medierne til, at plejepersonalet i plejeboliger ofte hænges ufortjent ud. Medierne skærer alle over en kam, og selvom det kan virke sympatisk og nødvendigt med opråb i en sektor hvor nedskæringer og dårlige arbejdsvilkår hersker, så efterspørger mange stadigvæk et mere dækkende og nuanceret billede af debatten (ibid.).

1.2.8 Sammenfatning

Det er et kendt faktum, at andelen af ældre mennesker i Danmark er voksende. Denne udvikling sætter krav til måden vores samfund forvalter velfærd på, og på det menneskesyn, der danner fundamentet herfor. Den voksende generation af ældre mennesker har afstedkommet et øget fokus på aldringsforskning og ældrepolitik, hvilket har medført, at regeringen i 1980 nedsatte en ældrekommission med det formål at sikre livskvalitet og selvbestemmelse for ældre mennesker i plejeboliger.

I 2015 vedtog Folketinget en lov om omprioriteringsbidrag, og pålagde dermed alle kommuner at spare 1% årligt frem til 2019. Bepærelserne i kommunerne vil primært berøre serviceydelser på ældreområdet, hvilket vil kunne ses som nedskæringer i normeringerne i både hjemmeplejen og plejeboligerne.

Foruden de strukturelle og økonomiske begrænsninger på ældreområdet, udfordres plejepersonalet i plejeboliger ligeledes af en samfundsdiskurs, der italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger som lavprestigearbejde. Plejepersonalet søger samfundsmæssig anerkendelse, men kravene til uddannelse er lavere i ældreplejen end i det øvrige sundhedsvæsen, hvilket er med til at skabe faglig ulighed. Den faglige

ulighed kan menes at være med til at vanskeliggøre det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Plejepersonalet føler sig fagligt pressede, og mener selv, at dette påvirker deres muligheder for at yde en værdig pleje til ældre mennesker i plejeboliger.

De seneste ti år har nyhedsmedierne vist omfattende interesse for plejen af ældre mennesker i plejeboliger. Nyhedsmedierne fremstiller ældreplejen som værende uværdig, krænkende og umenneskelig, hvilket ligeledes understøttes af undersøgelser udarbejdet af DSR og FOA. Nyhedsmedierne, DSR og FOA, er med til at forme de diskurser, der dominerer i samfundet, og deres omfattende interesse for ældre menneskers levevilkår er med til at betone aktualiteten i nedenstående problemformulering. På trods af den omfattende interesse for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, findes der dog ingen undersøgelser, som belyser hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i praksisfeltet.

1.3 Problemformulering

Ovenstående indledning og afdækning af problemfeltet, har ført til følgende problemformulering:

Hvordan italesættes det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger i udvalgte kommunale ældrepolitikker, og blandt plejepersonalet i praksisfeltet? Og hvordan er italesættelserne med til at forme den sociale praksis?

Specialets problemformulering består af to overordnede forskningsspørgsmål. Det første forskningsspørgsmål ønsker at belyse hvordan udvalgte kommunale ældrepolitikker og plejepersonalet i praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Når jeg anvender begrebet *socialt arbejde* i dette speciale skal begrebet forstås som en fællesbetegnelse for det omsorgs- og plejearbejde plejepersonalet udfører for ældre mennesker i plejeboliger. I problemformuleringen henviser jeg endvidere til *praksisfeltet*, og dette skal forstås som en samlet betegnelse for de plejeboliger, der er udvalgt til at deltage i denne undersøgelse.

Det andet forskningsspørgsmål søger at belyse hvordan italesættelserne fra de udvalgte kommunale ældrepolitikker, samt plejepersonalet i praksisfeltet, er med til at forme den sociale praksis, herunder om italesættelserne påvirker måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger tilrettelægges og udføres.

KAPITEL 2 – Videnskabsteori og kritisk diskursanalyse

I dette kapitel vil jeg redegøre for specialets videnskabsteoretiske position og teoretiske afsæt. Første del af kapitlet vil redegøre for specialets videnskabsteoretiske forankring herunder specialets ontologi og epistemologi. Afslutningsvis følger en gennemgang af Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse efterfulgt af en redegørelse af Louis Althusseres ideologiteori samt Antonio Gramscis hegemonibegreb, som vil blive uddybet med henblik på at nuancere det sociale arbejdes praksis.

2.1 Socialkonstruktivisme

Den akademiske viden som jeg ønsker at konstruere i dette speciale gennem kritisk diskursanalyse tager udgangspunkt i en socialkonstruktivistisk forståelse af, at sproget dels er konstituerende for, men også konstitueret af, den sociale verden, og derfor vil der i det følgende blive redegjort for socialkonstruktivismen som videnskabsteoretisk position. Ved at vælge socialkonstruktivismen som videnskabsteoretisk position tager jeg videnskabeligt afstand fra normativ teori, idet socialkonstruktivisme og kritisk diskursanalyse sammen konstruerer en fuld ontologisk og epistemologisk forståelse af det relationelle forhold mellem sproglige og sociale strukturer. Denne videnskabsteoretiske position er funderet på en stærk strukturalistisk forståelse, der hævder at sociale konstruktioner er indeksiale, og at sproget har konsekvenser for den konstruerede sociale virkelighed.

Socialkonstruktivismen er en videnskabsteoretisk position inden for humaniora og samfundsvidenskab, som er blevet udbredt de seneste årtier (Wenneberg, 2000, s. 13). Socialkonstruktivismens udbredelse i nyere tid skyldes dels, at socialkonstruktivismen forstås som et opgør med traditionelle opfattelser såsom positivismen, realismen og rationalismen, men også at socialkonstruktivismen menes at have en kritisk kraft, som ikke tager det umiddelbare for givet. Socialkonstruktivismens popularitet inden for videnskabsteoretisk tænkning, skyldes endvidere, at socialkonstruktivismen søger at afsløre selvfølgeligheder og umiddelbare fænomener ved at demaskere de underliggende strukturer, der menes at konstruere dem (Wenneberg, 2000, s. 13). Socialkonstruktivismen foreskriver, at virkeligheden er bestemt af sociale og historiske processer, hvilket bevirker at virkeligheden kan anskues som ikke-objektiv og

foranderlig. Dette betyder dog ikke, at verden ikke eksisterer, men at socialkonstruktivismen afviser muligheden for at erkende virkeligheden som en objektiv realitet, da erkendelsen i et socialkonstruktivistisk perspektiv altid menes at være socialt konstrueret (Pedersen, 2012, s. 188-189). Socialkonstruktivismens ontologi bliver dermed, at alt der opfattes i verden, må ses som en social konstruktion. Denne ontologi afviser positivismens tro på en objektiv verden, hvor virkeligheden eksisterer uafhængigt af menneskets erkendelse af den. Socialkonstruktivismens ontologi underkaster sig det faktum, at det både er samfundet, der skaber individet, men også individet, der skaber samfundet (ibid., s. 190-191). Ved at vælge socialkonstruktivismen som videnskabsteoretisk position i dette speciale, underlægger jeg mig erkendelsen af, at den viden jeg søger at opnå, skabes gennem sociale konstruktioner.

Inden for det socialkonstruktivistiske perspektiv, er sproget en vigtig forudsætning for måden hvorpå verden erkendes. Socialkonstruktivismen foreskriver, at alt der opfattes som værende naturligt eller som umiddelbart tages for givet, kun forekommer som menneskeskabte fænomener. Mennesket tildeles dermed på kollektivt og individuelt plan en aktiv rolle i forståelsen og dannelsen af fænomener. I socialkonstruktivismen opstår fænomener i kraft af tid og kontekst, og det vægtes at især samfundet og dets kollektive processer er determinerende for konstruktionen af disse fænomener (ibid., s. 188-189). Socialkonstruktivismen hævder altså, at menneskets verdensopfattelse er konstitueret af erkendelse, hvilket betyder at måden mennesker italesætter virkeligheden på, bliver determinerende for hvordan mennesker forstår virkeligheden (ibid.). Med andre ord, kan det forstås således at betydningen af fænomener, i et socialkonstruktivistisk perspektiv, skabes og opretholdes gennem sprogbrug, og at der ses en tydelig sammenhæng mellem betydning af fænomener og social handling. Socialkonstruktivismens epistemologi fastslår dermed at al erkendelse af verden, både den almene og den videnskabelige, er socialt konstrueret. Med dette menes, at menneskers erkendelse af en given genstand baseres på deres tidligere og nuværende sociale positioner i samfundet. Sociale interaktioner bliver, i forlængelse heraf, det skabende i socialkonstruktivismens epistemologi (ibid., s. 190-191). Pointen er, at det der betragtes som virkeligheden for et menneske, ikke nødvendigvis er virkeligheden for et andet. Der er således forskellige tolkninger af verden, som betyder, at der ikke er

en virkelighed, der kan forfølges. Denne erkendelse argumenteres med at det enkelte menneske konstruerer en forståelse af verden ud fra sit eget aktuelle ståsted i verden. Socialkonstruktivismens epistemologi fastslår endvidere at viden og fortolkninger reproduceres gennem sprog og interaktioner, og at denne erkendelse bestemmer hvad der opfattes som naturligt, normalt, og socialt uacceptabelt (Pedersen, 2012, s. 190-191)

I dette speciale søger jeg gennem en kritisk diskursanalyse af sproglige formationer netop at tydeliggøre hvordan sproget i udvalgte kommunale ældrepolitikker, samt blandt plejepersonalet i praksisfeltet kan få betydning for måden hvorpå det sociale arbejde i plejeboliger konstrueres, samt hvordan aktørerne kan påvirke måden hvorpå sproget fortolkes og reproduceres, både individuelt og kollektivt. Med dette underlægger jeg mig dermed socialkonstruktivismens ontologi og epistemologi.

Socialkonstruktivisme fordrer ikke en objektiv og endegyldig sandhed, og derfor er det også vigtigt, inden for denne videnskabsteoretiske position, at forstå at de resultater, der fremkommer af analysen i dette speciale, blot er en ud af mange tilgange til hvordan problemformuleringen kan anskues og belyses. En af socialkonstruktivismens centrale grundantagelser er subjektivitet, hvilket betyder at min udlægning af virkeligheden er et produkt af min subjektive erkendelse. Dette betyder også, at analysens resultater formentlig vil falde anderledes ud, såfremt specialet var blevet udarbejdet af en anden.

I diskursanalysen vil jeg benytte mig af begreber, der er åbne for fortolkninger og derfor ikke endegyldigt definerbare, og min socialkonstruktivistiske position vil derfor fordrer en erkendelse af at min subjektivitet er medkonstruerende for analysen. Dette betyder også at jeg ikke kan drage almen gyldige og endelige slutninger på baggrund af analysens resultater. Den viden jeg opnår gennem resultaterne vil dermed ikke kunne fastlåses som virkelig og endegyldig viden, men vil derimod kun være gyldig i dette moment, idet resultaterne, inden for socialkonstruktivismens videnskabsteoretiske position, skal forstås som en forståelse af samfundet, som det ser ud lige nu.

2.2 Faircloughs kritiske diskursanalyse

Jeg har valgt at anvende kritisk diskursanalyse til at belyse hvordan ældre mennesker i plejeboliger italesættes i kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i

praksisfeltet, samt hvordan italesættelserne er med til at forme den sociale praksis, idet kritisk diskursanalyse opstiller teori og metode til at undersøge relationerne mellem diskursive praksisser og sociale strukturer (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 72). Med kritisk diskursanalyse ønsker jeg dermed at fremhæve hvordan sproget konstituerer de sociale strukturer, og hvordan det sprog som forskellige aktører anvender, formes af deres positioner i den sociale praksis. Den kritiske diskursanalyse kan netop bidrage til at tydeliggøre hvilke sociale strukturer der dels konstituerer, men også er konstituerende for, måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes.

Den kritiske diskursanalyse er udviklet af den britiske lingvist og diskursanalytiker, Norman Fairclough (2008, s. 7). Faircloughs kritiske diskursanalyse er forankret i en filosofisk og lingvistisk videnskabsteoretisk position, som kendetegnes ved et overordnet dialektisk perspektiv, hvor diskurs forstås som både konstituerende for og konstitueret af det sociale. Fairclough definerer diskurs således:

Diskurs er både en måde at handle på, en form hvori folk kan agere i forhold til verden og særligt i forhold til hinanden, og en måde at repræsentere verden på (red.). Diskurs er en praksis, som ikke bare repræsenterer verden, men også giver verden betydning, konstituerer den og konstruerer den i mening.
(Fairclough, 2008, s. 17-18)

Diskurs bidrager dermed ikke blot til at producere og transformere sociale processer og strukturer, men reflekterer dem også. Med denne opfattelse af diskursbegrebet, fastslår Fairclough (2008, s. 10-11) at diskursive praksisser påvirkes af samfundsmæssige kræfter, som ikke blot har diskursiv karakter. Fairclough adskiller sig dermed fra mere poststrukturalistiske tilgange inden for diskursteorien, hvor diskurs udelukkende opfattes som konstituerende. Faircloughs tilgang til kritisk diskursanalyse trækker på tre analytiske forskningstraditioner; *lingvistisk tekstanalyse*, *makrosociologisk analyse af den sociale praksis og de sociale strukturer* samt *en fortolkende mikrosociologisk tradition*, som anskuer den sociale praksis som noget mennesker aktivt tilskriver mening og producerer på baggrund af *common sense*-logik (Fairclough, 2008, s. 28).

Fairclough bruger diskursbegrebet ud fra en forståelse af, at sprogbrug er en form for social praksis mere end en individuel aktivitet, og derfor vurderes Faircloughs kritiske

diskursanalyse at være særlig relevant i forhold til at belyse hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i udvalgte kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i praksisfeltet. Den kritiske diskursanalyse kan med fordel anvendes til at belyse forbindelserne mellem de diskursive praksisser i ældrepolitikkerne, og de kulturelle og sociale processer i praksis. Faircloughs kritiske diskursanalyse er endvidere relevant for dette speciale idet Fairclough hævder, at diskursive praksisser bidrager til at producere og reproducere ulige magtforhold mellem sociale grupper, det som Fairclough kalder ideologiske effekter (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 75-76).

Faircloughs kritiske diskursanalyse er kritisk i den forstand, at den søger at afsløre den diskursive praksis rolle i forhold til at opretholde den sociale verden, og herunder også de sociale relationer, der medfører ulige magtforhold. Formålet bliver ligeledes at bidrage til social forandring både kommunikativt, men også i samfundet som helhed, ved at belyse hvordan italesættelserne kan påvirke måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger fremstilles.

Fairclough fastslår, at når man skal analysere en diskurs, skal man fokusere på to dimensioner; *den kommunikative begivenhed* og *diskursordenen*. Den kommunikative begivenhed skal forstås som et tilfælde af sprogbrug eksempelvis en avisartikel, en politisk tale eller et interview, og diskursordenen skal forstås som summen af de diskurstyper, der anvendes inden for en social institution eller et socialt felt (ibid., s. 79-80).

2.2.1 Faircloughs tredimensionelle model

Fairclough har udviklet en tredimensionel model, der er anvendelig som analytisk ramme for empirisk forskning i kommunikation og samfund, med det formål at kunne udarbejde en systematisk og kritisk diskursanalyse (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 80-81). Modellen består af tre dimensioner, som alle skal inddrages i kritisk diskursanalyse af en kommunikativ begivenhed, *tekst*, *diskursiv praksis* og *social praksis*. De tre dimensioner vil blive uddybet i følgende afsnit.

Figur 1 Faircloughs (2008, s. 73) tredimensionelle model

Tekst

Ved at foretage en tekstanalyse, undersøges det, som Fairclough (2008, s. 29-31) refererer til som *tekstens egenskaber*. Tekstanalysen er beskrivende og tekstnær, og udgør fundamentet for at kunne identificere bestemte diskurser i den tekst, som der arbejdes med, og dermed belyse hvordan de enkelte diskurser formidles. Derudover kan tekstanalysen anvendes i forhold til at finde ud af hvordan diskurserne artikuleres i de kommunikative begivenheder, samt belyse hvordan de medvirker til konstruktionen af sociale identiteter, sociale relationer og virkelighedsbilleder (ibid.). Til at belyse hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i udvalgte kommunale ældrepolitikker, og blandt plejepersonalet i praksisfeltet vil jeg anvende fire udvalgte begreber fra Faircloughs tekstanalytiske begrebsverden. I det følgende afsnit vil jeg introducere de fire udvalgte begreber, *ordvalg*, *modalitet*, *transitivitet* og *metafor*.

Det første begreb, som anvendes i tekstanalysen er *ordvalg*. Med dette begreb kan jeg identificere de enkeltstående ord i teksterne fra udvalgte kommunale ældrepolitikker og praksisfeltet, som bidrager til at fastlægge betydningen når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes. Ordvalget henviser til aktørernes forsøg på at

italesætte bestemte verdensanskuelser (Fairclough, 2008, s. 34). Fairclough hævder, at ordvalget er socialt motiverende, og har sociale konnotationer til ideologiske og politiske overbevisninger, eksempelvis i forhold til hvordan sociale identiteter og sociale relationer anskues (ibid. s. 32). Det er gennem identificering af ordvalg, og specifikke uddrag af teksterne, at jeg med tekstanalyse kan identificere hvordan aktørerne i de udvalgte kommunale ældrepolitikker, samt aktørerne i praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Det andet udvalgte begreb er *modalitet*. Modalitet henviser til afsenderens grad af tilslutning eller afstandtagen til specifikke udsagn i teksterne, samt hvilken konsekvens det får for dialogen i teksterne (Fairclough, 1992, s. 158). Fairclough beskriver, at modaliteten udtrykkes gennem fire grammatiske modalitetsmarkører, *modalverber*, *tidsangivelse*, *modaladverbier* og *forbehold*. Modalverberne udtrykkes gennem ordene *vil*, *kan*, *skal*, *må* og *bør*. Tidsangivelsen udtrykkes ved at gøre specifikke udsagn kategoriske ved at bruge nutidsformer af et verbum. Hvis et udsagn udtrykkes i nutid kan det være et udtryk for at aktørerne eller afsenderen af teksterne komplet tilslutter sig udsagnet. Modaladverbierne udtrykkes eksempelvis gennem ordene *selvfølgelig* og *måske*. Og endeligt kan forbehold udtrykkes med ordene *måske*, *lidt* eller *en smule*. Hvis disse ord fremtræder hyppigt i de analyserede tekster, kan dette betyde, at producenten helt eller delvist tager afstand fra de udsagn teksterne repræsenterer. Modaliteten kan endvidere udtrykke magt eller ønske om at opnå magt over betydningstilskrivning, men kan også være skabende for fællesskab eller solidaritet mellem aktørerne, der fremgår i teksterne, ved at fremhæve deres enighed eller fælles grundlag (ibid.). Modaliteten kan være subjektiv eller objektiv, alt efter om producenten vedkender sig udsagnet ved brug af pronominerne *jeg* eller *vi*, eller om producenten udtrykker *sandheden* som et objektivt udsagn (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 95-96). Modalitetsbegreber er, med andre ord, interessant i forhold til at belyse hvorvidt plejepersonalet udtrykker solidaritet som samlet faggruppe når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, eller om modaliteten i stedet viser, at de tager afstand fra hinandens positioner i faget gennem sproget.

Det tredje begreb, der vil blive anvendt i tekstanalysen er *transitivitet*. Transitivitet afsøger, hvordan processer og begivenheder forbindes med subjekter og objekter, og om særlige forhold eller aktører fremhæves mere end andre (Fairclough, 1992, s. 178). I tekstens grammatiske opbygning kan relationelle mønstre konstrueres, og det kan dermed identificeres hvilke aktører i teksterne, der tillægges særlige roller eller særligt ansvar, og hvem teksten er centreret om, dette ved at analysere teksternes brug af *nomalisering* og *passiver*. Derudover kan transitivitet afsløre kausalitet ved at udtrykke evne eller intention i udsagnet, eksempelvis gennem handlingsverber (ibid., s. 182-183).

Det fjerde og sidste begreb, som vil blive anvendt i tekstanalysen er *metafor*. Fairclough (2008, s. 77-78) beskriver metaforer som sproglige konstruktioner, der er med til at synliggøre bestemte meninger eller fremstillinger af virkeligheden. Metaforer er oftest et udtryk for en kultur, en politisk holdning eller ideologi, men kan ligeledes være udtryk for en konflikt, som ellers ville være skjult i teksten. Ifølge Fairclough udtrykkes konflikter typisk gennem metaforer (ibid.).

Den diskursive praksis

Den anden dimension i Faircloughs kritiske diskursanalyse er den diskursive praksis. Fairclough karakteriserer den diskursive praksis som processer af produktion, distribution og konsumtion af tekst (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 93). Dermed forstås, at når noget italesættes, er det et udtryk for diskursiv praksis, idet italesættelsesprocesserne antyder hvordan afsenderen af teksterne opfatter, fortolker og konstruerer virkeligheden (ibid.).

Analytisk er den diskursive praksis den dimension hvor den kommunikative begivenhed formes til en diskursorden, der dels konstituerer, men også er konstituerende for, den sociale praksis. Fairclough beskriver diskursordenen som en social strukturering af sproget, og mener, at denne strukturering er en del af en bredere struktur i et netværk af sociale praksisser (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 82). Det vil sige, at diskursordenen er måden hvorpå man inden for en gruppe eller institution formulerer sig, og opfatter den eller de diskurser, der italesættes inden for denne gruppe eller institution. Analysen af den diskursive praksis er relevant for at identificere diskursordenen i forhold til måden

hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i udvalgte kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i praksisfeltet. Formålet med dette er at synliggøre hvordan aktørerne i teksterne påvirkes af både den diskursive og den sociale praksis, på den måde, at deres sociale position internaliseres gennem regler, normer og sociale konventioner (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 82).

I analysen af den diskursive praksis i teksterne fra de udvalgte kommunale ældrepolitikker og praksisfeltet, vil følgende begreber blive anvendt, *intertekstualitet*, herunder *manifest intertekstualitet* og *interdiskursivitet*. Fairclough beskriver, at konkret sprogbrug altid trækker på allerede etablerede diskurser, og forklarer, at man ved at analysere teksternes intertekstualitet kan påvise hvordan en tekst trækker på diskurser og elementer fra andre tekster, og dermed reproducerer tidligere diskurser (ibid., s. 15-16). Intertekstualiteten ses dermed som en grundlæggende egenskab, som tydeliggør hvordan tekster produceres med udgangspunkt i fragmenter fra andre tekster. Ifølge Fairclough (2008, s. 42) kan fragmenterne være eksplicit markerede gennem direkte henvisninger til andre tekster, eller være integrerede mere implicit i andre tekster. Fairclough anser intertekstualitet som udtryk for en diskursiv forandring, og forklarer at såfremt forandring spores i den diskursive praksis, så kan denne også spores i den sociale praksis (ibid., s. 45). Den mest markante form for intertekstualitet er, ifølge Fairclough, den manifesterede intertekstualitet, idet teksterne åbenlyst trækker på andre tekster (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 84). Den anden form for intertekstualitet er interdiskursivitet. Interdiskursiviteten kommer til udtryk ved at tekster italesætter forskellige diskurser på tværs af, eller inden for, forskellige diskursordener (ibid.). Interdiskursivitet udvider intertekstualitetsbegrebet ved at underlægge sig princippet om diskursordenens forrang, og med dette forstås interdiskursiviteten som et udtryk for de processer, der opstår når en specifik diskursorden trækker på diskurser fra andre diskursordener (Fairclough, 2008, s. 44). Såfremt der i teksterne identificeres interdiskursivitet i en specifik diskurs, forklarer Fairclough (1992, s. 130-132), at der er potentiale til forandring af den sociale orden, enten ved at der i diskursen eksplicit italesættes et ønske om forandring, men også ved at eksisterende diskurser blot søger at opretholde de allerede eksisterende diskursordener, og dermed også den allerede eksisterende sociale orden.

I dette speciale vil jeg analysere intertekstualiteten i teksterne fra de udvalgte kommunale ældrepolitikker, samt teksterne fra praksisfeltet for at identificere diskursordenen, med det formål at belyse hvorvidt der trækkes på samme diskurser i teksterne eller ej, i forhold til at tydeliggøre hvilken betydning italesættelserne kan få for den sociale praksis.

Den sociale praksis

Den sidste dimension i Faircloughs tredimensionelle model, er den sociale praksis. Ifølge Fairclough (2008, s. 45) er den diskursive praksis indlejret i den sociale praksis, idet den sociale praksis fremdrager relationerne mellem diskursordenen og den diskursive praksis som diskursorden indgår i. Fairclough beskriver endvidere, at det er ved at analysere forholdet mellem den diskursive praksis og den sociale praksis, at den kritiske diskursanalyse fører til endelige konklusioner, idet forandringspotentialer og ideologiske konsekvenser bliver tydeliggjort herigennem (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 98). Det er dermed i denne dimension af den tredimensionelle model, at det konkluderes hvorvidt den diskursive praksis reproducerer diskursordenen, og opretholder momentum i den sociale praksis, eller om diskursordenen transformeres således at der skabes social forandring (ibid.).

Ifølge Fairclough skal den sociale praksis som udgangspunkt forstås som non-diskursiv, og derfor mener Fairclough ikke at dimensionen alene kan begribes gennem diskursanalyse. Fairclough har ikke selv udviklet teori til analyse af den sociale praksis, og det er derfor en uundgåelige præmis i den tredimensionelle model, at inddrage supplerende sociologisk eller kulturel teori til at belyse hvordan de identificerede diskurser indlejres i den sociale praksis (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 98). Fairclough tilråder at den sociale praksis analyseres gennem de non-diskursive begreber *ideologi* og *hegemoni*, da de er forankrede i den sociale praksis, og dermed anses som værende uundgåelige i analysen af denne (Fairclough, 2008, s. 46). Begreberne ideologi og hegemoni er udviklet med udgangspunkt i marxismen, og er defineret af henholdsvis den marxistiske strukturalist Louis Althusser og den socialistiske forfatter Antonio Gramsci.

Althusser's teoretisering af ideologibegrebet har til formål at synliggøre hvordan diskurser kan være ideologiske i forskellig grad, alt efter om de bidrager til at reproducere eller transformere de dominansrelationer, som fremkommer når forskelligrettede ideologier opstår i praksis (Krause-Jensen, 1980, s. 145). Ifølge Althusser skal ideologi dermed forstås som en måde hvorpå bestemte sociale grupper eller institutioner kan fremme egne interesser gennem ideologiske objekter i den diskursive praksis, Althusser kalder dem *klassepositioner* (ibid.). Althusser's ideologiteori er endvidere centreret omkring begrebet *statsapparater*, som defineres som vidt forgrenede og komplicerede helheder inden for samfundssystemet (ibid., s. 142). Althusser opdeler statsapparaterne i *repressive statsapparater*, herunder staten, regeringen og domstole, samt *ideologiske statsapparater*, såsom erhvervslivet, uddannelsesinstitutioner, og familiære- og politiske institutioner. Ifølge Althusser er det mest dominerende ideologiske statsapparat i det moderne samfund skolesystemet, idet skolesystemet skaber ideologier, som konstituerer de roller, der eksisterer i samfundet (ibid., s. 146-147). Althusser finder det væsentligt at undersøge hvorledes de ideologiske statsapparater relaterer sig til den samfundsmæssige reproduktion og transformation gennem diskurser, og forklarer i forlængelse heraf, at klassekampe ikke blot opstår mellem de ideologiske og de repressive statsapparater, men i høj grad også repræsenterer en intern kamp om indholdet i de ideologiske statsapparater (ibid.).

Althusser fremhæver, at ideologier kan udfolde sig som implicite koder i sproget eller som implicite formationer i strukturen, som en form for social konvention, der betinger begivenhederne (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 86.). Ideologier er dermed indlejret i den sociale praksis ved at være konstitueret i sociale konventioner og normer, som reproduceres af de klassepositioner, der eksisterer i det ideologiske statsapparat, herunder praksisfeltet. Althusser's fokus på sproget er ligeledes med til at berettiggelise inddragelsen af ideologibegrebet i forlængelse af Fairclough's kritiske diskursanalyse.

Hegemoni er det andet begreb som Fairclough introducerer i forhold til analysen af den sociale praksis. Gramsci definerer hegemoni som strategiske kampe, der søger at etablere egne ideologier fremfor andres enten ved at afvæbne eller interpellere de andre (Fairclough, 1992, s. 92). Hegemonibegrebet er en naturlig forlængelse af Althusser's ideologibegreb, idet Gramsci beskriver hvordan hegemoni opstår når producenter af

forskellige diskurser, gennem strategiske kampe søger at opnå størst indflydelse på den herskende diskurs i samfundet (Fairclough, 1992, s. 92). Gramsci beskriver endvidere at der i disse hegemoniske kampe unægteligt vil opstå politiske, økonomiske og ideologiske alliancer, som sammen vil søge mod at producere, reproducere eller transformere dominansrelationer i samfundet (Fairclough, 2008, s. 59). Ifølge Gramsci er de hegemoniske kampe, som forekommer i diskursive begivenheder, dermed med til at skabe diskursiv forandring i samfundet (ibid.).

Althusser har udviklet begrebet *interpellation*, som betegner en proces, hvorved sproget konstruerer en social klasseposition for individet, og dermed gør denne til et ideologisk subjekt i den sociale praksis (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 25). Både Althusser og Gramscis begrebsverden fokuserer på, hvordan ideologier ubevidst og implicit materialiseres i den sociale praksis, og manifesterer ideologierne som teoretiske præmisser, det som Gramsci kalder *common sense*-logik (Fairclough, 2008, s. 52-53).

I analysen af den sociale praksis vil jeg identificere hvilke klassepositioner, som indgår i teksterne fra de udvalgte kommunale ældrepolitikker og praksisfeltet, samt belyse hvordan klassepositionerne positionerer sig ideologisk i den sociale praksis. Dermed ønsker jeg at påvise de ideologiske effekter, der har indflydelse på italesættelsernes betydning for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Derudover ønsker jeg at belyse hvilke diskurser, som dominerer i teksterne, for at vise hvordan de hegemoniske kampe bidrager til reproduktion eller transformation af de sociale konventioner, som definerer det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

2.3 Saussure og sprogets betydning

Faircloughs kritiske diskursanalyse er inspireret af den strukturalistiske sprogfilosofi, som utvetydigt hævder at adgangen til virkeligheden går gennem sproget (Fairclough, 2008, s. 15-16). Grundtanken i den strukturalistiske sprogfilosofi er, at det er gennem sproget at virkeligheden beskrives, men at denne beskrivelse af virkeligheden ikke må betragtes som en objektiv beskrivelse, da det som kaldes *virkeligheden*, ifølge Fairclough, er konstitueret af måden virkeligheden italesættes på. Det er dermed

gennem sproget, at diskurser skabes, afkodes og identificeres (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 18).

Faircloughs sprogopfattelse inden for kritisk diskursanalyse trækker på udviklingen af den strukturelle lingvistik udviklet af den schweiziske lingvist, Ferdinand de Saussure, som af mange betragtes som strukturalismens grundlægger (Esmark & Laustsen, 2015, s. 295). Fælles for den strukturelle lingvistik og den kritiske diskursanalyse er accepten af strukturalismens påstand om, at intet kan begribes uden kontekst og relationer. For Fairclough er det dog først og fremmest diskursbegrebet, der sammenfatter de strukturalistiske pointer, og Faircloughs kritiske diskursbegreb kan dermed forstås som arvtager til begreber som *sprogssystem* og *sproglig struktur* (Fairclough, 2008, s. 18-19).

Saussure forstår forholdet mellem virkelighed og sprog som arbitrært, og med dette mener han, at verden tillægges værdi og betydning gennem sociale konventioner, hvor bestemte fænomener repræsenteres af bestemte ord. Saussure påpeger dermed at ordet ingen særegen betydning har i sig selv, men at det først tillægges specifik betydning når det sættes i relation til andre ord (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 19). Saussure skelner mellem to niveauer i sproget, *langue* og *parole*, hvor *langue* repræsenterer sproget som statisk system, og *parole* repræsenterer det talte sprog i dynamisk udvikling. Tegn og struktur er, ifølge Saussure, kimen til strukturalismens grundlæggende distinktion (Esmark & Laustsen, 2015, s. 295).

Ifølge Saussure er sprogets struktur uforanderlig, hvilket betyder at et ord altid vil have samme betydning (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 20). Fairclough forkaster dog denne forståelse af Saussures grundtanker, og tilslutter sig i stedet poststrukturalismen, hvor sprogets struktur anses som værende foranderlig. Fairclough, og poststrukturalismen, mener ikke at betydningen af et ord bliver fikseret i en fastlagt struktur, men at betydningen varierer alt efter hvilken sammenhæng ordet anvendes i. Ordets betydning kan derfor ændres, alt efter hvilke øvrige ord det sættes i relation til. Betydningen af de enkelte ord skifter afhængigt af situationen, og det er disse skift, som er med til at skabe de forskellige diskurser (ibid.).

Saussure er relevant for dette speciale, da han mener at strukturer er den egentlige genstand for analyse, når det søges at belyse hvordan specifikke fænomener italesættes (Esmark & Laustsen, 2015, s. 297). Saussure finder det nødvendigt at blotlægge sprogets strukturer, for at finde frem hvordan ord tilskrives mening. Det er netop denne blotlægning af sproget, som jeg ønsker at tydeliggøre gennem Faircloughs kritiske diskursanalyse.

KAPITEL 3 – Metode og analysestrategi

I dette kapitel vil jeg redegøre for specialets metodiske grundlag, med det formål at synliggøre de metodiske valg, der danner baggrund for specialets empiriske fundament, samt de muligheder og begrænsninger som valget forudsætter. Første del af kapitlet vil redegøre for valg af fokusgruppeinterview som forskningsmetode, herunder udvælgelse af informanter og etiske overvejelser. Dernæst vil de kommunale ældrepolitikker, der er udvalgt til analyse blive præsenteret. Sidst i kapitlet vil jeg redegøre for specialets analysestrategi.

3.1 Fokusgruppeinterview

Fokusgruppeinterview er en ofte anvendt metodisk tilgang i samfundsvidenskabelig forskning. Bente Halkier, professor på Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier på Roskilde Universitet, har i bogen *Fokusgrupper*, redegjort for hvordan man anvender fokusgruppeinterview i videnskabelige projekter. Halkier skriver (2008, s. 9-10), at man gennem fokusgruppeinterview konstruerer empirisk data gennem gruppeinteraktion om et udvalgt emne. Fokusgruppeinterview er kendetegnet ved en kombination af et forskerbestemt emne og en gruppeinteraktion, og denne kombination gør fokusgrupper særligt velegnede til at konstruere empirisk data, som synliggør betydningsdannelserne i grupper, og belyser indholdsmæssige betydninger i fortællinger og forhandlinger.

Jeg har valgt fokusgruppeinterview som metode, da fokusgruppeinterview dels passer ind i den videnskabsteoretiske præmis jeg har opstillet for specialet, idet jeg er med til at konstruere empirisk data gennem sociale interaktioner, men også fordi interaktionerne mellem informanterne i fokusgruppen er med til at betone det talte sprog ved at tilføre sproglige strukturer og nuancer. Denne betoning af sproget, er med til at give mig indblik i gruppens opfattelse af egen praksis. En af fordelene ved fokusgruppeinterview er, at det er relativt let at facilitere, og at det er muligt at konstruere megen empiri, som ellers ville tage længere tid at fremstille såfremt empirien skulle konstrueres gennem individuelle interviews eller feltobservationer (Halkier, 2008, s. 12-14).

Halkier har defineret en række konkrete metodiske overvejelser og valg, som er vigtige forud for udførelsen af fokusgruppeinterview. Overvejelserne gældende for dette speciale, vil blive beskrevet i de kommende afsnit.

3.1.1 Udvalgelse af informanter

Ifølge Halkier (2008, s. 27) er det vigtigt at gøre sig overvejelser omkring udvælgelsen af informanter til fokusgruppeinterview. Udvalget bør være analytisk selektiv således, at betydelige kriterier i forhold til problemstillingen repræsenteres i udvalget. Udvalget af informanter til fokusgrupper i mit speciale er foretaget ud fra en teoristyret strategi, idet informanterne er udvalgt i forhold til deres relevans for problemstillingen (ibid.).

Jeg har valgt at benytte fokusgruppeinterview til at belyse hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes blandt plejepersonalet i praksisfeltet. Jeg vurderer at fokusgruppeinterview er den rette metodiske tilgang til dette, da jeg med denne metode kan konstruere empirisk data ved at lade informanterne indgå i refleksiv dialog omkring egen praksis. Da jeg med dette speciale ønsker at fokusere på sproglige konstruktioner, vil jeg kun analysere teksterne ud fra det talte sprog, og vil derfor ikke foretage analyse af informanternes sociale interaktioner og indbyrdes relationelle forhold. For at nuancere italesættelserne blandt plejepersonalet i praksisfeltet, har jeg valgt at udføre fokusgruppeinterview på to forskellige plejehjem i Danmark (ordet plejehjem vil blive anvendt i de kommende afsnit, og skal forstås som en samlet enhed af plejeboliger med samme geografiske lokation, red.).

Jeg har defineret nogle overordnede kriterier for udvælgelse af informanter til fokusgrupperne. Det første kriterium er, at informanterne skal have en sundhedsfaglig uddannelse, og at de deltager i det daglige omsorgs- og plejearbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Derudover skal informanterne repræsentere forskellighed i alder, anciennitet fra det pågældende plejehjem, samt erfaring med pleje af ældre mennesker i plejeboliger. Jeg ønsker derudover at informanterne i begge fokusgrupper repræsenterer forskellige teams på plejehjemmene, og derudover repræsenterer både dag- og aftenvagter. Jeg har valgt dette for at nuancere italesættelserne, og sikre størst mulig spredning i deltageres demografiske udvælgelseskriterier. Jeg antager at denne

fordeling har betydning for måden hvorpå plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, idet aftennormeringen er mindre end dagnormeringen, hvilket gør at aftenvagterne formodentlig er mere pressede i forhold til den tid, der er afsat til hver enkelt beboer. Halkier (2008, s. 30) kalder denne form for fokusgruppe for en netværksgruppe, da informanterne ikke arbejder tæt sammen til dagligt, men stadigvæk er en del af samme faglige og kollegiale netværk. Informanter fra netværksgrupper opleves at have nemmere ved at interagere og kommunikere sammen, idet de er trygge ved hinanden, og har klare forestillinger om hvordan hinanden reagerer. Derudover kan informanter fra netværksgrupper være med til at uddybe hinandens perspektiver, fordi de deler erfaringer og oplevelser fra praksis (ibid.). Halkier beskriver endvidere hvordan der i netværksgrupper træder en social kontrol i kraft i forhold til individuelle udtalelser, som ikke stemmer overens med praksis. Informanter fra netværksgrupper føler et større ansvar i forhold til at udtrykke sig ærligt og præcist, fordi de deler fortid og fremtid med de øvrige informanter i fokusgruppen (ibid.). Det er netop denne relationelle styrke, som jeg mener forstærker argumenterne for at vælge fokusgruppeinterview til dette speciale.

Som nævnt, har jeg valgt at udføre fokusgruppeinterview på to udvalgte plejehjem. Det ene plejehjem er lokaliseret i Københavns Kommune, og det andet i Frederiksberg Kommune. Plejehjemmene er udvalgt på baggrund af en *convenience sample*, idet plejehjemmene er udvalgt ud fra geografisk bekvemmelighed (Jensen, 2012, s. 269). På trods af bekvemmelighedsfaktoren vurderer jeg dog, at de to udvalgte kommuner repræsenterer stor forskellighed i politisk fokus og fordeling af økonomiske ressourcer. I Københavns Kommune findes der 41 plejehjem med plejeboliger (Københavns Kommune, 2016). I Frederiksberg Kommune findes der 13 plejehjem med plejeboliger (Frederiksberg Kommune, 2016). Jeg har valgt at udføre fokusgruppeinterview på plejehjem i to forskellige kommuner, da jeg finder det nødvendigt for specialets relevans, at få størst mulig variation i måden det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes på. Jeg finder det endvidere relevant at vælge to forskellige kommuner, da de på trods af den geografiske nærhed, repræsenterer to forskellige politiske grundfilosofier, og derudover repræsenterer to vidt forskellige demografiske populationer.

Det udvalgte plejehjem i Københavns Kommune (plejehjem KK) er udvalgt på baggrund af Københavns Kommunes ældrepolitik, hvori det udvalgte plejehjem er oplistet som et profilplejehjem sammen med fem andre plejehjem. Jeg kontaktede tre af de nævnte profilplejehjem, og modtog samme dag en e-mail fra ledelsen på plejehjem KK, som udtrykte stor interesse for at deltage i et fokusgruppeinterview. På den baggrund valgte jeg plejehjem KK, og anvendte derfor ingen andre selektionskriterier. Det udvalgte plejehjem i Frederiksberg Kommune (plejehjem FK), udvalgte jeg på baggrund af faglig tilknytning til stedet.

Jeg kontaktede begge plejehjem med en skriftlig anmodning om deltagelse i fokusgruppeinterview. I den skriftlige henvendelse blev plejehjemmene informeret om specialets formål, samt kriterierne for deltagelse i fokusgruppeinterviewet. På begge plejehjem blev den initiale henvendelse imødekommet af en afdelingssygeplejerske. Begge plejehjem ytrede ønske om at deltage, da de dels fandt emnet vigtigt for faget, men også fordi de mente at fokusgruppeinterview kunne give anledning til refleksion blandt plejepersonalet. Begge afdelingssygeplejersker påtog sig ansvaret for at udvælge og sammensætte det deltagende plejepersonale ud fra de førnævnte kriterier.

Ifølge Halkier (2008, s. 33) varierer det anbefalede antal informanter i fokusgrupper fra seks til tolv informanter, og Halkier anbefaler derfor at man vælger sit antal ud fra, hvad der giver bedst mening i forhold til emnet. Halkier anbefaler dog at fokusgruppen ikke bliver større end tolv informanter, for således at sikre at fokusgruppen ikke splittes op i undergrupper, som kan være svære både at observere, men også at transskribere lydfiler ud fra (ibid.). Halkier beskriver endvidere, at mindre fokusgrupper med fordel kan dannes, såfremt det ønskes at afdække mere sensitive emner, herunder specifikke arbejds- og familierutiner, og derfor har jeg i dette speciale tilstræbt at danne fokusgrupper med tre til fem informanter. Jeg valgte endvidere at fokusere på et mindre antal informanter til fokusgrupperne, da jeg har erfaret, at det kan være en udfordring for plejehjemmene at trække personale ud af plejen, da der i forvejen ikke er mange personaleressourcer i dette praksisfelt. På trods af forventningen om et mindre antal informanter, så ønskede begge afdelingssygeplejersker at fokusgruppen skulle bestå af seks informanter, således at de kunne have personale fra alle arbejds teams repræsenteret, men også for at repræsentere både dag- og aftenvagt.

Begge afdelingssygeplejersker havde som udgangspunkt formålet at sammensætte fokusgrupper, som repræsenterede de forelagte kriterier, herunder med nuanceret spredning i både alder, uddannelse og anciennitet. Da fokusgruppeinterviewet på plejehjem KK skulle afholdes, måtte to informanter dog melde afbud på dagen, og derfor forløb fokusgruppeinterviewet med fire informanter i stedet for de planlagte seks. Det først planlagte tidspunkt for fokusgruppeinterview på plejehjem FK måtte aflyses, da kun to informanter dukkede op på det aftalte tidspunkt. Jeg vurderede, at dette ikke var nok, da kriteriet for gennemførelse var tre til seks informanter. Jeg kontaktede afdelingssygeplejersken, som sørgede for at finde et nyt tidspunkt, og der deltog seks informanter, dog med mindre nuanceret spredning i deltagelseskriterier. Jeg formoder at de informanter, der deltog i fokusgruppeinterviewet blev pålagt at deltage kort forinden fokusgruppeinterviewet.

Tabel 1.1 og 1.2 viser fokusgruppernes sammensætning. Der er ikke sygeplejersker repræsenteret i fokusgrupperne. Dette har ikke været et bevidst fravalg, men ofte har sygeplejerskerne på plejehjem en ansvarshavende funktion, og derfor indgår de ikke i plejen under fuld normering, hvorfor afdelingssygeplejerskerne formentlig har vurderet, at det var for ressourcekrævende at trække dem ud af plejen. Derudover er der kun få sygeplejersker ansat på plejehjemmene, hvorfor det kan have været udfordrende for afdelingssygeplejerskerne at frigøre tid i forhold til sygeplejerskernes arbejdsopgaver. Som det fremgår af tabellerne er der tilmed kun kvinder repræsenteret i fokusgrupperne. Mænd er ikke bevidst fravalgt, men gældende for begge plejehjem, er kun ganske få mænd ansat, og størstedelen af dem er enten studerende eller ansatte i andre funktioner, såsom fysioterapien. Da kriterierne ikke har defineret et specifikt ønske om mandlig deltagelse, så har afdelingssygeplejerskerne ikke vægtet dette som værende nødvendigt for fokusgruppens sammensætning.

Tabel 1.1 Fokusgruppeinformanter fra plejehjem KK

Køn	Alder	Uddannelse	Anciennitet på plejehjem KK	Anciennitet i alt
♀	43	Social- og sundhedsassistent	5 år	5 år
♀	55	Social- og sundhedsassistent	2,5 år	13 år
♀	59	Sygehjælper	16 år	40 år
♀	32	Social- og sundhedshjælper	8 år	12 år

Table 1.2 Fokusgruppeinformanter fra plejehjem FK

Køn	Alder	Uddannelse	Anciennitet på plejehjem FK	Anciennitet i alt
♀	23	Social- og sundhedsassistent	2,5 år	4,5 år
♀	61	Sygehjælper og opskolet social- og sundhedsassistent	31 år	43 år
♀	38	Social- og sundhedsassistent	1,5 år	10 år
♀	37	Social- og sundhedsassistent	1 år	10 år
♀	50	Sygehjælper og opskolet social- og sundhedsassistent	1 år	30 år
♀	59	Sygehjælper	3 år	42 år

Fokusgruppeinterviewene vil blive afholdt på plejehjemmene, da dette er lettest at facilitere. Derudover beskriver Halkier (2008, s. 37), at man ved at vælge en emnerelevant lokalitet, herunder informanternes arbejdsplads, bedre kan sikre sig at informanterne føler sig tilpas i interviewsituationen, dels fordi stedet er en del af deres vante kontekst, men også fordi at stedet repræsenterer det som fokusgruppeinterviewet skal handle om. Fælles for begge fokusgruppeinterview er endvidere, at afdelingssygeplejerskerne har sørget for at booke mødelokaler. Derudover har afdelingssygeplejerskerne håndteret al kommunikation med informanterne, således at jeg blot skulle møde op på det aftalte sted og tidspunkt. Fokusgruppeinterviewenes varighed planlægges til maksimum en time af hensyn til informanternes arbejdstid.

3.1.2 Struktur og forløb

Forud for fokusgruppeinterviewene valgte jeg at planlægge en strategi for niveauet af moderering og strukturering i fokusgruppen. Halkier beskriver (ibid., s. 38), at dette er vigtigt fordi mængden af struktur og styring bestemmer hvor involveret moderator skal være. Der findes tre modeller til dette; en løs model med få brede og åbne spørgsmål, en stram model med flere specifikke spørgsmål, og en tragtmodel der starter åbent og slutter struktureret (Halkier, 2008, s. 39). Jeg har valgt tragtmodellen, da jeg gerne vil indlede fokusgruppeinterviewet med åbne spørgsmål, således at jeg kan give plads til informanternes uforbeholdne og umiddelbare perspektiver, og samtidig sikre at mine egne forskningsinteresser bliver belyst. For at sikre dette planlægger jeg at slutte af med en stram styring, som fokuserer på specifikke spørgsmål. Den stramme styring sikres ved at udarbejde en spørgeguide (bilag 1). Spørgeguiden planlægges med udgangspunkt

i tragtmodellen, og derfor startes der med åbne og beskrivende spørgsmål, som kan få informanterne til at fortælle ud fra deres egne erfaringer. Senere i spørgeguiden formuleres en række målrettede opfølgningsspørgsmål, både kontrastspørgsmål og teoristyrede spørgsmål, således at specialets vidensinteresse fremkommer (Halkier, 2008, s. 39). Spørgsmålene i spørgeguiden er endvidere sammensat således at de berører italesættelsen af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger både på mikro-, meso- og makroniveau, ved at spørge ind til individets praksis, teamets praksis og samfundets praksis.

Inden fokusgruppeinterviewets begyndelse, vil jeg introducere mig selv, således at informanterne bliver bekendt med min faglige baggrund, og motivation for specialet. Derudover vil jeg bede informanterne om at introducere dem selv med alder, uddannelse og anciennitet. Det første spørgsmål jeg vil stille til begge fokusgrupper er *hvad er god ældrepleje for jer – og hvad udfordrer den?* Spørgsmålet er et beskrivende og vurderende kontrastspørgsmål, som har til formål at få informanterne til at reflektere over hvad god ældrepleje er, og sammen indgå i dialog for at finde frem til det, der kan udfordre god ældrepleje. For at fordre dialogen omkring informanternes praksiserfaringer, vil jeg supplere med åbne og uddybende spørgsmål, om nødvendigt.

3.1.3 Bearbejdning af fokusgruppedata

For at kunne lave en systematisk kritisk diskursanalyse af den empiri, som konstrueres i fokusgrupperne, er det nødvendigt at transskribere hele fokusgruppeinterviewet. Begge fokusgruppeinterview er optaget som lydfil, og for at kunne analysere hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes blandt plejepersonalet i praksisfeltet, har det været nødvendigt at samle alle udtalelser på skrift for at få bedst muligt overblik over teksterne. Jeg har valgt at transskribere al optaget tale, således at talesproget også indgår. I selve behandlingen og udvælgelsen af de relevante udsagn, som vil blive inddraget i analysen, vil jeg dog i nogen grad reducere talesproget til skriftsprog, og dermed fraskrive fyldord såsom 'øh' og 'ikk' medmindre de tilfører betydning til det, der tales om i fokusgruppen. I transskriberingen vil jeg dog ikke ændre ordstillinger eller velordne talesproget, så det fremstår mere som skriftsprog. Jeg vil derudover markere udtryk som fnys, latter og bekræftende eller benægtende lyde, og

hvis der opstår lange pauser, vil dette også blive markeret i nedskrivningen. Jeg har valgt ikke at vedlægge de fulde transskriberinger som bilag, da jeg vurderer at flere af udsagnene vil kunne lede direkte tilbage til informanterne, og jeg derfor ikke vil kunne sikre informanterne anonymitet.

3.1.4 Forskning i eget felt

Til dagligt arbejder jeg som geriatrisk sygeplejerske på et plejehjem, og jeg har derfor et indgående kendskab til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Da jeg har valgt at forske i eget felt, vil jeg forsøge at være så fordomsfri som muligt, dog med en forståelse af, at det ikke er muligt at forkaste min forforståelse fuldstændigt. Jeg vil dog forholde mig neutralt til informanternes udsagn under fokusgruppeinterviewene, og ikke lade mine egne erfaringer påvirke dialogen mellem informanterne.

Den norske socialantropolog, Cato Wadel, har i bogen *Feltarbeid i egen kultur* (1991, s. 16), beskrevet en række betragtninger en forsker bør overveje inden der forskes i eget felt. Med udgangspunkt i Wadels betragtninger, gjorde jeg mig, inden fokusgruppeinterviewene, overvejelser omkring hvordan jeg ville introducere mig selv for informanterne, da jeg vurderede at der både kunne være fordele og ulemper ved at bekende kulør som geriatrisk sygeplejerske. Ulemperne ved at afsløre min professionelle identitet overfor informanterne, kunne være at de ville tage afstand og føle at jeg ville overvåge deres praksis med bebrejdende intentioner. Som tidligere nævnt, varetager sygeplejersker i plejeboliger ofte en ansvarshavende position, og er derudover kvalitetsgaranter for det sociale arbejde, der udføres i praksis, og derfor er der mulighed for, at informanterne ikke vil afsløre for meget, fordi de kunne frygte at jeg vil vurdere og kvalificere deres arbejde på baggrund af deres italesættelser. En fordel ved at afsløre min professionelle identitet, kunne være, at informanterne vil søge en alliance med mig, da de vil vide at jeg kender til de vilkår, der udfordrer og begrænser det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Sprogligt kan det ligeledes både være en fordel og en ulempe at informanterne kender min professionelle identitet, idet informanterne formentlig vil anvende sprogbrug, som er præget af faglige terminologier og indforståethed. Såfremt jeg havde valgt at sløre min professionelle identitet, ville informanterne formentlig have talt anderledes og anvendt en mere

generisk og letforståelig terminologi. Wadel (1991, s. 19) kalder det fælles sprog for *fælles kundskab*, og beskriver at dette forstås som selvfølgeligheder i feltet, som kan have konsekvenser, i forhold til at jeg som forsker, kan komme til at tage sociale og kulturelle forhold for givet, idet jeg bevidst eller ubevidst underlægger mig den fælles forståelse af sprog og praktikker. Wadel anbefaler, at forskeren forsøger at lægge distance til feltet ved at indtage en neutral position (ibid., s. 18). Dette vil jeg forsøge i begge fokusgruppeinterview, ved at spørge åbent ind til feltet, og ikke forsøge at benytte fagterminologi så vidt det kan undgås.

Da jeg har faglig tilknytning til plejehjem FK, og informanterne dermed allerede har kendskab til min professionelle identitet og arbejdsplads, valgte jeg ligeledes at afsløre dette for plejehjem KK, således at forudsætningerne for fokusgruppeinterviewene var de samme. Dette valg har været bevidst, da formålet med specialet ikke er at synliggøre hvordan informanterne italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, ud fra en præmis om, at der vil være forskel på om de italesætter arbejdet overfor en fagperson eller en ikke-fagperson. Formålet med specialet er at sammenholde italesættelserne blandt plejepersonalet i praksisfeltet med italesættelserne fra de udvalgte kommunale ældrepolitikker.

På plejehjem FK har det, foruden kendskabet til min professionelle identitet, også været en udfordring at informanterne har haft kendskab til mig som person, idet jeg har faglig tilknytning til stedet. Udfordringen ved dette kan være at informanterne tilbageholder informationer under fokusgruppeinterviewet, da de kender mig og mine faglige interesser, og ved at jeg har tæt samarbejde med både ledelsen og de øvrige ansatte på stedet. Derudover stiller det store krav til mig som forsker i eget felt, da jeg kender informanterne, og ved hvad de gerne vil tale om, og hvad de helst ikke vil tale om. Jeg har, efter bedste evne, forsøgt ikke at lade mit kendskab til informanterne påvirke måden jeg stiller spørgsmål på i fokusgruppen, og i stedet lade dem tale frit.

Antropologerne, Charlotte Bredahl Jacobsen og Katrine Schepelern Johansen (2009, s. 207-208), har beskrevet hvordan forskere bør forholde sig til begreberne *formidlingspligt* og *tavshedspligt* i sundhedsforskningen, i forhold til det som de kalder

fortrolig viden. Ifølge Jacobsen og Johansen (2009, s. 207-208) er det vigtigt at forholde sig til tavshedspligt når man forsker i et felt hvor tavshedspligten er en del af den kulturelle praksis, som gør sig gældende i omsorgs- og plejearbejdet med ældre mennesker i plejeboliger. Tavshedspligten kan udfordre den empiri som jeg ønsker at skabe gennem fokusgruppeinterviewet på plejehjem FK, idet jeg efter at have afsluttet fokusgruppeinterviewet, skal kunne indgå i den daglige praksis, som vanligt, uden at informanterne føler sig utrygge i forhold til de ting, som de har afsløret under fokusgruppeinterviewet. For at informanterne bliver trygge ved min dobbelte position som forsker og kollega, er det derfor vigtigt for mig at understrege mit formål med fokusgruppeinterviewet, samt tydeliggøre hvordan jeg vil skelne mellem formidlingspligt og tavshedspligt. Disse overvejelser vil blive beskrevet i følgende afsnit.

3.1.5 Ethiske overvejelser

Forskningsrådet for Samfund og Erhverv har defineret vejledende etiske retningslinjer for god forskningsetik inden for samfundsvidenskaberne, og heri fremgår det, at det påhviler forskeren at indhente samtykke fra dem som indgår i forskningen, herunder informanter til et fokusgruppeinterview. Informeret samtykke betyder, at informanterne skal oplyses om specialets formål og design, samt at deltagelsen er frivillig, og at de har ret til at trække sig fra interviewet på et hvilket som helst tidspunkt hvis de ønsker dette (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, 2002).

Foruden informeret samtykke, har Halkier (2008, s. 63-64) beskrevet fire grundlæggende etiske retningslinjer for fokusgruppeinterview. For det første skal der gøres klart for informanterne, og overholdes, at de kan være anonyme. Dette betyder, at deres identitet sløres, således at specifikke udsagn eller karaktertræk ikke kan ledes tilbage til den, som har udtalt sig. Informanterne er forud for fokusgruppeinterviewenes begyndelse, blevet informeret om, at deres identitet er sløret, og at ingen, udover undertegnede, er bekendt med deres ansættelsessted. Derudover er informanterne ligeledes blevet informeret om, at fokusgruppeinterviewet vil blive optaget og transskriberet, og at transskriptionen bliver destrueret efter aflevering af specialet.

Halkier (2008, s. 63-64) beskriver endvidere, at informanterne skal oplyses om specialets centrale fokus, samt hvordan deres rolle som informanter i fokusgruppeinterviewet forventes at bidrage til specialets indhold. Derudover skal de løfter, der gives til informanterne overholdes, hvilket kræver at løfterne er realistiske. Halkier anbefaler, at man tilbyder informanterne at dele analysens resultater med dem, således at de kan se hvad der er kommet ud af deres indsats i fokusgruppen (ibid.). Efter aftale med begge afdelingssygeplejersker vil analysens resultater derfor blive præsenteret på begge plejehjem til et afrapporteringsmøde efter specialet er afleveret.

I forlængelse af Halkiers etiske anbefalinger, beskriver Fairclough, at det er vigtigt at forholde sig til hvordan forskningsresultaterne anvendes i offentligheden (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 100). Med dette henviser han til, at specialets forskningsresultater ukritisk kan fortolkes og gengives i anden kritisk diskursforskning, og bidrage til at reproducere eller transformere øvrige diskursive praksisser. Fairclough mener dog, at forskningsresultaterne også kan bruges progressivt til at fremme liberale og egalitære diskurser, og dermed opnå organisatorisk demokratisering, idet resultaterne kan bidrage til at bevidstgøre folk om diskurs som en form for social praksis (ibid.).

3.2 Kommunale ældrepolitikker

Til at belyse hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes kommunalpolitisk, har jeg valgt at foretage en kritiske diskursanalyse af to udvalgte kommunale ældrepolitikker. De udvalgte kommunale ældrepolitikker er fra Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune. Da formålet med dette speciale er at belyse hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i udvalgte kommunale ældrepolitikker, og blandt plejepersonalet i praksisfeltet, har jeg udvalgt ældrepolitikkerne fra Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune, idet jeg som nævnt i foregående afsnit, også har valgt at gennemføre fokusgruppeinterview i disse to kommuner.

Lev stærkt – hele livet

Den første kommunale ældrepolitik, som jeg har udvalgt til analyse er ældrepolitikken i Københavns Kommune (ældrepolitik KK), gældende fra år 2015 til 2018 (bilag 2).

Ældrepolitik KK bærer titlen *Lev stærkt – hele livet*, og er udarbejdet af Sundheds- og Omsorgsforvaltningen i Center for Omsorg.

Ældrepolitik KK består af tre overordnede visioner, som sætter retningen for udvikling af ældreplejen; *frihed til at leve livet, tryghed i hverdagen og medborgerskab hele livet*. Ældrepolitikken er endvidere inddelt i ni reformspor, der understøtter de overordnede visioner. Det er ikke alle ni reformspor, som er relevante i forhold til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, og jeg har derfor udvalgt teksterne fra fire reformspor til den kritiske diskursanalyse; *reformspor to: plads til alle – flere valg og mere fleksibilitet, reformspor fem: den rette hjælp – specialiserede tilbud og kvalificerede medarbejdere, reformspor syv: omsorg for livet – plads til pårørende og reformspor otte: varierede og integrerende boligtyper – boliger, der skaber liv*. Foruden de fire reformspor vil jeg endvidere analysere teksterne fra ældrepolitikens indledende og afsluttende afsnit.

Ældre kan og vil selv

Den anden ældrepolitik jeg har udvalgt til analyse er ældrepolitikken i Frederiksberg Kommune (ældrepolitik FK), gældende fra år 2013 til 2016 (bilag 3). Ældrepolitik FK bærer titlen *Ældre kan og vil selv*, og er udarbejdet af Sundheds- og Omsorgsforvaltningen Frederiksberg.

Ældrepolitik FK er inddelt i fire samlede mål, som vurderes afgørende for at sikre et rigt og mangfoldigt ældreliv i kommunen. De fire mål er; *tilknytning til arbejdsmarkedet længst muligt, aktiv og selvhjulpen længst muligt, Frederiksberg består af aktive medborgere og tryghed – hjælp når behovet opstår*. Inden for hvert mål er ældrepolitikken yderligere opdelt i strategiske tiltag, der søges gennemførte for at nå målene. I ældrepolitik FK er det heller ikke alle teksterne, som er relevante for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, og derfor har jeg udvalgt to af teksterne til den kritiske diskursanalyse; *aktiv og selvhjulpen længst muligt og tryghed – hjælp når behovet opstår*. Derudover vil jeg analysere ældrepolitikens forord.

3.3 Analysestrategi

I dette speciale søger jeg at afdække hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i udvalgte kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i praksisfeltet, samt hvordan italesættelserne er med til at forme den sociale praksis med ældre mennesker i plejeboliger. Til at belyse dette, vurderer jeg, at den kritiske diskursanalyse er relevant idet formålet med denne er at belyse hvordan den sociale praksis italesættes. Diskurserne identificeres ved at tydeliggøre hvordan forskellige aktører taler om ældre mennesker i plejeboliger. Som udgangspunkt vil de fire tekster, som til sammen udgør det empiriske fundament i specialets analyse, blive bearbejdet og analyseret individuelt med henblik på at identificere de dominerende diskurser i de enkelte tekster.

Analysen er inddelt i tre dele for videst muligt at besvare specialets to overordnede forskningsspørgsmål. For at besvare det første forskningsspørgsmål, der vedrører italesættelsen af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger i kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i praksisfeltet, vil jeg i første analysedel udarbejde en tekstanalyse ud fra begreberne *ordvalg*, *modalitet*, *transitivitet* og *metafor*. Herefter vil jeg analysere den diskursive praksis ud fra begrebet *intertekstualitet* for herigennem at identificere diskursordenen i de udvalgte kommunale ældrepolitikker og i teksterne fra praksisfeltet.

Til at belyse hvordan de identificerede diskurser kan være formende for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, vil jeg i analysens tredje del analysere den sociale praksis ved at inddrage begreberne *ideologi* og *hegemoni* fra Althusser og Gramsci. Althusser og Gramsci kan, i naturlig forlængelse af Fairclough, bidrage til at synliggøre hvordan aktørerne positionerer sig ideologisk i den sociale praksis, og dermed påvise de ideologiske effekter, der har indflydelse på italesættelsernes betydning for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

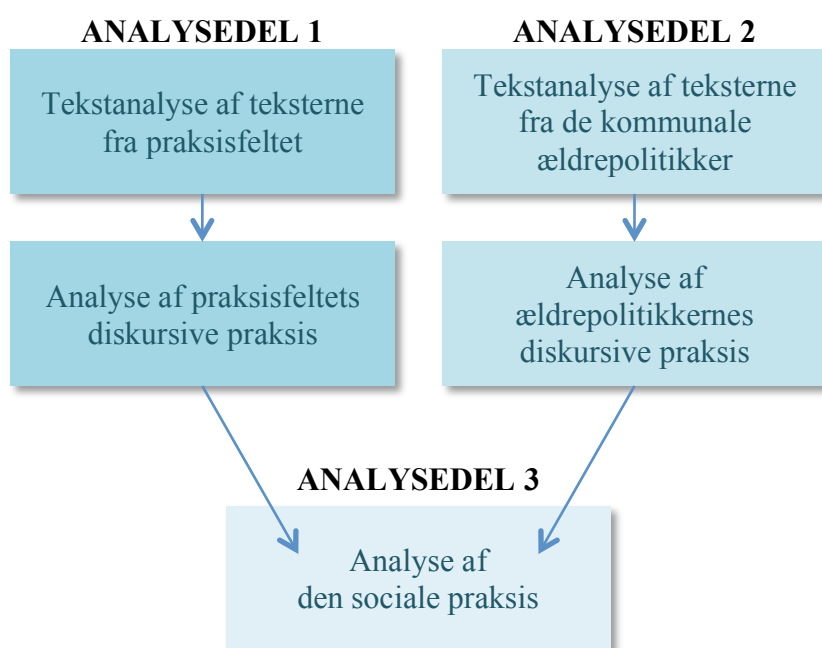
De fire tekster repræsenterer forskellige strukturelle niveauer. Teksterne fra ældrepolitik KK og ældrepolitik FK repræsenterer overordnede makrostrukturer, og analysen af den sociale praksis, kan dermed bidrage til at belyse hvordan teksterne udfordrer,

reproducerer eller transformerer den aktuelle diskursorden på makroniveau. Ved at analysere de hegemoniske kampe, som forekommer i den diskursive praksis, vil jeg belyse hvorvidt ældrepolitikkerne bidrager til at skabe diskursiv forandring i praksisfeltet og i samfundet generelt (Fairclough, 2008, s. 59).

Jeg ønsker endvidere at påvise om diskurserne fra de to tekster fra plejehjem KK og plejehjem FK overskrider ældrepolitikernes institutionelle diskursordener, for dermed at påvirke den samfundsmæssige diskursorden. Gennem analyse af ældrepolitikkerne og teksterne fra praksisfeltet, kan det spores, hvordan diskurserne kan have reproduceret eller transformeret de eksisterende sociale konventioner omkring det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Strategien for den kritiske diskursanalyse i dette speciale, er dermed rette fokus på de hegemoniske kampe, som præger den sociale praksis.

Figur 2 *Specialets analytiske roadmap*

KAPITEL 4 – Empirisk analyse

For at besvare specialets problemformulering vil analysen, som tidligere nævnt, bestå af tre analysedele. De første to analysedele består af tekstanalyse og analyse af den diskursive praksis af henholdsvis teksterne fra ældrepolitik KK og ældrepolitik FK, samt teksterne fra plejehjem KK og plejehjem FK. Herefter vil jeg i tredje analysedel analysere den sociale praksis og sammenholde den med de identificerede diskurser fra første og anden analysedel, med det formål at afdække hvordan diskurserne kan være formende for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

4.1 Analysedel 1 – ældrepolitikernes italesættelser

I første analysedel vil jeg fortage en tekstanalyse og en analyse af den diskursive praksis af teksterne fra ældrepolitik KK og ældrepolitik FK. Teksterne vil blive analyseret med udgangspunkt i Faircloughs begreber *ordvalg*, *modalitet*, *transitivitet*, *metafor* og *intertekstualitet*. I analysen anvender jeg terminologien *producenten* når der refereres til den specifikke informant, som italesætter de udvalgte udsagn, som jeg anvender i analysen.

4.1.1 Tekstanalyse

Jeg har valgt at inddele tekstanalysen i temaer for bedst muligt at skabe overblik over tekstanalysens fund. Temaerne er identificeret på baggrund af gentagende gennemlæsninger af teksterne fra ældrepolitikkerne.

Det ældre menneske i centrum

Det første jeg ønsker at undersøge i teksterne fra ældrepolitikkerne er det ordvalg, der anvendes til at beskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Når ældrepolitikkerne italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger anvendes der i høj grad ord, som relaterer sig til temaet *det ældre menneske i centrum*. De identificerede ord, der understøtter dette tema er *selvbestemmelse*, *frihed*, *kvalitet for den enkelte*, *tilpasse indsatsen til den enkelte*, *borgeren i centrum*, *bringe deres ressourcer i spil*, *ældre er specialist i eget liv*, *borgerinddragelse*, *individuelle behov*, *fastholdelse af et selvstændigt liv* og *selvhjulpethed med udgangspunkt i egne*

forudsætninger. Ordvalget i ældrepolitikkerne henviser til at det sociale arbejde med ældre mennesker i høj grad skal fordre en praksis hvor ældre mennesker i plejeboliger er selvbestemmende, og at plejepersonalet i plejeboligerne, skal inddrage de ældre mennesker i den daglige pleje, samt støtte dem i at fastholde et selvstændigt liv. Både ældrepolitik KK og ældrepolitik FK er domineret af dette ordvalg, og derfor kan det antages at det netop er dette ordvalg, der er med til at betydningsstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i ældrepolitikkerne. At det ældre menneske er i centrum ses ligeledes i titlen på begge ældrepolitikker. Titlen på ældrepolitik FK er, *ældre kan og vil selv.* Denne titel opsummerer ordvalget i en enkel sætning, som fremhæver ældre mennesker som 'herre over eget liv'. Titlen udtrykker eksplicit hvordan ældre mennesker kan og vil klare deres hverdag selv. Brugen af verberne *kan* og *vil* tydeliggør en intention og et ønske om selvbestemmelse. Titlen på ældrepolitik KK er, *lev stærkt – hele livet* har et mere implicit budskab, men udtrykker at ældre mennesker skal leve stærkt hele livet, hvilket implicit understreger at ældre mennesker har levet stærkt hele livet, og at dette ønskes at forsætte resten af livet. Titlen har ikke på samme måde som i ældrepolitik FK et eksplicit ønske om selvstændighed. Titlen på ældrepolitik KK udtrykker en intention om at ældre mennesker skal leve stærkt, men betingelserne for dette fremgår ikke tydeligt. I nedenstående udsagn fra teksten i ældrepolitik KK, fremgår temaet dog ganske eksplicit, idet ordene *individuel tilpassede, matche den enkeltes ønsker og behov, den enkeltes liv, der skal være udgangspunkt og individuelle behov og ønsker* fremgår. Dette ordvalg bekræfter at også ældrepolitik KK foreskriver at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger skal tilrettelægges med det ældre menneske i centrum.

I København tog vi for fire år siden de første skridt til at reformere vores indsatser mod mere individuelt tilpassede tilbud og løsninger. I de kommende år skal tilbuddene på ældreområdet gøres endnu mere fleksible på både plejecentrene, i hjemmeplejen, sygeplejen, forebyggelsescentre osv. For en stor kommunal virksomhed, der skal drives effektivt, kan det være en udfordring at få tilbuddene til at matche den enkeltes ønsker og behov. Københavns Kommune tager udfordringen op: Det er den enkeltes liv, der skal være udgangspunkt for planlægningen af ældreplejen og ikke omvendt. Medarbejdere og ledere skal have endnu mere fokus på at tilbyde hjælpen så fleksibelt, at det passer ind i borgerens øvrige hverdagsliv, individuelle behov og ønsker. Derfor skal medarbejderne være lydhøre og kreative i deres

dialog med borgerne. Kommunale 'one size fits all'-løsninger skal erstattes af rammer, som giver mulighed for hjælp og støtte, der kan støtte den enkelte.
(Ældrepolitik KK)

Ovennævnte udsagn har en høj modalitet, idet producenten kontinuerligt anvender nutidsverber, og tilmed anvender modalverbet *skal*. Dette betyder at producenten, i dette tilfælde kommunen, i høj grad tilslutter sig eget udsagn. Denne kategoriske modalitet er med til at udtrykke et ønske om magt i forhold til at betydningstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Udsagnet fremstår objektivt, idet udsagnet ikke udtrykker kommunens egen holdning, men i stedet fremstår som værende et udsagn kommunen er pålagt af en udefrakommende aktør – formentlig regeringen. Dette ses ved at producenten udtrykker *i de kommende år skal tilbuddene på ældreområdet gøres mere fleksible*. Sætningen indeholder modalverbet *skal* og i denne kontekst fremstår *skal* i udsagnet som en anvisning eller instruktion, og som noget producenten er nødt til at underlægge sig. Ved at undersøge transitivitet i sætningen, er det tydeligt, at det ikke fremgår hvem, der pålægger producenten, kommunen, at gøre tilbuddene på området mere fleksible, men sætningen i sin helhed antyder dog at det ikke er producenten, som selv har gjort antræk til denne ændring af ældreområdet, og sætningen fremstår derfor passiv. Såfremt producenten selv aktivt havde tilkendegivet at tilbuddene skulle gøres mere fleksible, ville dette have vist sig i teksten eksempelvis ved følgende ordlyd, *I Københavns Kommune har vi besluttet at gøre tilbuddene på ældreområdet mere fleksible i de kommende år*, i stedet. I udsagnet fremgår det ikke eksplicit hvilke aktører der indgår, og hvordan de relaterer sig til udsagnets processer og handlinger. Producenten anvender *vi* og *vores* indledningsvist i den første sætning, hvilket formodes at henvise til Københavns Kommune som institution. Brugen af *vi* og *vores* viser en høj tilslutningsgrad til udsagnet, idet producenten sidestiller sig med Københavns Kommune, og tager ejerskab og ansvar for udsagnet ved at søge en grad af solidaritet. Ifølge Fairclough (1995, s. 181) virker *vi* inkluderende, og derfor benyttes det ofte i politiske italesættelser, idet det søger at skabe samhørighed mellem den politiske aktør og befolkningen. *Vi* repræsenterer derfor, i denne sammenhæng, en institutionel stemme. Efter første sætning stopper brugen af *vi* og *vores*, og i stedet anvendes *stor kommunal virksomhed* og *Københavns Kommune* i efterfølgende sætninger når producenten refererer til Københavns Kommune. Dermed forekommer

der en vis grad af afstandstagen til udsagnet. Dette ses i sætningen *for en stor kommunal virksomhed, der skal drives effektivt, kan det være en udfordring at få tilbuddene til at matche den enkeltes ønsker og behov*, hvor producenten udtrykker at det er en udfordring at matche kommunens tilbud til den enkeltes behov og ønsker. Ved at anvende *stor kommunal virksomhed* gøres sætningen objektiv og passiv, og producenten fremsætter derfor udsagnet som værende en objektiv sandhed eller en påstand at store kommuner kan finde det udfordrende at matche tilbud til den enkelte. Dette kan betyde at producenten ikke ønsker at fremstå som værende den eneste kommune, som finder det udfordrende at få tilbuddene til at matche den enkeltes behov og ønsker, men ved at anvende *stor kommunal virksomhed* i ubestemt form, beskrives det som værende en objektiv sandhed, og en generel udfordring. På denne måde fralægger producenten sig et ansvar for budskabet i sætningen.

Efterfølgende sætning lyder *Københavns Kommune tager udfordringen op*. Trods det faktum at producenten refererer til sig selv i tredje person, så fremstår sætningen nærmest altruistisk, idet producenten fremhæver Københavns Kommune som en kommune, der tør at tage udfordringen op. Brugen af *Københavns Kommune* i stedet for *vi* kan være med til at blåstemple udsagnet idet *Københavns Kommune* giver udsagnet pondus og herigennem tillægges myndighed og magtfuldhed. Sætningen er ligeledes med til at tydeliggøre en konflikt, dels gennem brugen af metaforen *tage udfordringen op*, men også ved at understrege en progressiv og aktiv handling gennem handlingsverbet *tager*. Den progressive og aktive rolle som Københavns Kommune påtager sig i ovennævnte sætning understøttes endvidere af sætningen *kommunale 'one size fits all'-løsninger skal erstattes af rammer, som giver mulighed for hjælp og støtte, der kan støtte den enkelte*. Sætningen indledes med *kommunale 'one size fits all'-løsninger skal erstattes*, hvilket opstiller et paradoks, idet kommunen fremsættes som 'fjenden', der har implementeret standardløsningen uden blik for individualitet. Sætningen fortsætter dog med at fremhæve Københavns Kommune som den kommune, der ønsker at ændre tidligere løsninger, som ikke vurderes fordrende for ældre mennesker i plejeboliger, idet ældrepolitikken understreger at *'one size fits all'-løsninger skal erstattes*. Brugen af *skal* understøtter udsagnets høje grad af modalitet, idet verbet indikerer at Københavns Kommune i høj grad tilslutter sig udsagnet.

En anden væsentlig opdagelse i forhold til hvordan ældrepolitik KK italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger inden for temaet *det ældre menneske i centrum*, er at ældrepolitikken anvender ordet *hjem* omkring plejeboligerne. I ældrepolitik KK fremstår det som en klar vision at *plejeboliger skal i højere grad fremstå som hjem, hvor fornemmelsen af institution træder i baggrunden, og mere hjem, mindre institution.*

I følgende udsagn fra ældrepolitik FK fremstår temaet *det ældre menneske i centrum* helt eksplicit, da ældrepolitik FK direkte anvender ordvalget *borgeren sættes i centrum* i flere sproglige formationer. Ordvalget bekræfter at også Frederiksberg Kommune tillægger de ældre mennesker stor værdi som selvbestemmende aktører i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Ældre er en mangfoldig gruppe og skal behandles individuelt. Fastholdelse af et selvstændigt og uafhængigt liv længst muligt kræver, at den enkelte borger til enhver tid er i centrum. Når borgeren sættes i centrum anerkendes den enkeltes livssituation og særlige forudsætning for at kunne vende tilbage til et selvstændigt liv. Samtidig anerkendes det, at den enkeltes behov er afhængig af mange faktorer og derfor hele tiden ændrer sig. Hvor nogle vil have behov for hjælp til de daglige gøremål, vil andre have behov for hjælp til at lære nye digitale hjælpemidler at kende eller få hjælp til nye rutiner og måder at klare de daglige gøremål på. Frederiksberg Kommune mener, at en helhedsorienteret og individuel vurdering af den enkelte borgers behov er afgørende for at sikre og fastholde selvhjulpne ældre, der er uafhængige af hjælp længst muligt.
(Ældrepolitik FK)

Ovennævnte udsagn har ligeledes høj modalitet. Udsagnets modalitet er objektiv, idet producentens grad af tilslutning er implicit i sproget. Denne kategoriske modalitet udtrykker et ønske om at opnå magt i forhold til at betydningstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, idet synspunkterne fremhæves som fakta, og producenten dermed søger at fremstå, som den der kender sandheden. Dette ses eksempelvis i sætningerne *ældre er en mangfoldig gruppe og skal behandles individuelt, når borgeren sættes i centrum anerkendes den enkeltes behov og den enkeltes behov er afhængig af mange faktorer.* Sætningerne fremstår som objektive sandheder idet producenten slører aktørerne ved brug af passivt sprog og nominalisering.

Det fremgår ikke hvem, der har ansvaret for sætningernes holdning og berettigelse, og sætningerne fremstår dermed som objektive sandheder idet der sættes lighedstegn mellem påstandene i sætningerne, eksempelvis ved at det fremstår indiskutabelt at når man sætter borgeren i centrum, så anerkendes den enkeltes behov. Producentens egen grad af tilslutning er implicit, og producentens kontinuerlige brug af *anerkendes* som passiv, understreger endvidere denne pointe, ved at der ikke tilknyttes en aktør til verbet. Afslutningsvis i udsagnet fremgår sætningen *Frederiksberg Kommune mener, at en helhedsorienteret og individuel vurdering af den enkelte borgers behov er afgørende for at sikre og fastholde selvhjulpne ældre, der er uafhængige af hjælp længst muligt*. Heraf fremstår transitivitet tydelig, da Frederiksberg Kommune eksplicit fremgår som producent af påstanden. Brugen af verbet *mener*, anvendes til at understrege subjektivitet, idet påstanden alene udtrykkes som Frederiksberg Kommunes mening. Sætningen er udtrykt i sin fulde længde, og fremstår som den sidste sætning i et kapitel af ældrepolitikken. Påstanden i sætningen fremstår fragmenteret, idet der ikke tilknyttes handlinger til påstanden efter at meningen er etableret. Frederiksberg Kommune ytrer en mening, men følger ikke meningen op med en handling, hvilket viser at de erkender fakta i påstanden, men ikke udviser intention i sætningen. Dette kan være et udtryk for, at kommunen som myndighed ikke ønsker at afgive løfter i ældrepolitikken. Såfremt sætningen eventuelt havde været efterfulgt af *og derfor ønsker vi at indføre*, så ville påstanden have fremstået intentionel og dermed udtrykt ønske om forandring. Ved at Frederiksberg Kommune afslutter sætningen abrupt, udtrykker de blot en meningstilkendegivelse, om hvad det sociale arbejde med ældre mennesker bør indbefatte, men udstikker ikke retningslinjer eller vejledninger til hvordan det kan efterleves af plejepersonalet i praksisfeltet, trods deres tunge udsagnskraft som myndighed. Udsagnet fremstår visionært, men ikke reaktionært.

Frederiksberg Kommune er endvidere meget konsekvente i deres retoriske fremstilling af ældre mennesker i plejeboliger, idet de kontinuerligt i ældrepolitikken henviser til de ældre mennesker som selvstændige aktører, hvilket understøttes med ordvalget i ældrepolitikken hovedoverskrifter *ældre vil selv, det giver livskvalitet og øget frihed at klare sig selv og ældre har et medansvar for egen sundhed*. Overskrifterne anvender kategorisk modalitet, idet de fremstår som objektive sandheder, og som noget der ikke

alene er et udtryk for Frederiksberg Kommunes holdning. Sætningen *det giver livskvalitet og øget frihed at klare sig selv* anvender kategorisk modalitet tydeligst, da det her fremstår som bestemt viden, der er sand og uomtvistelig.

Pårørende og frivillige som ressource

Et andet signifikant ordvalg, der fremtræder i både Ældrepolitik KK og Ældrepolitik FK er ordene *pårørende* og *frivillige*. Ordvalget anvendes til at beskrive hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger forudsætter samarbejde med andre aktører end plejepersonalet i plejeboligerne. I ældrepolitik KK er det særligt *pårørende*, der fremhæves, og *pårørende* er tilmed blevet tilegnet et særligt reformspor med overskriften *omsorg for livet – plads til pårørende*, følgende udsagn er fra dette reformspor.

Familie og venner spiller en hovedrolle i de flestes liv. Københavns Kommune skal skabe de bedste rammer for, at man som pårørende kan bidrage til at løfte livskvaliteten for ens nære i den udstrækning, den ældre ønsker det. Som ældre borger på et plejecenter skal man opleve, at ens pårørende inviteres til at færdes hjemmevant på såvel fællesarealer som i borgerens egen bolig. Det skal være let for pårørende at koordinere deres hjælp og omsorg med den kommunale støtte til den enkelte ældre. Som pårørende skal man have mulighed for at hjælpe og støtte den ældre, men samtidig have vished for, at de professionelle løser de opgaver, som man ikke selv kan påtage sig. Derfor skal københavnernes opleve: at livet i plejeboliger giver bedre mulighed for at fortsætte samværet med de pårørende, som en fortsættelse af hverdagen i den ældres tidligere hjem. Derfor skal københavnernes opleve: at pårørende får mulighed for at give deres mening til kende fx i pårørendeundersøgelser og pårørenderåd.
(Ældrepolitik KK)

I ovennævnte udsagn fremgår det tydeligt at Københavns Kommune tildeler de pårørende stor opmærksomhed i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Flere af sætningerne tilkendegiver at samarbejdet med pårørende er en forudsætning for at udføre det sociale arbejde, eksempelvis *at man som pårørende kan bidrage til at løfte livskvaliteten for ens nære*, og *at pårørende får mulighed for at give deres mening til kende*, hvor det eksplicit udtrykkes at pårørende er vigtige aktører i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Udsagnet indledes med metaforen *spiller en hovedrolle*, men da denne metafor ikke henleder til negative associationer, vurderer jeg ikke at producenten anvender denne metafor til at tydeliggøre en konflikt, men i stedet med henblik på at konstruere et virkelighedsbillede, der fremhæver og anerkender pårørende som værende en betydelig del af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Metaforen bliver anvendt til at fremstille pårørende som nøglepersoner, der i nogen udstrækning fremstilles som værende mindst lige så vigtige i de ældre menneskers liv, som de selv er det. De pårørende fremstilles dermed som en ressource.

Der er høj modalitet i udsagnet, idet producenten fremstiller udvalgte påstande som værende kategoriske og faktuelle, eksempelvis i sætningen *familie og venner spiller en hovedrolle i de flestes liv*. Derudover anvender producenten flere gange modalverbet *skal* hvilket er med til at understrege den kategoriske modalitet, idet *skal* i sætningerne relaterer sig til bestemte handlinger, der fremstår absolutte. Påstandene i udsagnet er objektive, hvilket understøtter udsagnets høje modalitet.

Udsagnet viser tydelig transitivitet, hvilket blandt andet fremkommer af sætningen *Københavns Kommune skal skabe de bedste rammer*. I denne sætning forbindes *Københavns Kommune* til handlingen *skabe de bedste rammer*, og der udtrykkes dermed klar intention i udsagnet. Producenten anvender *Københavns Kommune* i stedet for *vi*, hvilket kan forstås som et udtryk for at producenten ønsker at fremstå myndig og magtfuld i forhold til at *skabe de bedste rammer*. Hvis producenten havde anvendt ordet *vi* ville det have været uklart hvem der blev refereret til, og om *vi* havde myndighed og magt til at *skabe de bedste rammer*.

I ældrepolitik FK fremhæves *pårørende* og *frivillige* ligeligt, og ofte inden for samme sproglige konstruktion, hvilket fremgår af nedenstående udsagn.

Frederiksberg har en stærk tradition for at arbejde med frivillighed og er kendetegnet ved mange ressourcestærke borgere, som gerne vil yde en indsats for andre. Dette kommer ikke mindst til udtryk inden for ældreområdet, hvor der er pårørende- og frivillighedsgrupper på plejehjemmene, besøgsvenner og mange andre, som giver et uvurderligt supplement til den professionelle indsats.
(Ældrepolitik FK)

På samme måde som det ses i ældrepolitik KK fremhæves pårørende og frivillige i ældrepolitik FK som en ressource, hvilket ses ved at producenten beskriver pårørende og frivillige som et *uvurderligt supplement til den professionelle indsats*. At Frederiksberg Kommune anser pårørende og frivillige som en ressource i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger fremgår endvidere af nedenstående udsagn, hvor Frederiksberg Kommune fremsætter nogle af de strategiske tiltag, som ældrepolitikken består af.

Derfor vil vi:

- sikre en tydelig kommunikation mellem de forskellige personer, der er i kontakt med borgere, og ikke mindst i dialogen med pårørende.
- sikre plejeboliger og andre tilbud med høj kvalitet af omsorg, pleje og kost og med gode rammer for inddragelse af pårørende.
- arbejde for et tæt samarbejde til frivillige foreninger, pårørende og andre vigtige personer i borgerens liv.

(Ældrepolitik FK)

I dette udsagn anvender producenten ordvalget *dialog, inddragelse og samarbejde* i relation til pårørende og frivillige, hvilket understreger at Frederiksberg Kommune anerkender pårørende og frivillige som værende en betydningsfuld del af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

I dette udsagn er der ikke tydelig transitivitet, hvilket fremgår af producentens anvendelse af pronominet *vi*. I ordene *derfor vil vi* relateres *vi* til handlingerne *sikre en tydelig kommunikation, sikre plejeboliger og andre tilbud med høj kvalitet og arbejde for et tæt samarbejde*, og dermed udtrykkes intention i udsagnet. Ved at anvende *vi* er det dog uklart hvilken aktør, der står bag de intentionelle handlinger, som udsagnet foreskriver, hvilket slører transitiviteten, selvom der er knyttet et pronomen til verbet. Såfremt producenten havde anvendt *Frederiksberg Kommune* som den aktør, der var relateret til handlingerne, så havde udsagnet haft større myndighed, og dermed havde det medført at producenten havde fremstået som en aktør, der søgte at opnå magt i forhold til at betydningsstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Normering og kompetencer

Det tredje tema er *normering og kompetencer*. Dette tema viser sig ved at begge ældrepolitikker kontinuerligt anvender ordvalg relateret til normering og kompetencer når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. I ældrepolitik KK fremkommer ordene *ressourcer, ekstra tid, fagligheden udvikles, medarbejderne har kompetencerne og handlerummet, behov for nye kompetencer og flere specialistkompetencer*, og dette ordvalg bevidner at Københavns Kommune har fokus på at normering og kompetencer er særligt vigtigt i forhold til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. I ældrepolitik FK er der et tilsvarende fokus, hvilket ses ved brug af ordene *plads til de rigtige løsninger, løfte i fællesskab, sikre adgang til viden, prioritere hjælp efter behov, kort ventetid til kvalificeret hjælp og støtte, behov frem for minutter og standardløsninger, høj kvalitet, sikre fagligt kompetente medarbejdere og kompetenceudvikling*. Ordvalget i ældrepolitik FK relaterer sig mere implicit til temaet ældrepolitik KK, men ordvalget bekræfter stadigvæk at Frederiksberg Kommune har fokus på normering og kompetencer. Det er dog interessant at bemærke at ældrepolitik KK vælger at anvende ordet *tid* flere gang i relation til temaet *normering og kompetencer*, idet ældrepolitikken anvender ordene *ekstra tid* til at understrege at tid er en nødvendighed i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Ældrepolitik FK anvender ikke ordet *tid* en eneste gang, og dermed ikke sprogligt antyder at tid er noget, der mangler eller kræves i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Nedenstående udsagn fra indledningen af ældrepolitik KK viser hvordan ordvalget er med til at understøtte at Københavns Kommune anser normering og kompetencer som værende fundamentalt i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Tillidsreformen har afskaffet stoppurene i hjemmeplejen og sat skub i en udvikling, der sætter medarbejderne fri til at udfolde deres faglige og menneskelige kompetencer og tilpasse indsatsen til den enkelte ældres aktuelle ønsker og behov. Alt dette har markeret begyndelsen på en rejse, der vil gøre alvor af begrebet, 'borgeren i centrum' – og reformen slutter ikke her. I de kommende fire år skal vi videre ad den vej.
(Ældrepolitik KK)

Der anvendes nominalisering i udsagnet, hvilket fremmer en ikke-personlig relation mellem udsagnet og Københavns Kommune. De første fem linjer understreger den førnævnte institutionelle stemme, der forekommer i ældrepolitikken, ved at substantivet *tillidsreformen* nominaliseres og gøres til genstand for handlingen *har afskaffet*. På denne måde knyttes der ikke en aktør til udsagnet, og udsagnet fremstår derfor afstandsskabende og upersonligt. I den sidste linje gøres udsagnet dog mere personligt ved at *vi* anvendes.

Producenten af udsagnet anvender flere metaforer; *sat skub i, sætter medarbejderne fri, udfolde, begyndelsen på en rejse og videre ad den vej*. Brugen af disse metaforer er med til at konstruere en virkelighed og en politisk ideologi. Alle metaforerne henviser til bevægelighed, hvilket kan betyde at producenten ønsker at fremstille ældrepolitikken, som foranderlig og dynamisk, og ikke som fastlåst og konstant. Metaforerne understreger endvidere at medarbejderne har råderum og fri mobilitet inden for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, idet ordene *sætter fri* og *udfolde* anvendes til at beskrive medarbejdernes handlemuligheder i det givne rum. Metaforerne kan udover at udtrykke en politisk ideologi også være med til at understrege en konflikt, idet metaforer tager afstand fra den opfattelse af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som nyhedsmedierne og de faglige interesseorganisationer fremstiller omkring rigide strukturelle rammer og begrænsede handlemuligheder, som beskrevet i specialets indledende kapitel.

I nedenstående udsagn fra ældrepolitik FK understreger producenten ligeledes vigtigheden af at fokusere på normering og kompetencer i forhold til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. At normeringen er i fokus understreges ved at Frederiksberg Kommune modstiller ordene *hjælp efter behov* og *fokusere på behov* med ordene *standardløsninger* og *forudbestemte minutter*. Hermed fremstår det at de ældre menneskers behov skal prioriteres, og at dette ikke kan foranlediges hvis fokus er på standardløsninger og forudbestemte minutter, som i dette udsagn fremstår som et fjendebillede og en begrænsning i forhold til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Dette står i klar forlængelse af ældrepolitik KK, som ovenfor anvender ordene *afskaffet stopurene* til at beskrive samme fjendebillede.

Frederiksberg Kommune har ligeledes fokus på kompetencer, idet ordene *kompetente medarbejdere* og *kompetenceudvikling* anvendes i nedenstående udsagn.

Frederiksberg Kommune prioriterer hjælp efter behov frem for standardløsninger med hjælp efter forudbestemte minutter.

Derfor vil vi:

- fokusere på behov frem for minutter og standardløsninger
- sikre fagligt kompetente medarbejdere, som ved, at deres faglige bidrag er en del af en koordineret indsats, og som løbende har mulighed for kompetenceudvikling.

(Ældrepolitik FK)

Udsagnet viser høj modalitet, idet producenten med nutidsverber og modalverbet *vil* konstruerer at virkeligheden er sådan som udsagnet foreskriver. Sætningen *Frederiksberg Kommune prioriterer hjælp efter minutter*, viser at producenten ubetinget tilslutter sig udsagnet, idet der ikke gøres brug af ord, som fordrer en tøven. Påstanden er at Frederiksberg Kommune *prioriterer* særlige tiltag, hvilket dermed ikke fremsættes til debat, og ikke lader sig modsige.

4.1.2 Analyse af ældrepolitikernes diskursive praksis

I analysen af den diskursive praksis, vil jeg med udgangspunkt i foregående tekstanalyse, identificere diskursordenen ældrepolitikkerne. Som udgangspunkt antager jeg at der findes en overordnet og dominerende socialpolitisk diskurs, som eksempelvis fordres af Ældrekommissionen, men for at illustrere de kampe der eksisterer når Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, har jeg valgt at opdele den overordnede socialpolitiske diskurs i tre underliggende kommunalpolitiske diskurser, som konkurrerer om at betydningstilskrive måden hvorpå Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Jeg har navngivet diskurserne på baggrund af de temaer og ordvalg, som jeg har identificeret i tekstanalysen.

Indledningsvist vil præsentere de identificerede diskurser og den diskursorden de repræsenterer i ældrepolitikkerne, for herefter at analysere om teksterne anvender intertekstualitet.

Diskursordenen i de udvalgte kommunale ældrepolitikker

1. Selvstændighedsdiskurs
2. Strukturdiskurs
3. Samarbejdsdiskurs

Teksterne fra ældrepolitikkerne trækker i høj grad på allerede etablerede diskursordener, hvilket illustreres gennem intertekstualitet i teksterne (Fairclough, 2008, s. 42). Intertekstualiteten fremkommer dog på forskellige måder i ældrepolitikkerne, og med forskelligt fokus, hvilket bevidner at der eksisterer en strategisk kamp i mellem Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune når det handler om at betydningsstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger inden for den overordnede socialpolitiske diskurs.

Selvstændighedsdiskurs

I ældrepolitik KK har jeg identificeret en række intertekstuelle referencer, som alle trækker på elementer fra selvstændighedsdiskursen, og dermed kan det udledes at denne diskurs er fremherskende, når Københavns Kommune italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Nedenstående udsagn viser et eksempel på hvordan Københavns Kommune anvender manifest intertekstualitet, ved eksplicit at trække på en anden politisk tekst (Fairclough, 2008, s. 44), som i dette tilfælde reformprogrammet 'Aktiv & Tryk – Hele Livet'.

Med reformprogrammet, 'Aktiv & Tryk – Hele Livet' fra 2011, har vi i Københavns Kommune allerede flyttet måden, vi tænker ældrepleje på. Klippekortet har givet byens ældre langt mere selvbestemmelse og større valgfrihed.
(Ældrepolitik KK)

Ved at anvende manifest intertekstualitet i udsagnet artikulerer producenten den overordnede socialpolitiske diskurs på konventionel vis, og konstruerer dermed en virkelighed hvor de sociale positioner i den diskursive praksis søger at skabe momentum (Fairclough, 2008, s. 44). Ældrepolitik KK indeholder endvidere demografisk fakta og statistik som trækker direkte på referencer fra Nationalt Videnscenter for Demens og Ældre Sagen. Hvorvidt den indlejrede manifeste

intertekstualitet er bevidst eller ej vides ikke, men det kan formodes, at Københavns Kommune, som offentlig institution, er pålagt krav om seriøsitet og formalitet, og at den manifeste intertekstualitet derfor skal bidrage til at højne udsagnskraften i ældrepolitik KK. Den manifeste intertekstualitet kan dermed være et udtryk for særlige socialpolitiske begrænsninger som Københavns Kommune er konstitueret af.

Foruden den manifeste intertekstualitet, ses der også flere eksempler på at Københavns Kommune ved at anvende interdiskursivitet reproducerer den allerede etablerede socialpolitiske diskurs, hvori Ældrekommissionens anbefalinger, som tidligere beskrevet, er indlejret, herunder anbefalingerne *indflydelse på eget liv, medmenneskelighed i fokus, personalet skal respektere de ældres egne ønsker og plejen skal understøtte beboernes selvstændighed og uafhængighed* (Social- og Integrationsministeriet, 2012). I første udsagn henviser producenten til en generel opfattelse blandt københavnere, om at selvbestemmelse i eget liv er afgørende for livskvaliteten. Dermed søger producenten at tydeliggøre at de almene københavnere har en gennemslagskraftig stemme, og at ældrepolitikken skal funderes på denne.

Spørger man københavnere, er det følelsen af at have overblik og selvbestemmelse i ens eget liv, som er det mest afgørende for livskvaliteten.
(Ældrepolitik KK)

Herigennem konstruerer producenten en virkelighed hvor københavnere og Københavns Kommune relateres som ligeværdige sociale positioner. Producenten anvender derfor interdiskursivitet til at konstruere et socialt fællesskab, der sammen arbejder mod et fælles socialpolitisk ideal om hvad der er *mest afgørende for livskvaliteten* for ældre mennesker i plejeboliger.

Det følgende udsagn fremhæver på samme måde som i førnævnte, at producenten implicit refererer til en socialpolitisk diskurs hvoraf værdien af aktivt *medborgerskab* fremgår. Derudover henviser producenten til en kåring, hvor København fremstår som *verdens bedste by at leve i*. Det fremgår ikke af ældrepolitikken hvem, der står bag kåringen, og sætningen fremstår derfor postulerende. Der udtrykkes dog en klar intention om at *det skal man også opleve som ældre københavnere*. Dermed reproduceres

den socialpolitiske diskurs, idet udsagnet på konventionel vis, konstruerer en virkelighed som status quo, og ligeledes fastholder de sociale positioner som den socialpolitiske diskurs fordrer.

Et aktivt medborgerskab øger livskvaliteten og virker forebyggende i forhold til ensomhed, fysisk, psykisk sygdom og giver dermed flere gode leveår til københavnere. At være medborger i København betyder også at bruge byens mange rum og muligheder. København er kåret til verdens bedste by at leve i. Det skal man også opleve som ældre københavnere.
(Ældrepolitik KK)

Den lave grad af interdiskursivitet i de to ovenstående udsagn er et udtryk for at ældrepolitik KK tilstræber at holde socialpolitisk momentum ved at trække på allerede eksisterende diskurser, og dermed ikke ønsker at udfordre den socialpolitiske diskursorden. Det kan dog også være et led i en social strategi, at Københavns Kommune, komplet underkaster sig den etablerede socialpolitiske diskursorden, som reaktion mod de negative offerdiskurser omkring det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som nyhedsmedierne og faglige interesseorganisationer, som nævnt i specialets problemfelt, har været drivkraft for. Når Københavns Kommune vælger at reproducere ældrekommisionens anbefalinger i deres ældrepolitik, kan dette altså udtrykke et ønske om at ændre den negative diskursive praksis som er fremherskende i samfundet, ved at indlejre selvstændighedsdiskursen i den diskursorden, der dominerer måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i samfundet.

Strukturdiskurs

I ældrepolitik FK har jeg identificeret en række intertekstuelle referencer, som alle trækker på elementer fra strukturdiskursen, og dermed kan det udledes at strukturdiskursen er den dominerende diskurs, når Frederiksberg Kommune italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Følgende udsagn viser et eksempel på hvordan Frederiksberg Kommune anvender manifest intertekstualitet, dog ikke helt så eksplicit, som i tidligere eksempel fra Københavns Kommune.

Ældrepolitikken bliver vedtaget i en tid med store forandringer i samfundet. Der er stramme økonomiske rammer, og vores befolkningssammensætning er i forandring.
(Ældrepolitik FK)

Den manifeste intertekstualitet ses dog alligevel ved at producenten af udsagnet trækker på konkrete fænomener såsom *en tid med store forandringer i samfundet, stramme økonomiske rammer og befolkningssammensætning er i forandring*. Dette er beskrivelser som anvendes i flere andre tekster, eksempelvis i Kommuneforeningens analyse og Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning, som begge er beskrevet i problemfeltet. Ved at anvende manifest intertekstualitet søger ældrepolitik FK givetvis at reproducere den statistiske diskurs, som der refereres til gennem de statistiske analyser. Hvorvidt den indlejrede intertekstualitet i ældrepolitik FK er bevidst eller ej vides ikke, men også her kan det formodes, at Frederiksberg Kommune, som offentlig institution, er pålagt krav om formalitet, og at den manifeste intertekstualitet derfor skal bidrage til at højne udsagnskraften i ældrepolitik FK ved at henvise til statistiske analyser udarbejdet af velrenommerede institutter.

Den manifeste intertekstualitet ses endvidere i følgende udsagn hvor Frederiksberg Kommune åbenlyst refererer til *politiske drøftelse og prioritering, årlige budget proces og politiske visioner*. Som i foregående eksempel er det her ganske tydeligt hvordan Frederiksberg Kommune anvender manifest intertekstualitet til at reproducere den overordnede socialpolitiske diskurs som Ældrekommissionen er med til at definere.

Med de formulerede visioner for ældre på Frederiksberg har alle deltagere i processen bidraget til at sikre et aktuelt og relevant grundlag for den videre politiske drøftelse og prioritering. Ikke mindst i den årlige budgetproces, hvor de vigtigste indsatser prioriteres og formuleres. Fra de politiske visioner skal ældrepolitikken følges op af konkrete mål på tværs af kommunens faglige områder, der skal omsætte strategi til handling.
(Ældrepolitik FK)

Frederiksberg Kommune anvender ligeledes interdiskursivitet i deres ældrepolitik. Dette fremgår af nedenstående udsagn, hvor producenten indirekte trækker på en overordnet socialpolitisk diskurs. I udsagnet henviser producenten implicit til et udefrakommende

krav om at Frederiksberg Kommune skal sikre en *dynamisk og levende politik, der matcher en virkelighed i forandring*. Udsagnet fremstår som en artikulation, der er fordret af en underliggende socialpolitisk diskurs, eksempelvis et regeringspålæg, hvori der fremsættes et krav om at ældrepolitikken skal påvise *visioner, mål, indsatser og effekter*.

For at sikre en dynamisk og levende politik, der matcher en virkelighed i forandring, skal vi løbende sikre, at visioner, mål, indsatser og effekterne af dem hele tiden giver mening.
(Ældrepolitik FK)

Denne implicitte reference til et politisk krav, er med til at tydeliggøre at Frederiksberg Kommune søger at reproducere den overordnede socialpolitiske diskurs, idet Frederiksberg Kommune konstruerer virkelighed og sociale positioner ud fra den allerede etablerede diskursorden.

Samarbejdsdiskurs

Samarbejdsdiskursen er repræsenteret i begge ældrepolitikker, men denne diskurs er ikke dominerende i hverken ældrepolitik KK eller ældrepolitik FK, hvilket understreges ved at der kan identificeres megen begrænset intertekstualitet, primært manifest intertekstualitet, inden for denne diskurs, og dermed ikke søger at fordre diskursiv forandring.

I ældrepolitik FK ses der manifest intertekstualitet i nedenstående udsagn, idet udsagnet refererer til at ældrepolitikken er opstået på baggrund af *dialog med borgerne*.

Ældrepolitikken er blevet til i dialog med borgerne. Gennem interview, debatarrangementer, Facebook og workshops har borgere i alle aldre givet deres bud på hvad der karakteriserer et godt ældreliv. Emner som sundhed, tryghed, trivsel og samarbejde har været vigtige omdrejningspunkter i mange drøftelser. Samtidig er der kommet en række bud på hvordan Frederiksberg Kommune kan være med til at sikre et godt ældreliv i samspil med bl.a. borgere, erhvervsliv, frivillige og pårørende.
(Ældrepolitik FK)

Samarbejdsdiskursen som identificeret i ældrepolitik FK reproduceres gennem den manifeste intertekstualitet, ved at der eksplicit trækkes på *en række bud*, der foreskriver

at ældrepolitikken *kan sikre et godt ældreliv i samspil med bl.a. borgere, erhvervsliv, frivillige og pårørende.*

I Københavns Kommune ses der også eksempler på at producenten af udsagnene anvender manifest intertekstualitet, og dermed søger at reproducere den diskursive praksis, der allerede eksisterer inden for den sociale virkelighed. I følgende udsagn fra indledningen i ældrepolitik KK ses et eksempel på hvordan samarbejdsdiskursen reproduceres.

For at virkeliggøre dette skal Københavns Kommune blandt andet fortsætte med at udbygge indsatsen for borgere med demens og deres pårørende og tage de næste skridt i tillidsreformen, så tillid bliver omdrejningspunktet i alle relationer mellem borgere, medarbejdere og ledere på ældreområdet.
(Ældrepolitik KK)

Ved direkte at henvise til tillidsreformen og de indsatser, der er implementeret i relation til denne, fastholder Københavns Kommune samarbejdsdiskursen inden for den diskursive praksis, som allerede er givet i tillidsreformen.

4.1.3 Delkonklusion

Københavns Kommune italesætter primært det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra en selvstændighedsdiskurs, hvor det ældre menneske sættes i centrum for det sociale arbejde. Selvstændighedsdiskursen er artikuleret af ord som *ressourcer, menneskelige kompetencer, borgeren i centrum, livskvalitet, tryghed, frihed, tillid, livshistorier, forventningsafstemning, ligeværdig relation* og *specialist i eget liv*. Selvstændighedsdiskursen er rodfæstet inden for det humanvidenskabelige paradigme, idet det ældre menneske artikuleres som omdrejningspunktet for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Frederiksberg Kommune italesætter primært det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra en strukturdiskurs, idet de strukturelle rammer er det, som italesættes som det bærende fundament i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Strukturdiskursen er artikuleret af ord som *indsatser, effekter, formulerede visioner, processen, drøftelse, prioritering, formulering, omsætte strategi til handling* og

konkrete mål. Anvendelsen af dette ordvalg viser hvordan Frederiksberg Kommune italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som kvantificerbart, idet konkrete mål og strukturelle rammer fremsættes som værende det vigtigste element i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Strukturdiskursen er dermed rodfæstet i et naturvidenskabeligt paradigme.

Samarbejdsdiskursen er repræsenteret i begge ældrepolitikker, men denne er dog ikke dominerende i nogle af dem, idet der kun kan identificeres megen begrænset intertekstualitet inden for denne diskurs.

Tekstanalysen og analysen af ældrepolitikernes diskursive praksis viser, at ældrepolitik KK og ældrepolitik FK søger at reproducere den allerede etablerede socialpolitiske diskursorden, som Ældrekommission blandt andet er drivkraft for, når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes socialpolitisk. Dette konkluderes på baggrund af ældrepolitikernes brug af ordvalg, modalitet, transitivitet, metafor og intertekstualitet, som understreger at der ikke ses forandringspotentiale i ældrepolitikernes diskursive praksis.

4.2 Analyседel 2 – praksisfeltets italesættelser

I anden analysedel vil jeg foretage en tekstanalyse og en analyse af den diskursive praksis på baggrund af teksterne fra plejepersonalets italesættelser af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. I analysen anvender jeg terminologien *plejepersonalet* som fællesbetegnelse for informanterne i fokusgruppeinterviewet, og *producenten* når der refereres til den specifikke informant, som italesætter de udvalgte udsagn, som jeg anvender i analysen. Teksterne fra praksisfeltet vil blive analyseret med udgangspunkt i Faircloughs begreber *ordvalg*, *modalitet*, *transitivitet*, *metafor* og *intertekstualitet*.

4.2.1 Tekstanalyse

Som i første analysedel, har jeg valgt at inddele tekstanalysen i temaer for bedst muligt at skabe overblik over tekstanalysens fund. Temaerne er identificeret ved hjælp af gentagende gennemlæsninger af teksterne fra plejepersonalets italesættelser af det

sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Teksterne er gennemlæst i fuld længde.

Normering og kompetencer

Det første jeg ønsker at undersøge i teksterne fra praksisfeltet er det ordvalg, der anvendes når plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Det ord, som anvendes flest gange i teksterne fra begge plejehjem er *tid*. Størstedelen af de gange hvor ordet bliver anvendt, bliver det sammenkædet med ord, der beskriver tid som noget, der mangler i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Da plejepersonalet blev bedt om at reflektere over hvad det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger repræsenterer for dem, var *tid* det signifikante ord, der blev anvendt i flere sproglige konstruktioner. I begge udsagn nedenfor ses eksempler på hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger bliver italesat med ord som *omsorg* og *lytte til dem*, og dette repræsenterer idealet for den gode ældrepleje. I udsagnene overskygges idealet dog af ordet *tid*, da dette fremstår som det ord i udsagnene, som betydningstilskriver det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, da det anvendes som noget, der begrænser plejepersonalets mulighed for at yde omsorg og have tid til at lytte til ældre mennesker i plejeboliger.

God ældrepleje er omsorg, at der er tid til at høre på dem, og snakke
med dem, men det er der bare aldrig.
(Plejehjem FK)

Lytte og give sig tid, tror jeg. Jeg synes at det er lidt svært, fordi vi har
ikke tid til den omsorg vi gerne vil give.
(Plejehjem KK)

Ifølge Fairclough (2008, s. 32) er ordvalget socialt motiverende, og hvilket ses i udsagnene ovenfor, da de har associationer til politiske og ideologiske overbevisninger, eksempelvis i forhold til anskuelsen af sociale identiteter og relationer. Producenten af udsagnene anvender *tid* for at appellere til et fællesskab hos det øvrige plejepersonale, hvor en udefrakommende strukturel ramme, såsom tid, bliver undskyldning for at der ikke ydes omsorg, og at der ikke lyttes til de ældre mennesker i plejeboliger. Producenten anskuer dermed de sociale identiteter og relationer som værende underlagte og prægede af en samfundsøkonomisk og politisk struktur.

Det første udsagn viser at producenten har en høj grad af tilslutning til egen udtalelse idet udsagnet udtrykkes i nutid. Ifølge Fairclough udtrykkes modaliteten blandt andet gennem tidsangivelse (Fairclough, 1992, s. 158-162), og når producenten anvender nutidsverbet *er*, er det for at udtrykke komplet tilslutning til udsagnet, både i forhold til det, der fremhæves som idealet for den gode ældrepleje, men også i forhold til den manglende tid. Den komplette tilslutning bevirker at udsagnet fremstår som en sandhed, og dermed søger producenten at opnå magt over betydningstilskrivelsen af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, hvilket ligeledes bekræftes af at producenten anvender objektiv modalitet, hvorfor udsagnet fremstår som en universel sandhed. Det andet udsagn viser en mindre grad af tilslutning end det første. Producenten af dette udsagn anvender nutidsformer af verberne, men modaliteten er subjektiv, da producenten udtrykker sig ud fra egen holdning gennem *jeg synes*. Derudover udtrykkes der samtidig forbehold med ordene *tror jeg* og *lidt svært*. Forbeholdet udtrykkes som en tøven, og sammenholdes dette med brugen af nutidsformen, kan det vise at producenten er i konflikt omkring egen tilslutning til udsagnet, og dermed fremstår betydningstilskrivelsen ikke lige så magtfuld som det første udsagn.

Fairclough (1992, s. 177) beskriver hvordan transitivitet i udsagn udtrykker relationelle mønstre i tekster, og tydeliggør hvordan aktører og processer forbindes. Transitivitet er derfor et udtryk for placering af ansvar hos de aktører, der italesættes. I første udsagn er aktøren sløret gennem passivt sprog og nominalisering. Der er ingen, som tager ejerskab for udsagnet, og det fremstår dermed ikke hvem, der har ansvaret for udsagnets holdning og berettigelse. Udsagnet tydeliggør altså gennem transitivitet en ansvarsfraskrivelse, og udtrykkes dermed nærmest som et naturfænomen gennem ordene *men det er der bare aldrig*. I det andet udsagn er transitiviteten dog helt tydelig. Udsagnet indledes med en holdning om hvad god ældrepleje er, og her tager producenten fuldt ansvar for budskabet ved brug af pronomenet *jeg*. I sidste del af samme udsagn skifter brugen af pronominet dog til *vi*, hvilket indikerer at producenten appellerer til en solidaritetsfølelse hos plejepersonalet. Producenten søger dermed en alliance med det øvrige plejepersonale i forhold til forståelsen af, at det er tiden der begrænser det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Overordnet set anvender plejepersonalet *tid* som et udtryk for manglende ressourcer. I forlængelse af dette, anvender plejepersonalet ordene *udfordringer*, *ressourcer*, *hænder*, *prioritering*, *færre personale* og *frustrationer* til at beskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Ordene anvendes flere gange, og af flere producenter, og dermed betoner plejepersonalet det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger som værende tæt relateret til normering og ressourcer. Dette fremgår af ordvalget i de to følgende udsagn.

Ja, så det man tidligere kunne sætte sig ned og sige, hvad er det du er ked af, og sidde med en kop kaffe og sludre sammen, det kan man ikke mere på grund af færre hænder.
(Plejhjem KK)

Udfordringerne er, at der ikke altid er de ressourcer man godt kunne tænke sig, og her tænker jeg på hænder. Vi er skåret ind til benene.
(Plejhjem FK)

Udsagnene udtrykker en høj grad af modalitet, idet de italesættes med nutidsverber. Med brugen af nutidsverber forsøger producenten ved komplet tilslutning til det sagte at konstruere en sandhed for udsagnet, ved at italesætte en bestemt viden som sand og indiskutabel. Dette ses i sætningen *det kan man ikke mere på grund af færre hænder*. Producenten af denne italesættelse udtrykker ingen forbehold for det sagte, og udsagnet fremstår derfor som en sandhed, der viser en sammenhæng mellem færre hænder og forringelse af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Den høje grad af modalitet udtrykker magt, hvilket også ses ved producentens brug af objektiv modalitet, hvor udsagnet udtrykkes som en universel ytring.

Udsagnenes transitivitet udtrykkes udelukkende gennem pronominet *man* i begge udsagn. Ved at anvende pronominet *man* søges det at skabe distance til udsagnet, idet producenten ikke fuldt ud vedkender sig ansvaret for udsagnets budskab, men i stedet udtrykker transitivitet gennem et passivt pronomen. Det passive sprogbrug indikerer at selvom der er høj modalitet i udsagnene, så er der ingen af producenterne, som vil tage ansvar for udsagnene. Dette kan være et udtryk for at der hersker en kultur i praksisfeltet, hvor *tid* repræsenterer fjenden i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, og selvom dette udtrykkes som sandheden, så tydeliggør transitiviteten dog

at plejepersonalet ikke relaterer sig til udsagnet. Dette kan forstås som en ansvarsfraskrivelse, hvor plejepersonalet forsøger at understrege at de gør deres arbejde så godt de kan.

Italesættelserne viser altså en tydelig konflikt mellem måden plejepersonalet idealiserer det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger på, samt de strukturelle rammer som arbejdet er underlagt. Konflikten understøttes af metaforen *vi er skåret ind til benene*. Denne metafor anvendes ofte om besparelser, og det kropslige billedsprog henviser til et legeme, der afpilles helt ind til knoglerne. Derudover er ordet *skåret* relateret til en fysisk handling, som ofte associeres til noget blodigt eller farligt, eller i bogstaveligste forstand som en handling, der deler objekter i to eller flere stykker. Brugen af metaforen i teksterne fra praksisfeltet, vurderes at udtrykke bekymring og konflikt, idet metaforen henviser til noget negativt.

Faglighed

Foruden *tid* anvender plejepersonalet ordene *uddannelse* og *kompetencer* når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes. Plejepersonalet beskriver faglighed som en forudsætning for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, og tydeliggør dette med ord som *fagligt*, *læring*, *uddannelse*, *kursus*, *erfaring* og *kompetencer*. I forlængelse heraf benyttes ordene *komplekse*, *besværlige*, *tunge* og *dårlige* til at beskrive at de ældre mennesker er dårligere end tidligere, hvilket ikke kun forudsætter bedre normering i omsorgs- og plejearbejdet, men også udvidede kompetencer hos plejepersonalet.

Jeg vil sige det sådan, at jeg kan godt mærke at beboerne er blevet mere komplekse i forhold til hvad de har været før. De er simpelthen dårligere. Førhen der havde vi to der sad i kørestol, så havde vi en der lå og var krympet sammen, fordi man var ikke så god til at forebygge kontrakturer, skader og sådan noget, men resten gik jo oppe og gik ned og spiste morgenmad. De er så dårlige i dag simpelthen, så det kræver jo også flere kompetencer end det gjorde før.
(Plejhjem FK)

Udsagnet viser eksplicit hvordan ordvalget anvendes til at betydningstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som værende udfordret af mere

kompleksitet end tidligere. Som udgangspunkt viser udsagnet høj modalitet, idet producenten ved at bruge modalverberne *vil* og *kan* tilslutter sig udsagnet. Modaliteten er subjektiv, idet de første seks linjer af udsagnet italesættes som narrativ uden at påstandene fremstilles som værende fakta eller sandheder.

Der ses en relativ høj modalitet i andre dele af udsagnet, idet nutidsverbet *er* anvendes flere gange, og dermed fremsætter fragmenter af udsagnet som kategorisk sandheder. Dette ses eksempelvis i sætningerne *beboerne er blevet mere komplekse og de er simpelthen blevet dårligere*. Sætningen her fremstår som en almengyldig konstatering, og anvender ikke transitivitet til at relatere sætningen til en aktør. Det fremgår dermed ikke hvem der mener dette, eller på hvilken baggrund denne påstand er fremkommet. Det samme gør sig gældende i sætningen *så det kræver jo også flere kompetencer end det gjorde før*. Her tilknyttes der heller ikke en aktør til sætningen, og derfor fremstår sætningen ligeledes som en almengyldig konstatering. Ved at anvende modaladverbiet *jo* understreger producenten denne sandhed, idet *jo* anvendes til at forklare hvad producenten opfatter som værende indlysende viden.

Dokumentation og kvalitet

Et andet ord, der bliver anvendt flere gange i teksterne fra praksisfeltet til at italesætte det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger er *dokumentation*. Den hyppige anvendelse af ordet *dokumentation*, og øvrige ord relateret hertil, såsom *handleplaner*, *funktionsvurdering* og *notater*, vidner om at plejepersonalet forbinder det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger som noget, der betinges af dokumentation. Overordnet set italesættes dokumentation som noget negativt, tidskrævende og forstyrrende for arbejdet. De følgende udsagn italesætter dokumentation som en del af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger med negative ordvalg, herunder *nederen*, *fanden*, *sur*, *skide*, *hader*, *sgu* og *aldrig færdig*, hvilket tydeligt betoner frustrationerne ved at skulle dokumentere omsorgs- og plejearbejdet. Producenten af det første udsagn udviser høj modalitet gennem nutidsverber, og konstruerer hermed sandheder såsom *der er altså ingen af mine kollegaer der går ind og læser de der funktionsvurderinger*. Denne sætning konstruerer en sandhed om at ingen af kollegaerne blandt plejepersonalet læser dokumentationen. Modaliteten er objektiv, og dette

forstærker konstruktionen af sandheden. Producenten søger dermed at opnå magt i måden hvorpå dokumentationen italesættes. Producenten nedvurderer behovet for dokumentation, og udtrykker gennem udsagnet at dokumentationen er unødvendig.

Til gengæld synes jeg at det er nederen når jeg aldrig nogensinde når de der skide funktionsvurderinger – jamen, hvordan fanden skal jeg få tid til det? Det tager jo en krig, og så tænker jeg, for hvis skyld er det jeg sidder og laver de her funktionsvurderinger, fordi der er altså ikke nogle af mine kollegaer der går ind og læser de der funktionsvurderinger. Der er heller ikke nogle ledere.
(Plejhjem FK)

Hvorfor fanden skal de sætte mig til at skrive fire A4-sider? Jeg bliver aldrig færdig, og jeg bliver sur, og jeg bliver ikke til at være i nærheden af, for jeg hader at skrive. Jeg skal nok skrive det der skal skrives, jeg skal nok dokumentere det der skal dokumenteres, men jeg bliver sgu ikke nogen romanforfatter, vel?
(Plejhjem FK)

Producenten viser komplet tilslutning til eget udsagn, og påtager sig endvidere ansvar for udsagnets budskab ved at vise transitivitet gennem pronominet *jeg*. De samme tekstanalytiske fund gør sig gældende i det efterfølgende udsagn. I dette udsagn gør producenten dog endvidere brug af pronominet *de*. *De* bliver i dette udsagn brugt til at udtrykke en aktør, som har pålagt producenten at lave funktionsvurderinger. Hvad denne aktør repræsenterer udtrykkes ikke, men det er tydeligt, at det er en aktør, der står i opposition til producenten selv, da producenten i sætningen, *hvorfor fanden skal de sætte mig til*, udtrykker at gøre noget mod egen vilje.

Selvom konflikten tydeligt ekspliciteres gennem ordvalg, transitivitet og modalitet, så underbygger producenterne af begge udsagn konflikten ved at bruge metaforer. I første udsagn anvendes metaforen *det tager jo en krig*. Denne metafor anvendes af producenten til at give udtryk for at udarbejdelsen af funktionsvurderinger tager meget lang tid. Ordet krig associeres ofte til en kamp mellem to parter, hvor bekæmpelsen oftest ender med en vinder af slaget. I overført betydning kan brugen af metaforen dermed være et udtryk for at producenten ser sig selv i en kamp mod en aktør, som afkræver producenten at udføre et arbejde, som producenten ikke ønsker.

De førnævnte udsagn er konstrueret af plejepersonalet på plejehjem FK. Plejehjem KK benytter også ordvalget *dokumentation* dog med relaterede ord som *journal, skrevet ned, handleplaner, døgn- og ugeplaner, procedurer og rutiner*, som det fremgår er følgende udsagn.

Det er jo nogle gange man tænker, hvad er det bedste? Er det borgerne vi skal prioritere eller er det dokumentationen? Begge dele, ja, dokumentationen er også vigtig.
(Plejehjem KK)

Det er fordi vi laver handleplaner, og laver døgn- og ugeplaner, altså, så er det ligesom at de føler at de får den samme pleje.
(Plejehjem KK)

Begge udsagn italesætter dokumentationen som værende vigtig for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, og udsagnene tilkendegiver i højere grad en positiv tilgang til dokumentation end i de to udsagn fra plejehjem FK. Producenten af det første udsagn fra plejehjem KK anvender nutidsverber, hvilket udtrykker en høj grad modalitet. Dette viser at producenten tilslutter sig eget udsagn om vigtigheden af dokumentation, og dermed ikke anser dette som værende til hinder for vellykket omsorgs- og plejearbejde. Producenten anvender indledningsvist *man* i en hypotetisk konstruktion og reflekterer over hvad der er bedst at prioritere, *borgeren eller dokumentationen*. Herefter fortsætter udsagnet med pronominet *vi*, som viser at producenten, gennem transitivitet, søger at appellere til en følelse af solidaritet og fællesskab ved at understrege fælles grundlag. Udsagnet slutter med en passiv og nominaliserende sætning, hvor det konkluderes at dokumentation er vigtig.

I det andet udsagn er der høj grad af modalitet. Producenten anvender udelukkende nutidsverber, og udtrykker derudover evne og intention, hvilket ligeledes hæver graden af producentens tilslutning til udsagnet. Transitiviteten i udsagnet ses i pronominerne *vi* og *de*, som udgør to forskellige aktører. *Vi* repræsenterer gruppen af plejepersonalet, som producenten selv er en del af, og italesættes dermed som en fælles identitet. *De* repræsenterer de ældre mennesker i plejeboliger. Relationen mellem de to aktører fremstår som positiv, idet aktørerne ikke står i opposition i udsagnet. Udsagnet udtrykker dog ikke en ligeværdig relation, da det fremgår at der er et ikke-gensidigt afhængighedsforhold mellem de to aktører. Sætningen *de føler at de får den samme*

pleje afslører et ideal om at den pleje, som tilbydes i plejeboligerne skal være ensartet, og at det underforstået er plejepersonalet, der sørger for dette. Transitiviteten udtrykkes endvidere gennem brug af handleverbet *laver*. Handlingen forbindes til pronominet *vi*, og dette viser at producenten aktivt tager ansvar for den handling, der beskrives i dette eksempel, det at lave handleplaner.

Institutionelt arbejde

På begge plejehjem italesætter plejepersonalet det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som værende praktisk arbejde. Plejepersonalet anvender blandt andet ordene *praktisk arbejde, opgaver, servering, rengøring, made, planlægning, hotel, tjenestepiger, lifte, køre kørestol, personlig pleje og toiletbesøg*. Ordvalget betoner at plejepersonalet relaterer det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger til det at yde en serviceydelse inden for en institutionel ramme. Plejepersonalets anvendte ordvalg har en pragmatisk og mekanisk karakter, der fremstiller det sociale arbejde med ældre mennesker som en serviceydelse, der tilbydes og udføres i plejeboligerne. Ordvalget bevidner endvidere at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger betinges af at plejepersonalet påtager sig rollen som serviceudbyder, da ordvalget italesætter plejepersonalet som den handlende aktører, der sørger for at det praktiske arbejde udføres. Følgende udsagn viser hvordan plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger som det at levere en serviceydelse.

Hvis man i perioder har beboere, som er ret tunge, hvor man skal lifte, og man bruger helt sindssygt mange kræfter på at lifte beboere, det er måske fem beboere ud af seksten beboere, så bruger man kun tiden på de fem beboere fordi man hele tiden lifter op og lifter ned, og lifter op og lifter ned, og vender og drejer, og lifter op og lifter ned, og så skal de søreme også på toilettet og lige liftes op og liftes ned, og en stålift, og... Det er der hvor jeg godt kan blive lidt svedig og tænke, kunne der være flere på arbejde sådan en dag, fordi det er der hvor man ingenting når af noget andet, og alle andre beboere bliver ligesom nødt til at vente, og så er det at de bliver utålmodige, og så stiger hele stemningslejet, fordi de selvfølgelig bliver automatisk forsømte, men man er jo kun et menneske eller to på arbejde, så man kan kun klare en vis portion af gangen. Ja, sådan er det.
(Plejehjem FK)

I udsagnet tingsliggøres det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, idet udsagnet italesætter dette som mekanisk, og dermed negligerer den menneskelige dimension i arbejdet. Producenten af udsagnet udviser høj modalitet gennem kontinuerligt brug af nutidsverber, samt brug af modalverbet *skal*. Udsagnet er deskriptivt, og producenten refererer ikke til en konkret situation, men forsøger i stedet at konstruere sandheder hvor det understreges at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger i overvejende grad består af praktisk arbejde, hvor plejepersonalet *hele tiden lifter op og lifter ned og vender og drejer*. Den høje grad af modalitet kan forstås som et udtryk for at producenten ønsker at opnå magt over betydningstilskrivelsen af det sociale arbejde med ældre mennesker i praksis, ved at understrege at den praktiske og mekaniske udførsel af arbejdet er et vilkår for plejepersonalet. Modaliteten i udsagnet er objektiv, idet producenten søger at redegøre for en 'sådan-er-det-bare'-logik, hvor producenten ikke tager ansvar for at de ældre mennesker i plejeboliger, efter eget udsagn, bliver *selvfølgelig automatisk forsømte*. Producenten udtrykker ikke frustration eller foragt over dette vilkår i udsagnet, og den høje modalitet understreger at sandheden er, at det er vilkårene for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Den objektive modalitet i udsagnet kan forstås som et forsøg på at skabe fællesskab eller solidaritet mellem plejepersonalet, og dermed være en del af en social strategi i praksisfeltet. Den høje modalitet i udsagnet understreges endvidere gennem brug af modaladverbiet *selvfølgelig*, som ligeledes er med til at fremsætte udsagnet som en kategorisk sandhed.

Gennem hele udsagnet anvender producenten det passive pronomen *man*, og henviser derfor til en ubestemt aktør. Det er derfor svært at afkode hvilke aktører, der indgår i udsagnet, og hvordan de relaterer sig til udsagnet. Dette kan indikere at producenten forsøger at distancere sig fra udsagnets budskab, hvilket står i konflikt til den høje modalitet udsagnet udtrykker. Det er muligt at producenten ved at bruge *man* i stedet forsøger at konstruere en fællesbetegnelse for plejepersonalet, og dermed søger at appellere til solidaritet. Dette havde dog fremgået stærkere såfremt producenten havde valgt at anvende *vi* idet producenten dermed havde taget ansvar for udsagnet, og samtidig appelleret til en fælles forståelse blandt plejepersonalet. Producenten anvender endvidere pronominet *de* og her fremgår det tydeligt at *de* repræsenterer ældre

mennesker i plejeboliger. *De* anvendes to gange i udsagnet; *de skal søreme også på toilettet* og *de bliver utålmodige*, og her fremgår det implicit at de ældre mennesker kræver noget af plejepersonalet, hvilket understreger den praktiske dimension af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Tingsliggørelsen af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger understreges endvidere gennem brug af metaforen *man kan kun klare en vis portion af gangen*. Producenten distancerer sig fra de ældre mennesker ved at italesætte dem som en *portion*. Ordet *portion* kan associeres til noget kvantificerbart og materielt, og dermed bidrager metaforen til at italesætte det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som noget der har ikke-menneskelig karakter.

På plejehjem KK italesættes det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, også som et arbejde, der i høj grad er præget af praktisk arbejde. I nedenstående udsagn fremgår dog ikke samme distance til udsagnet, som i forrige udsagn fra plejehjem FK. I nedenstående udsagn ses der høj grad af modalitet, idet producenten af udsagnet komplet tilslutter sig udsagnets budskab ved at gøre brug af nutidsverber. Modaliteten udtrykkes ligeledes gennem modalverbet *skal*. Modaliteten i udsagnet er subjektiv, hvilket ses ved at producenten indleder udsagnet med *altså jeg vil sige*, og dermed tydeliggør at udsagnet udelukkende er udtryk for egen holdning, og derfor ikke skal forstås som en universel sandhed.

Altså jeg vil sige, vi har 32 beboere og vi har tre der skal makes, og mange af dem sidder i kørestol, og skal køres frem og tilbage til ting og sager. Og vi har været halvanden i dag, stort set altså. Og vi skal også lave mad, og vaske op, og alle de her ting ved siden af.
(Plejehjem KK)

Producenten er tydelig omkring de aktører, der indgår i udsagnet, samt hvordan aktørerne relaterer sig til hinanden og til aktiviteterne i udsagnet. Producenten anvender konsekvent pronominet *vi* når plejepersonalet italesættes som gruppe, og *jeg* når producenten ønsker at tilslutte sig dele af udsagnet. Dette viser at producenten, gennem transitivitet, søger at tage ansvar for det sagte i udsagnet, og tilmed ønsker at udtrykke et relationelt mønster mellem aktørerne, og det er herigennem at det fremgår hvordan

relationen mellem plejepersonale og de ældre mennesker har praktisk karakter. I udsagnet fremgår det at plejepersonalet er dem som mader beboerne, og kører dem frem og tilbage til aktiviteter. Forholdet mellem de to aktører fremgår eksplicit, og tydeliggør et afhængighedsforhold hvor beboerne er afhængige af den service som plejepersonalet tilbyder. Når producenten anvender betegnelsen *beboere*, er det endvidere et udtryk for at producenten ikke søger at distancere sig fra udsagnet, da producenten i så fald ville have italesat beboerne som *de* eller *dem*.

På plejehjem KK tingsliggør plejepersonalet ligeledes de ældre mennesker i plejeboliger. Af følgende udsagn fremgår det tydeligt at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger sidestilles med praktisk og mekanisk arbejde, idet den menneskelige dimension udelades i udsagnet. Dette ses eksempelvis ved at producenten anvender en ubestemt artikel til at beskrive det ældre menneske, hvilket ses i sætningen *så tager jeg den*, hvor artiklen *den* henviser til det ældre menneske. I forlængelse heraf anvender producenten ordene *noget andet* i sætningen *så tager du bare noget andet for mig* – og her er det ligeledes det ældre menneske, der refereres til. Slutligt i udsagnet anvender producenten pronominet *nogen* til at beskrive de ældre mennesker i sætningen *selvfølgelig skal man ikke hookes op med nogen, som man ikke kan holde ud at kigge på*. Denne absolutte tingsliggørelse af de ældre mennesker har en markant udsagnskraft, idet den menneskelige dimension komplet udelades i udsagnet, og i stedet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som noget der ingenslunde relaterer sig til mennesker.

Altså, vi er rimelig gode til at sige, altså hvis den ene bare har en dårlig dag, 'hey jeg gider ikke lige ind til denne her beboer, fordi det magter jeg bare ikke i dag', så er vi gode til at sige 'nå men så tager jeg den, så tager du bare noget andet for mig'. Altså vi har et team der kører sådan. Og der kan også komme, sådan hen af vejen, hvor man er kontaktperson for en, og det fungerer ikke rigtigt sådan mellem dem, men det kan være det ens kollega det fungerer fint med, og så bytter man bare. Men man skal jo kunne tage alle, som ledelsen siger, det skal man jo. Selvfølgelig skal man ikke hookes op med nogen, som man ikke kan holde ud at se på.
(Plejehjem KK)

Udsagnet har en høj modalitet, idet producenten kontinuerligt anvender nutidsverber, og tilmed anvender modalverbet *skal*. Modaliteten er med til at udtrykke et ønske om magt

i forhold til at betydningstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Det er svært at afkode hvorvidt modaliteten er subjektiv eller objektiv, da det ikke tydeligt fremgår om udsagnet er et udtryk for producentens egen holdning. Producenten anvender pronominerne *vi* om plejepersonalet, og udtaler sig dermed på baggrund af flere, men udsagnets budskab fremstår så markant og subjektivt, at det ikke fremstiller en objektiv sandhed.

Relationen mellem udsagnets aktører fremgår tydeligt, idet producenten eksplicit fremhæver de aktører, der er ansvarlige for handlingen. Det er dog interessant at bemærke hvordan producenten indledningsvist i udsagnet anvender *vi* når der refereres til plejepersonalet i et fremhævet team, og afslutningsvist i udsagnet anvender *man* når der refereres til plejepersonalet generelt. Dette skift af pronomener, kan være en indikation på at producenten i første halvdel ønsker at udtrykke solidaritet når samarbejdet fremhæves i sætningerne *altså vi er rimelig gode til, så er vi gode til og vi har et team der kører*. Producenten fremhæver plejepersonalets styrker herigennem, og viser komplet tilslutning hertil, og påtager sig endvidere ansvar for måden det sociale arbejde udføres på. I anden halvdel af udsagnet skifter producenten pronominet til *man* og dette kan være et udtryk for at producenten distancerer sig fra sætningerne *man skal jo kunne tage alle, som ledelsen siger, det skal man jo og selvfølgelig skal man ikke hookes op med nogen, som man ikke kan holde ud at kigge på*. Begge sætninger fremstår med kontroversielle budskaber, og dette understøttes af producentens pludselige skift i pronomener. Ved at anvende *man* søger producenten muligvis at fraskrive sig ansvaret for budskabet ved at distancere sig fra den konflikt der eksplicit fremgår af den første sætning, hvor ledelsen beskrives som en aktør, der pålægger plejepersonalet at udføre omsorgs- og plejearbejde for alle typer af ældre mennesker i plejeboliger. Konflikten understreges ved at producenten i sidste sætning udtrykker, at plejepersonalet ikke skal udføre omsorgs- og plejearbejde for ældre mennesker, som de *ikke kan holde ud at kigge på*.

Samarbejde med pårørende

Det sidste tema, der fremkommer ved gennemlæsning af italesættelserne fra plejepersonalet i praksisfeltet er *samarbejde med pårørende*. I teksterne fra begge

plejehjem fremgår det at plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som noget der forudsætter samarbejde med pårørende. Der er dog stor forskel på hvordan plejehjem KK og plejehjem FK italesætter de pårørendes indsats. På plejehjem KK italesætter plejepersonalet de pårørende som en ressource, hvilket fremgår af følgende udsagn.

Vi har også mange der ligesom tager sig af de ældre, fordi nu når vi ikke er personale nok, så ringer jeg lige til Prins Knud og spørger om han ikke lige har lyst til at tage med sin mor på hospitalet, fordi hun skal til en undersøgelse, og der er faktisk flere og flere af vores beboeres pårørende, der siger 'jo jeg tager gerne fri'.
(Plejehjem KK)

Det er vel også fordi vi forventer mere af de pårørende end man har gjort før.
(Plejehjem KK)

I udsagnene fremstilles pårørende som et positivt supplement til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, og dermed også som en aktør, der aflaster plejepersonalet i praksisfeltet. I det første udsagn, italesætter producenten med relativ modalitet, hvordan pårørende kan hjælpe plejepersonalet, i situationer hvor der ikke er nok plejepersonale på arbejde til at udføre det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, herunder at ledsage ældre mennesker til hospitalsundersøgelser. Modaliteten viser sig ved at producenten italesætter udsagnet med nutidsformer af modalverberne *har*, *er* og *skal*. Brugen af modalverber udtrykker at producenten i høj grad tilslutter sig udsagnet, men at modaliteten er subjektiv, idet udsagnet italesættes som narrativ uden at påstandene fremstilles som værende fakta eller sandheder. I andet udsagn udtrykker producenten dog en vis tøven i sætningen *det er vel også fordi vi forventer mere af de pårørende end man har gjort før*. *Vel* understreger at producenten ikke komplet tilslutter sig udsagnet, og dermed ikke mener at forventningerne til de pårørende har ændret sig over tid.

I skarp kontrast til måden hvorpå plejehjem KK italesætter samarbejdet med pårørende som en del af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, italesætter plejehjem FK de pårørende som en belastning. Dette fremgår af følgende udsagn, hvor

pårørende med ord som *udfordring, blander sig, forventning til hvordan tingene skal være* og *forventninger der ikke er realistiske*. Producenten af dette udsagn anser ikke pårørende som et supplement, men i stedet som en begrænsning i forhold til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

I dag kan det også godt være de pårørende, der kan være en udfordring. Det oplevede man ikke i tidernes morgen, da jeg startede inden for det her fag. Dels var der ikke ret mange af de ældre, der fik besøg, og dem som kom blandede sig stort set aldrig. Der synes jeg at man i samfundet har set at der er sket en stor, meget stor, forandring i de sidste 30-40 år. De pårørende blander sig mere, og har nogle forventninger til hvordan tingene skal være, og det er nogle forventninger der ikke altid er helt realistiske. De har nogle forventninger til deres ældre i familien, som flytter ind om at de kan nogle ting, som de i virkeligheden slet ikke kan, og som de ikke har en chance for at kunne komme til. Det synes jeg godt kan være en udfordring.
(Plejhjem FK)

Producenten af udsagnet anvender modalitet i varierende grad, idet der både udtrykkes kategorisk modalitet og subjektiv modalitet. Den kategoriske modalitet ses i påstanden *de pårørende blander sig mere*. Modaliteten viser sig ved at producenten anvender nutidsverbet *blander*, og derudover italesætter sætningen som en objektiv sandhed. Påstanden fremstår som et naturfænomen, idet producenten ikke tilkendegiver hvem der har konstrueret påstanden. Producenten italesætter at *de pårørende blander sig mere*, som en kategorisk modalitet, hvilket foranlediger en formodning om at producenten i høj grad tilslutter sig udsagnet. Udsagnet viser flere eksempler på kategorisk og objektiv modalitet, eksempelvis *de har nogle forventninger til deres ældre i familien*. Der ses ligeledes eksempler på subjektiv modalitet i udsagnet, idet producenten eksplicit tilkendegiver personlige holdninger i udsagnet, eksempelvis med ordene *da jeg startede, der synes jeg* og *det synes jeg*.

Der er endvidere tydelig transitivitet i udsagnet, hvilket ses ved at producenten tydeliggør kausalitet, ved at forbinde aktører til de handlinger og processer, som indgår i udsagnet (Fairclough, 1992, s. 177). Dette ses eksempelvis i sætningen *de pårørende blander sig mere, og har nogle forventninger til hvordan tingene skal være*, hvor det er tydeligt at de pårørende er dem som *blander sig* og som dem der har *nogle*

forventninger. Ud fra dette fremstiller producenten sig selv som den indignerede part ved at udtrykke *det synes jeg godt kan være en udfordring*.

Et andet eksempel, som viser hvordan plejepersonalet på plejehjem FK italesætter de pårørende som belastning ses af følgende dialog hvor ordene, *de typer der, egoister og aldrig tilfredse* benyttes.

A: Når der er udsendelser omkring pårørende, så tænker jeg bare, jeg kender lige nøjagtig de typer der. De er egoister.

B: Ja, man kan lige høre dem – de er aldrig tilfredse med noget.

A: Hvor man tænker 'al magt kun til din mor', så tror jeg også nogle gange, at de påstår at, 'nu bliver det så dejligt, og der er god tid på plejehjemmet', hvilket jo ikke er rigtigt. Fordi virkeligheden er jo bare anderledes. Virkeligheden er faktisk at to eller tre mennesker skal have seksten mennesker på toilettet.

(Plejehjem FK)

Også her udtrykkes der varierende grad af modalitet. Udsagnet er konstrueret ud af to producenter, og begge viser høj grad af tilslutning til udsagnet, ved kontinuerligt brug af subjektivitet og nutidsverber, eksempelvis *så tænker jeg, jeg kender og så tror jeg*. Ved at anvende *tror* udtrykkes dog en grad af tøven, og derfor ses der ikke komplet tilslutning til den sætning hvor *tror* anvendes, *så tror jeg også nogle gange at de påstår*. Sætningen fremstår ikke kategorisk, og producenten tilslutter sig ikke eget udsagn. I udsagnet ses der dog flere eksempler på kategorisk modalitet, *de er egoister, virkeligheden er jo bare anderledes og virkeligheden er faktisk at to eller tre mennesker skal have seksten mennesker på toilettet*. I første eksempel opsættes påstanden *de er egoister*, som reference til de pårørende. Brugen af *er* gør påstanden kategorisk, og producenten understreger hermed at påstanden er indiskutabel. Det andet eksempel viser et eksempel på hvordan producenten med kategorisk modalitet søger at fremvise en sandhed ved at artikulere at *virkeligheden er jo bare anderledes*. Ved at bruge modaladverbiet *jo* fremhæves påstanden som værende bekendt og indlysende. På samme måde ses den kategoriske modalitet i sidste eksempel hvor *faktisk* udtrykker udsagnet som logisk og med en vis sikkerhedsgrad.

Der ses tydelig transitivitet, idet producenten tydeliggør kausalitetsforholdene, ved at forbinde aktører til de handlinger og processer, der indgår i udsagnet. Dette ses

eksempelvis i sætningen *de er aldrig tilfredse med noget*, hvor det underforstået er de pårørende, som refereres til. I dette udsagn fremstiller producenten sig igen som den indignerede part ved at udtrykke *de påstår at, 'nu bliver det så dejligt, og der er god tid på plejehjemmet', hvilket jo ikke er rigtigt. Fordi virkeligheden er jo bare anderledes*. Hermed henviser producenten til at de pårørendes forventninger ikke matcher det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger som plejepersonalet udfører.

4.2.2 Analyse af praksisfeltets diskursive praksis

I analysen af den diskursive praksis, vil jeg med udgangspunkt i foregående tekstanalyse, identificere praksisfeltets diskursorden. Som udgangspunkt antager jeg, at der findes en overordnet praksisdiskurs. For at illustrere de strategiske kampe, der eksisterer når plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, har jeg valgt at opdele den overordnede praksisdiskurs i fem underliggende diskurser, der konkurrerer om at betydningsstilskrive måden hvorpå praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Jeg har navngivet diskurserne på baggrund af de temaer og ordvalg, der er fremkommet i tekstanalysen.

Indledningsvist vil jeg starte med at præsentere de identificerede diskurser, og den diskursorden de repræsenterer i praksisfeltet, for herefter at analysere om teksterne benytter intertekstualitet. Da der ikke kan spores intertekstualitet inden for samarbejdsdiskursen i teksterne, vil denne diskurs ikke blive uddybet i analysen af praksisfeltets diskursive praksis.

Diskursordenen i praksisfeltet

1. Kvalitetsdiskurs
2. Normeringsdiskurs
3. Faglighedsdiskurs
4. Institutionsdiskurs
5. Samarbejdsdiskurs

Kvalitetsdiskurs

Når plejepersonalet i praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra kvalitetsdiskursen, italesættes det sociale arbejde som noget, der er

betinget af dokumentation. I teksterne ses der flere eksempler på italesættelser hvor plejepersonalet indirekte trækker på politiske beslutninger om graden af dokumentation. Dels kommer dette til udtryk ved at plejepersonalet anvender ordene *krav* og *forventninger* i forbindelse med dokumentation. Det ordvalg henviser til at dokumentation er en opgave, som plejepersonalet underlægges af udefrakommende aktører.

Plejhjem KK og plejhjem FK anvender intertekstualitet med to forskellige formål. På plejhjem KK reproducerer plejepersonalet den etablerede socialpolitiske diskursorden, idet plejepersonalet underlægger sig nødvendigheden af dokumentation, og dermed italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra en positiv kvalitetsdiskurs. I nedenstående udsagn ses intertekstualiteten tydeligt, idet producenten italesætter dokumentation som nødvendig og vigtig.

Altså det er jo vigtigt at vi kender deres livshistorie, 'er du vant til at komme i bad klokken 22 om aftenen, eller er du vant til at komme i bad klokken 7 om morgenen', altså så er det jo sådan.
(Plejhjem KK)

A: Vi er jo sådan meget obs på det hele menneske både fysisk, psykisk og socialt, og så prøver man ligesom at få det hele med.

B: Ja, vi har fået ros for at vi er gode til, i de forskellige vagter, at have den samme pleje. Det har folk sagt, altså, at de føler at deres hele dag er den samme. Selvfølgelig er vi forskellige mennesker, men det er fordi vi laver handleplaner, og laver døgn- og ugeplaner, at de føler at de får den samme pleje.
(Plejhjem KK)

Udsagnet anvender sætningerne *det er vigtigt at vi kender deres livshistorie* og *obs på det hele menneske både fysisk, psykisk og socialt*. Her trækker producenten formodentligt dels på læresætninger fra en uddannelsesinstitution med holisme i fokus, men også på socialpolitiske anbefalinger. Derudover anvender plejepersonalet fagterminologi, som ligeledes formodes at trække på socialpolitiske anbefalinger eller lovkrav vedrørende dokumentation, herunder implementering af *handleplaner*, *funktionsvurderinger* og *døgn- og ugeplaner*. Brugen af fagterminologi er med til at konstruere plejepersonalets sociale position, idet de hermed understreger deres faglighed i praksisfeltet.

Plejhjem FK, derimod, italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra en negativ kvalitetsdiskurs, og søger gennem alternative måder at italesætte dokumentation i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger at transformere den etablerede socialpolitiske diskursorden. Der ses interdiskursivitet i nedenstående udsagn, hvor producenten indirekte referer til en kommunalpolitisk tekst. Producenten ytrer fjendtlighed og modstand i forhold til dokumentation, og italesætter med ordet *skal* at dokumentationen er en pålagt opgave hvis formål er at *tilfredsstille nogle politikker og kommunale embedsmænd*. Producenten fremstår forurettet, og søger at konstruere en virkelighed hvor, *politikkerne og de kommunale embedsmænd*, samt plejepersonalet, som sociale positioner, står i opposition.

Men jeg skal gøre det andet for at tilfredsstille nogle politikker og kommunale embedsmænd, som skal bruge det til at udregne hvor mange penge vi skal have herude.
(Plejhjem FK)

Udsagnene fra plejhjem KK og plejhjem FK tydeliggør en konflikt i forhold til at betydningstilskrive ordet *dokumentation* inden for kvalitetsdiskursen. Selvom italesættelserne trækker på den samme socialpolitiske diskursorden, så er det tydeligt at plejhjemmene forstår formålet med dokumentationen forskelligt, og dermed italesætter dokumentation ud fra to vidt forskellige synspunkter.

Faglighedsdiskurs

Faglighedsdiskursen er identificeret på baggrund af praksisfeltets brug af ord relateret til kompetencer og faglighed når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Når plejepersonalet på plejhjem KK og plejhjem FK italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra faglighedsdiskursen, trækker de på flere forskellige diskursordener, eksempelvis fra nyhedsmediernes, faglige interesseorganisationer, socialpolitikker og uddannelsesinstitutioner. Denne interdiskursive blanding af diskursordener, kan forstås som om praksisfeltet ønsker at udviske grænsen mellem diskursordenerne, og dermed søger at skabe forandring i den sociale praksis (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 99).

Følgende eksempler viser hvordan plejepersonalet på plejhjem KK anvender manifest intertekstualitet ved åbenlyst at henvise til *det der sygeplejekatalog*. Ved at henvise til

dette søger producenten at fremstille social- og sundhedshjælpere i en konstrueret social position, som aktører med faglige begrænsninger i den sociale praksis.

Der er jo det der sygeplejekatalog. Altså før i tiden måtte vi jo simpelthen alt. Det må du bare ikke mere. Social- og sundhedshjælpere må dryppe øjne. Og så skal vi dokumentere, reflektere og videregive.
(Plejhjem KK)

Producenten anvender endvidere sætningen *dokumentere, reflektere og videregive*, og dermed reproducerer producenten en specifik retorik, som jeg formoder kommer fra *sygeplejekataloget*.

Når plejhjem FK italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, trækker de ligeledes på allerede eksisterende diskurser. Dette ses i følgende eksempel hvor producenten reflekterer over plejepersonalets forskellige kompetencer. Der ses interdiskursivitet i udsagnet, idet producenten henviser til generelle opfattelser af omsorg- og plejearbejdet.

Det er nok en af de ting, som jeg tror at vi, i vores fag, er for dårlige til. Vi taler altid om, at vi er forskellige og vi skal bruge hinandens kompetencer, men i bund og grund er vi ikke altid særlig gode til at gøre det. Og nogle synes at vi skal kunne det samme, men vi kan ikke det samme, og vi skal ikke kunne det samme, for de mennesker vi får ind er også forskellige, så det er ret væsentligt at vi kan gøre tingene på forskellige måder.
(Plejhjem FK)

Producenten henviser interdiskursivt til en almen forståelse indenfor praksisfeltet, som beskriver interne svagheder i forhold til at udnytte hinandens kompetencer blandt plejepersonalet. Derudover ses interdiskursive referencer i udsagnet, idet producenten henviser til en samfundsopfattelse, hvor *nogle synes at vi skal kunne det samme*. Med denne interdiskursive blanding udtrykker producenten et forandringspotentiale i forhold til faglighedsdiskursen betydning for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Normeringsdiskursen

Normeringsdiskursen er identificeret på baggrund af praksisfeltets kontinuerlige brug af ord relateret til normering når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Når plejepersonalet italesætter dette ud fra normeringsdiskursen, trækker de indirekte på diskursordene fra nyhedsmediernes og faglige interesseorganisationer, idet disse aktører italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som noget der begrænses af nedskæringer, og som kræver flere ressourcer. Italesættelserne inden for normeringsdiskursen reproducerer dermed diskursordene fra nyhedsmediernes og de faglige interesseorganisationer, og søger derfor ikke at skabe forandring i den sociale praksis.

Nedenstående udsagn fra plejehjem KK viser hvordan producenten henviser til en kommunalpolitisk diskurs, idet der refereres til Københavns Kommunes iværksættelse af klippekortsordning, som tillader ældre mennesker i plejeboliger at få en halv time til valgfri aktivitet uden for plejehjemmet. I ældrepolitik KK fremgår det at klippekortet tillader at der indkaldes vikar til den halve time, således at det faste plejepersonale får mulighed for at ledsage de ældre mennesker til den ønskede aktivitet. Producenten af nedenstående udsagn henviser, med manifest intertekstualitet, direkte til dette kommunalpolitiske initiativ. Intertekstualiteten viser sig ved at producenten gengiver det kommunalpolitiske initiativ med ironisk ekko, idet der sprogligt udtrykkes modstand til initiativets muligheder.

Det hedder sig, at man kan få det her klippekort, som kommunen har sat i værk. Det giver en halv time om måneden, så kan man køre på stranden i januar, og så kan man hente dem i februar, for der har de en halv time igen. Hvis du skal bruge det, så kan der komme en vikar ind, men hvor mange vikarer kan man få for en halv time torsdag eftermiddag? Det kan man ikke. Og hvis du siger at du går ned i haven med Fru Etellerandet den halve time på klippekortet, og du ved at du har to kollegaer, som ligger vandret, så bliver du ikke bare siddende i en halv time. Det gør man bare ikke.
(Plejehjem KK)

Der kan her argumenteres for, at producenten forsøger at transformere den kommunalpolitiske diskurs, ved at henviser til hvordan normeringen i praksis ikke tillader denne slags aktiviteter. Producenten forsøger med humor at tydeliggøre hvordan

klippe-kortsinitiativet ikke fungerer i praksis, og anvender derfor intertekstualitet til at understrege en konflikt ved at initiere debat eller diskussion.

Når plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra normeringsdiskursen, trækker de endvidere på en ledelsesdiskurs, idet plejepersonalet henviser til at de *er fra ledelsens side hele tiden påduttet*. Plejepersonalet giver her udtryk for at være underlagt et ledelsesdirektiv om at *nå ditten* og *gøre datten*. *Ditten og datten* er et taleudtryk, som anvendes når det ønskes at udtrykke *både det ene og det andet*.

Vi er også fra ledelsens side hele tiden påduttet at man skal nå ditten, man skal gøre datten, så man prøver jo bare at følge med og gøre det så godt.
(Plejhjem KK)

Udsagnet fremstår barnligt, og efterlader et indtryk af at producenten ikke tager ledelsesdirektivet seriøst, men ikke desto mindre understreger intertekstualiteten at producenten søger at reproducere ledelsesdiskursen.

Følgende udsagn fra plejhjem FK anvender intertekstualitet til at transformere hvad producenten fremhæver, som værende en samfundsdiskurs hvor *mange* tror at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, er *sådan noget hvor man sidder og snakker med de gamle, og går ture, og drikker kaffe*. Det er svært at gennemskue ud fra udsagnet hvorvidt intertekstualiteten er indlejret manifest eller som interdiskursivitet, idet jeg ikke genkender denne påståede samfundsdiskurs, og ej heller har set den repræsenteret i nyhedsmedier eller fra faglige interesseorganisationer.

Der er mange der tror, at det der med at arbejde på plejhjem, er sådan noget hvor man sidder og snakker med de gamle, og går ture, og drikker kaffe. Og jeg tænker, at hvis der er noget vi stresser omkring, så er det faktisk at kunne sidde ned og gå en tur med dem. Vi når det jo ikke. Men altså, man vil jo gerne, i går lykkedes det lige at være ti minutter nede i haven. 'Kom, kom, kom, kom, kom, ti minutter, sæt jer ned, nyd solen, godt'. Bom – op igen. Altså, det er jo ikke sådan noget hvor vi lige sidder ned og tager det med ro. Hyggen er en lille smule stressende, og vi bliver stressede over at nu skal vi hygge, 'hyg, hyg, hyg, for pokker'.
(Plejhjem FK)

Det kan være at producenten i virkeligheden søger at reproducere elementer fra ældrepolitik FK, hvor det tilskyndes at plejeboligerne skal udbyde aktiviteter til de ældre mennesker, men i så fald fremgår dette implicit. Udsagnet understreger ikke desto mindre, at producenten med ironisk ekko, søger at transformere eller eliminere den diskurs, der fremhæver at der er masser af tid til aktiviteter og hygge. Producenten beskriver *hyggen er en lille smule stressende, og vi bliver stressede over at nu skal vi hygge*. Hermed fremhæver producenten *hyggen* som værende skemalagt, hvilket ligeledes udtrykker interdiskursivitet i udsagnet.

Institutionsdiskurs

Plejhjem KK og plejhjem FK italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra institutionsdiskursen, idet det sociale arbejde hovedsageligt italesættes som værende en serviceydelse. Der ses høj grad af interdiskursivitet i følgende udsagn fra plejhjem KK og plejhjem FK når det sociale arbejde italesættes ud fra institutionsdiskursen. Fælles for udsagnene er at producenterne interdiskursivt trækker på, det som de mener er, generelle opfattelser blandt ældre mennesker i samfundet. Producenterne antager i udsagnet at ældre mennesker forventer et højt serviceniveau, og henstiller dermed plejepersonalet med en serviceudbyder, eller som en af producenterne på plejhjem FK udtrykker *vi er jo bare tjenestepiger*. På begge plejhjem anvender producenterne ordet *hotel* om plejeboligerne, hvilket er med til at understøtte institutionsdiskursen interdiskursivt.

De får et chok når de flytter ind på plejhjem, 'altså nu er jeg flyttet ind på plejhjem, så nu vil jeg leve resten af mine dage på min sofa, og så vil jeg ikke lave noget som helst, for jeg skal bare knipse med fingrene. Men det er jo ikke et hotel det her. Man kan også vende det om, og sige sådan er omdømmet også udenfor - ude i den virkelige verden.
(Plejhjem KK)

A: Folk tror at det er frygteligt at komme på plejhjem, og det er nok især den ældre generation. De ældre er bange for at flytte på plejhjem. Vi har en oppe hos os, hun er jo ikke flyttet på plejhjem – hun bor på hotel.

B: Det er jo et hotel. Hun fører sig frem, som var det et hotel. Vi er jo bare tjenestepiger.
(Plejhjem FK)

I det første udsagn udtrykker producenten *sådan er omdømmet også udenfor - ude i den virkelige verden*. Denne generalisering trækker på en opfattelse, som producenten mener er almen i samfundet, og dermed påvirker måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes.

Plejepersonalet på begge plejehjem italesætter deres sociale position i plejeboligerne ud fra et pragmatisk perspektiv, og konstruerer derfor en virkelighed hvor rationalitet og praktik er konstituerende for deres sociale praksis. Rationaliteten fremkommer i følgende udsagn, hvor producenten fremstiller plejepersonalet som funktionalistiske og institutionaliserede. Der ses høj interdiskursivitet i udsagnet, hvilket viser at plejepersonalet søger at udfordre samfundets opfattelse af det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Den udsendelse der var for nogle måneder siden i forhold til denne her ældre herre, som havde de her faste toilettider om dagen. Der var der jo også kæmpe mediestorm i forhold til at det ikke var i orden, at han kun kunne komme på toilettet fire gange om dagen, men det bundede jo i at det var fordi at hvis han ikke havde de her tider, så kunne han risikere at blive våd, så det er jo lige så meget for at hjælpe ham. Det er meget misforstået.
(Plejehjem FK)

I udsagnet henviser producenten til en fjernsynsudsendelse, der udstiller ældre mennesker i plejeboliger som ofre for umenneskelige forhold. I udsagnet rationaliserer producenten over udsendelsen, og søger med argumentation at forsvare plejepersonalet i forhold til den offerdiskurs som nyhedsmedierne fremstiller.

Følgende udsagn viser endvidere hvordan institutionsdiskursen implicit trækker på generelle samfundsopfattelser om ældre mennesker, og producenten dermed ønsker at konstruere en virkelighed hvor plejepersonalet fremstilles som nogle, der er underlagt strukturelle og institutionelle rammer. Producenten udtrykker en økonomisk rationalitet i forhold til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som påvirker måden det sociale arbejde udmøntes på. Det udtrykkes i sætningen *det kan ikke betale sig fordi de holder ikke så længe*.

A: Jeg tror at man synes at de er lidt besværlige.
B: Men jeg tror generelt, så er det det samme syn samfundet har, de er lidt til besvær, og de koster mange penge, det kan ikke betale sig fordi de holder ikke så længe.
C: Det er sidste stop på vejen.
(Plejhjem KK)

A: Ting går så hurtigt, når der er en der er død, så står de og tripper, han har fjorten dage til at få tømt og nymalet stuen, og gøre den klar til den næste.

B: Malingen er dårligt nok tør før de nye kommer.

A: Men det handler om økonomi, fordi du får ingen penge for de tomme dage. Du får ingen husleje, så det skal gå hurtigt. Ud med de gamle, ind med de nye. Og arbejdet bliver derefter.
(Plejhjem FK)

Interdiskursiviteten i udsagnet viser at producenten italesætter processen når ældre mennesker dør, og når nye skal flytte ind, ved at trække på samme økonomisk-rationelle diskurs, som kommunen og regeringen, er med til at forme. Producenten fremhæver herigennem hvordan sådanne institutionelle vilkår er med til at forme den sociale praksis *du får ingen husleje, så det skal gå hurtigt. Ud med de gamle, ind med de nye. Og arbejdet bliver derefter.*

4.1.3 Delkonklusion

Plejhjem KK italesætter primært det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra kvalitetsdiskursen og faglighedsdiskursen, idet de fremhæver dokumentation og kompetencer, som værende nødvendigt for at udføre vellykket socialt arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Plejepersonalet på plejhjem KK artikulerer kvalitetsdiskursen med ord som *livshistorier, handleplaner, døgn- og ugeplaner, procedurer og rutiner*, og faglighedsdiskursen med ord som *fagligt, læring, uddannelse, erfaring og kompetencer*. Ved at analysere plejepersonalets brug af ordvalg, modalitet, transitivitet, metafor og intertekstualitet, kan det konkluderes at plejepersonalet reproducerer den etablerede socialpolitiske diskursorden ved at tilslutte sig selvstændighedsdiskursen i ældrepolitik KK. Det kan formodes at plejhjem KK reproducerer denne diskurs som udtryk for en social strategi, der har til formål at udfordre den offerdiskurs som nyhedsmedierne og de faglige interesseorganisationer er med til at forme, som beskrevet i specialets indledende kapitel.

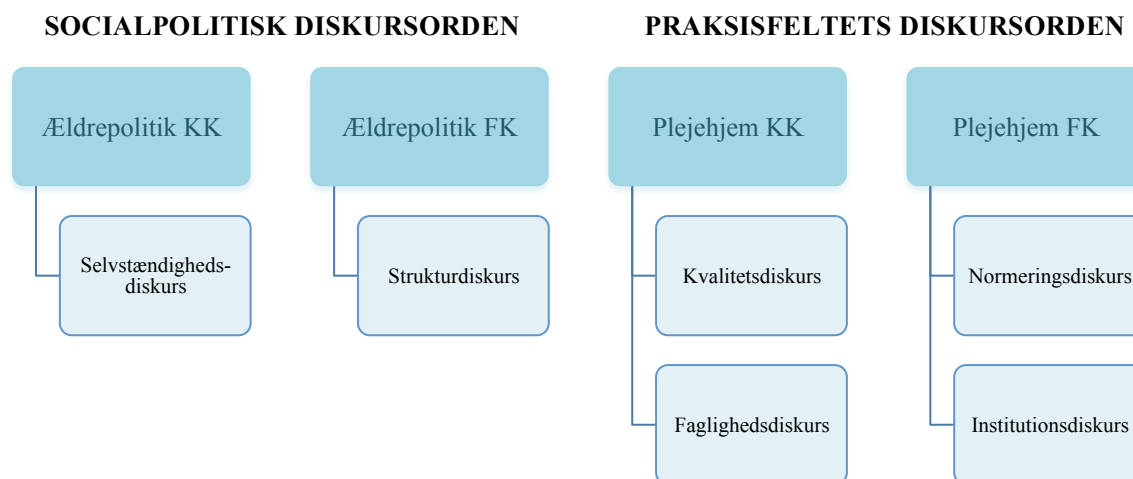
Plejhjem FK italesætter primært det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra normeringsdiskursen og institutionsdiskursen, idet de fremhæver at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger er begrænset af manglende tid og ressourcer. Ved at analysere plejepersonalets brug af ordvalg, modalitet, transitivitet, metafor og intertekstualitet, kan det konkluderes at plejepersonalet forsøger at udfordre strukturdiskursen som hersker i ældrepolitik FK. Selvom der ses en vis sammenhæng mellem strukturdiskursen, normeringsdiskursen og institutionsdiskursen, så viser analysen dog at plejepersonalets italesættelser søger at modsætte sig strukturdiskursen, ved at udtrykke frustration over de strukturelle rammer, som de underlægges. Forandringspotentialet fordrer en social strategi, hvor plejepersonalet på plejhjem FK appellerer til et paradoks i ældrepolitik FK, idet de ikke mener at virkelighedens normering stemmer overens med ældrepolitikens idealer omkring det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Modsat, kan plejepersonalets italesættelser på plejhjem FK også forstås som en social strategi hvor de reproducerer offerdiskursen som nyhedsmedierne og de faglige interesseorganisationer, som nævnt, er med til at påvirke. Motivationen for denne sociale strategi kan være at plejepersonalet påberåber sig opmærksomhed, med ønske om ændring af den virkelighed, som Frederiksberg Kommune diskursivt er med til at konstruere.

4.3 Analysedel 3 – Analyse af den sociale praksis

På baggrund af de to forrige analysedele, vil jeg i denne analysedel analysere hvordan diskurserne er med til at forme den sociale praksis. Da Fairclough, som bekendt ikke har defineret en måde at analysere den sociale praksis på, har jeg valgt at strukturere analysen af den sociale praksis med udgangspunkt i de strategiske kampe, der opstår når kommunale ældrepolitikker, samt plejepersonalet i praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Analysen af den sociale praksis vil dermed tage udgangspunkt i Althusser og Gramscis begreber *ideologi* og *hegemoni* med det formål at kortlægge hvilke klassepositioner, der fremstår ideologisk positionerende i ældrepolitik KK og ældrepolitik FK, samt teksterne fra praksisfeltet, for derefter at belyse hvordan ideologierne bliver konstituerende for den sociale praksis. Derudover vil jeg synliggøre de hegemoniske kampe, der bidrager til at reproducere eller transformere dominansrelationerne i praksisfeltet.

For at danne et overblik over de strategiske kampe, der udøves når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger betydningstilskrives, har jeg udarbejdet følgende figur over de herskende diskurser i de kommunale ældrepolitikker og praksisfeltet.

Figur 3 Skitse over de herskende diskurser i ældrepolitikkerne og praksisfeltet

Med udgangspunkt i figur 3, kan der identificeres flere hegemoniske kampe når de kommunale ældrepolitikker og praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. I analysen af den sociale praksis vil jeg kun rette fokus mod de hegemoniske kampe, der eksisterer mellem ældrepolitikkerne og praksisfeltet, samt mellem de faggrupper, *klassepositioner*, der kan identificeres som ideologisk positionerende i den sociale praksis. Jeg har valgt dette, da jeg vurderer, at det er disse hegemoniske kampe, som har størst indflydelse på hvordan de identificerede diskurser kan være formende for den sociale praksis.

Ældrepolitik versus praksisfelt

De foregående analysedele har vist at ældrepolitikkerne er indlejret i praksisfeltets sociale praksis, idet ældrepolitikkerens anbefalinger i overvejende grad efterleves når plejepersonalet udfører det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

I Københavns Kommune er der tydelig sammenhæng i måden hvorpå ældrepolitikken og praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Den dominerende diskurs i ældrepolitikken er selvstændighedsdiskursen, og i praksisfeltet er

det kvalitetsdiskursen og faglighedsdiskursen, der dominerer. Diskurserne fra plejehjem KK trækker i overvejende grad på selvstændighedsdiskursen, hvilket ifølge Gramsci betyder at der er hegemoni i diskursordenen (Fairclough, 2008, s. 59). Hegemoniet tydeliggøres ved at plejehjem KK reproducerer selvstændighedsdiskursen fra ældrepolitik KK, idet diskursen tydeligt ses indlejret i den sociale praksis på plejehjem KK. Dette medfører at selvstændighedsdiskursen vinder den hegemoniske kamp i praksisfeltet om at opnå størst indflydelse på den herskende diskurs i samfundet, når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes. At ældrepolitikken er indlejret i den sociale praksis, ses eksempelvis ved at plejepersonalet italesætter kvalitet og faglighed som værende det vigtigste i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Kvalitetsdiskursen og faglighedsdiskursen reproducerer selvstændighedsdiskursen, da Københavns Kommune foreskriver, at forudsætningen for at kunne sætte borgeren i centrum er at afdække deres behov, og ønsker for et godt liv gennem *livshistorier, forventningssamtaler, og fagligt kompetent plejepersonale*. I teksterne fra plejehjem KK ses der flere eksempler på at plejepersonalet arbejder med livshistorier og forventningssamtaler, hvilket bekræfter at selvstændighedsdiskursen er indlejret manifest i den sociale praksis, og dermed former den sociale praksis i en *common sense*-logik blandt plejepersonalet.

Følgende udsagn viser endvidere et eksempel på hvordan plejepersonalet på plejehjem KK italesætter deres sociale praksis ud fra en særlig ideologisk position, hvor de søger at fremme egne, og ældrepolitikens, interesser.

Altså vi har jo vores profilplejehjem. Og jeg vil bare sige, at tilfredshedsundersøgelsen viser jo faktisk at borgerne er vildt glade for at bo her, det er faktisk den allerhøjeste kommune.
(Plejehjem KK)

Producenten af udsagnet refererer til *vores profilplejehjem*, og hermed henviser til den profil som Københavns Kommune, som tidligere nævnt, har tildelt plejehjemmet. I udsagnet fremgår det at producenten anvender denne særlige tildeling til at fremme egne ideologiske interesser, og dette er et eksempel på hvordan ældrepolitikken interPELLerer plejepersonalet, så de fremstår ideologisk positionerende i den sociale praksis. Det er tydeligt at plejepersonalet på plejehjem KK anvender profilpositionen til

at opnå status når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Derudover henviser producenten til en *tilfredshedsundersøgelse*, som viser at *borgerne er vildt glade for at bo her* og at Københavns Kommune er den *allerhøjeste kommune* i tilfredshedsundersøgelsen. Med dette fremhæver producenten hvordan diskurserne ubevidst og implicit er blevet materialiseret i den sociale praksis, og at diskurserne nærmest er manifesteret som et teoretisk præmis (Krause-Jensen, 1980, s. 145). Udsagnet udtrykker implicit en sammenhæng mellem plejepersonalets position som profilplejehjem og de ældre menneskers tilfredshed.

I Frederiksberg Kommune er der megen lidt sammenhæng i måden hvorpå ældrepolitikken og praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Som analysen af praksisfeltets diskursive praksis konkluderede, så udfordrer praksisfeltet måden hvorpå ældrepolitik FK italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Plejepersonalet positionerer sig ideologisk i forhold til at udfordre de strukturer som ældrepolitik FK fordrer. Plejepersonalet har en overvejende negativ omgangstone når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Retorisk er det tydeligt at plejepersonalet har talt sig selv ind i en kultur, hvor det er acceptabelt at modsætte sig kommunale- og ledelsesmæssige initiativer i forhold til eksempelvis dokumentation. Dokumentation bliver derfor fremstillet som en begrænsning for at udføre vellykket socialt arbejde i plejeboliger. På samme måde som tid og manglende faglighed gør det.

Ifølge Althusser kan ideologier udfolde sig som implicitte koder i sproget eller som sociale konventioner, der betinger begivenhederne i praksis (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 86.). Retorikken blandt plejepersonalet på plejehjem FK er i overvejende grad kynisk og negativ, og plejepersonalet fordrer derfor en modstandsideologi i forhold til at udfordre ældrepolitikens strategier. Modstandsideologien ses indlejret i den sociale praksis ved at plejepersonalet gensidigt accepterer de normer som sproget konstituerer. Dette ses i eksemplerne *hvordan fanden skal jeg få tid til det* og *de der skide funktionsvurderinger*. Den retoriske fornedrelse af eksempelvis *funktionsvurderingerne* er derfor med til at konstruere en social praksis på plejehjem FK, hvor værdien af dokumentation misagtes, hvilket kan få betydning for måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger udmøntes.

Plejepersonale versus plejepersonale

Tekstanalysen og analysen af praksisfeltets diskursive praksis, har endvidere synliggjort hvordan plejepersonalet internt kæmper om at betydningstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. De strategiske kampe opstår på baggrund af plejepersonalets anciennitet og uddannelsesniveau, hvilket bekræfter Althussers påstand om at det mest dominerende ideologiske statsapparat i det moderne samfund er skolesystemet, idet skolesystemet skaber ideologier, som konstituerer de roller, der eksisterer i samfundet (Krause-Jensen, 1980, s. 142). Med udgangspunkt i Althussers ideologibegreb har jeg identificeret fire klassepositioner i praksisfeltet, som i forskellig grad optræder ideologisk positionerende. I tabellen ses klassepositionernes gennemsnitlige praksiserfaring og alder.

Tabel 2 *Identificerede klassepositioner i praksisfeltet*

Klasseposition	Gennemsnitlig alder	Gennemsnitlig praksiserfaring
Assistent	39 år	9,5 år
Hjælper	32 år	12 år
Sygehjælper	59 år	41 år
Opskolet sygehjælper	55 år	36,5 år

Assistent refererer til uddannede social- og sundhedsassistenter, *hjælper* henviser til uddannede social- og sundhedshjælpere, *sygehjælper* henviser til den nu afskaffede sygehjælper-uddannelse og *opskolet sygehjælper* refererer til sygehjælpere, der har opkvalificeret sig til social- og sundhedsassistenter. De fire klassepositioner italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra forskellige interesser, og ønsker om at opnå indflydelse i både den diskursive og sociale praksis.

Når assistenterne italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, gør de det ud fra en videnskabelig ideologi, som formodes at være et resultat af deres uddannelsesniveau. Assistenterne italesætter, som vist i analysen af den diskursive praksis, eksempelvis dokumentation som et vigtigt arbejdsredskab, og udtrykker velvilje i forhold til at dokumentere, ajourføre og notere data, som er nødvendig i omsorgs- og plejearbejdet. Assistenterne udgør tilmed den klasseposition, som omtaler faglighed og kompetencer mest, når de italesætter hvad der er vigtigst i det sociale

arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Derudover anvender assistenterne mange faglige udtryk og vendinger når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, hvilket understøtter den videnskabelige ideologi. Et eksempel på dette ses i følgende udsagn fra en assistent, hvor dokumentation netop fremhæves som en videnskabelig metode, der er nødvendig i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Det er rigtig vigtigt at bevare deres identitet i forhold til deres livshistorie, det handler rigtig meget om at se mennesket, det er rigtig vigtigt at gå ind og læse livshistorier og vi er meget obs på det hele menneske både fysisk, psykisk og socialt.
(Plejhjem KK)

I begge tekster fra praksisfeltet italesætter assistenterne sine interesser med forrang, hvilket understreger at denne klasseposition dominerer den sociale praksis. Nedenstående udsagn viser at assistenterne har mere ansvar end de øvrige klassepositioner, og endvidere anser sig selv som mere kompetente, i forhold til at udføre komplekst omsorgs- og plejearbejde, end de andre klassepositioner.

Jeg synes ikke at det er sjovt at være der, når jeg sidder ene assistent på en etage. Og det er ikke fordi jeg klandrer hverken hjælperne eller sygehjælperne, men jeg synes at det er et stort ansvar at stå med, når man står med det alene.
(Plejhjem FK)

Så vidt det er muligt, så prøver vi at dem som der er lidt mere plejkrævende, at det er assistenterne der får dem.
(Plejhjem KK)

Hjælperne italesætter ligeledes det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra en videnskabelig ideologi, hvilket formodes at skyldes at de også bliver akademiseret fra en uddannelsesinstitution. Hjælperne anvender ordene *dokumentere, reflektere og videregive* som en naturlig arbejdsgang når de italesætter deres daglige arbejde, hvilket indikerer at kvalitetsdiskursen og faglighedsdiskursen er indlejret i deres sociale praksis. Hjælperne italesætter ikke deres ideologiske interesser med forrang, tværtimod. Denne klasseposition bliver underkendt og nedvurderet af de andre klassepositioner i praksisfeltet, hvilket fremgår af følgende udsagn, hvor de øvrige klassepositioner italesætter hjælperuddannelsen.

Jeg tror at i mange år, så alle dem man gerne ville have ud på arbejdsmarkedet, de blev sendt af sted på hjælperuddannelsen, for de havde som regel ikke papirerne i orden til at komme ind på assistent.

De havde grundlæggende ikke lyst til at komme ind for det her fag, det var ikke noget de selv havde søgt viden om, de skulle bare i gang med noget, for de kunne ikke blive ved at få bistandshjælp.

(Plejhjem FK)

Jeg kender flere, som ikke vil have den uddannelse fordi den ikke er seriøs. De vil ikke. Folk vil ikke arbejde på plejhjem.

(Plejhjem FK)

Klassepositionerne *sygehjælper* og *opskolet sygehjælper* italesætter ikke det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra en videnskabelig ideologi, men i stedet ud fra en praktisk ideologi. Den praktiske ideologi kommer til udtryk i den sociale praksis ved at klassepositionerne tager afstand fra brugen af dokumentation, og tilmed italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker som noget der kræver bedre normering. Sygehjælperne og de opskolede sygehjælpere italesætter hovedsageligt det sociale arbejde med ældre mennesker ud fra institutionsdiskursen, og dermed positionerer sig selv som *serviceudbydere*. Sygehjælperne og de opskolede sygehjælpere baserer dermed ikke deres praksis på viden og evidens på samme måde som assistenterne og hjælperne.

Følgende udsagn fra klassepositionerne *sygehjælper* og *opskolet sygehjælper* understreger hvordan klassepositionerne fremhæver deres praktisk-ideologiske position, ved at italesætte det sociale arbejde med ældre mennesker ud fra institutionsdiskursen, ved at anvende ordene *røvvasker* og *vaske sure numser*.

Når folk siger 'du vasker bare røv', så kan jeg godt finde på at sige 'det kan godt være at jeg er røvvasker, men hvem skal hjælpe dig når du bliver gammel?'

(Plejhjem KK)

Det er jo sådan et sted hvor man kun vasker sure numser.

(Plejhjem FK)

De hegemoniske kampe om at betydningsstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, som finder sted i den sociale praksis, kan foruden uddannelse

og faglighed, være et udtryk for plejepersonalets alder og anciennitet i praksisfeltet. De klassepositioner, der søger at reproducere og indlejre ældrepolitikernes diskursive praksis i den sociale praksis er assistenterne og hjælperne. Disse klassepositioner har en gennemsnitslig alder på 35,5 år og deres gennemsnitlige anciennitet er 11 år. Disse klassepositioner er dermed relativt nye i praksisfeltet, hvilket kan betyde at deres tilgang til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger i overvejende grad er baseret på uddannelse og vidensdeling, hvilket indlejres i den sociale praksis gennem nytænkning, implementering og efterlevelse af strategiske og videnskabelige tiltag. De klassepositioner der søger at transformere og forkaste ældrepolitikernes diskursive praksis i den sociale praksis, er derimod sygehjælperne og de opskolede sygehjælpere. Disse klassepositioner har en gennemsnitslig alder på 57 år og gennemsnitlig anciennitet på 39 år. Klassepositioner har arbejdet længe i praksisfeltet, hvilket kan formode at påvirke måden hvorpå de italesætter, og udfører, det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Klassepositionernes høje alder og anciennitet kan betyde at deres tilgang til det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger i høj grad baseres på erfaring og håndlag, hvilket indlejres i den sociale praksis som *common sense*-logik og indgroede praksisnormer. Disse klassepositioner positionerer sig dermed ideologisk ud fra en forståelse af, at erfaring vægter højere end uddannelse i praksisfeltet. Dette ses i følgende udsagn.

Jeg er en gammel rotte, men så kan der nogle gange stå en nyuddannet
hjælper, som ikke kan så meget, og der kan vi altså godt stå lidt med
håret i postkassen.
(Plejhjem FK)

Plejepersonalets forskellige ideologiske interesser står i opposition, hvilket medfører at der opstår interne hegemoniske kampe i praksisfeltet når plejepersonalet søger at betydningsstilskrive det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

4.3.3 Delkonklusion

Analysen af den sociale praksis viser, at det sociale arbejde med ældre mennesker på plejhjem KK i høj grad påvirkes af den herskende selvstændighedsdiskurs i ældrepolitik KK. Selvstændighedsdiskursen har betydning for den sociale orden på plejhjem KK, hvilket fremgår af måden hvorpå plejepersonalet italesætter det sociale

arbejde med ældre mennesker. Plejepersonalet på plejehjem KK positionerer sig ud fra en videnskabelig tilgang, og italesætter hvordan kvalitet og faglighed er et grundvilkår i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, hvilket foranlediger en social praksis der i høj grad fokuserer på kompetencer og refleksivitet.

I modsætning hertil viser analysen, at plejehjem FK i høj grad udfordrer diskursordenen i ældrepolitik FK, i det plejepersonalet ideologisk positionerer sig i opposition til de strukturer som ældrepolitik FK fordrer. Plejepersonalet har en negativ omgangstone når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, og analysen viser, at plejepersonalet har talt sig selv ind i en kultur, hvor det er acceptabelt at modsætte sig kommunale- og ledelsesmæssige initiativer, eksempelvis i forhold til dokumentation. Plejehjem FK indgår derfor i en hegemonisk kamp mod ældrepolitik FK i forhold til hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger betydningstilskrives, planlægges og udføres i praksis.

Det sidste der fremhæves i analysen af den sociale praksis, er plejepersonalets interne hegemoniske kampe, som primært foranlediges af deres uddannelsesniveau og anciennitet. Når plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, gør de det med baggrund i deres faglige identitet, hvilket er med til at forme deres sociale praksis, og måden hvorpå de udfører det sociale arbejde med ældre mennesker. Analysen viser endvidere, hvordan plejepersonalet inddeler sig i fire faggrupper, klassepositioner, som alle søger at fremme egne interesser gennem måden hvorpå de betydningstilskriver, planlægger og udfører det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

I dette kapitel diskuteres analysens resultater, efterfulgt af en diskussion af specialets valg af tekster til analyse. Dernæst følger en diskussion af specialets teoretiske og metodiske fundament, herunder de muligheder og begrænsninger som disse fordrer.

5.1 Diskussion af analysens resultater

Analysen i dette speciale har vist at nogle diskurser fremhæves tydeligere end andre når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i kommunale ældrepolitikker, og blandt plejepersonalet i praksisfeltet. Analysen er foretaget ud fra afgrænset empiri, og det har derfor ikke været muligt at kortlægge samtlige diskurser om det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger i et samfundsmæssigt perspektiv, da det ville kræve at jeg havde gennemgået al skriftligt materiale, der findes på området. Jeg har foretaget en empirisk afgrænsning, så analysen er funderet på tekster fra to kommunale ældrepolitikker og to fokusgruppeinterviews. De identificerede diskurser er dermed et udtryk for måden netop disse tekster italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger på. Diskurserne repræsenterer derfor ikke et helhedsbillede af hvordan ældrepolitikker og praksisfeltet samlet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Analysens resultater ville givetvis have formet sig anderledes såfremt jeg havde valgt at analysere flere kommunale ældrepolitikker, og foretaget flere fokusgruppeinterviews. Afgrænsning er dog en uundgåelig præmis i et kandidatspeciale, og derfor repræsenterer analysens resultater blot en tendens i forhold til måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes.

Selvom jeg blot har udvalgt fire tekster til analyse, så har tekstmængden i teksterne været omfattende, hvilket kan have medført at dele af tekstanalysen fremstår overfladiske. Hvis jeg skulle have gjort noget anderledes, retrospektivt, så kunne jeg med fordel have valgt kun at foretage analyse af de kommunale ældrepolitikker eller praksisfeltets udtalelser. Alternativt kunne jeg have valgt at gå mere i dybden, og udarbejde et komparativt studium af tekster fra blot en ældrepolitik og et plejehjem.

Selvom kritisk diskursanalyse som udgangspunkt ikke fordrer kvalitativ analyse og tolkning af udsagn, så vil analysens resultater unægteligt være præget af min subjektivitet. Dels fordi resultaterne er opstået på baggrund af specifikke tekstanalytiske valg, som jeg har foretaget, men også fordi analysen beror på empiri som jeg har udvalgt. Derudover repræsenterer jeg selv plejepersonalet i praksisfeltet, da jeg arbejder som sygeplejerske på et plejehjem, hvilket kan have haft betydning for måden jeg har udledt udsagn fra teksterne på. Jeg har været meget bevidst omkring min egen position i praksisfeltet, og har forsøgt ikke at lade min forforståelse præge analysens resultater, men jeg forholder mig dog samtidig til det faktum, at det ikke er muligt at tilgå feltet helt fri af min forforståelse, da den er indlejret i måden hvorpå jeg selv italesætter, og udfører det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

For at få et mere nuanceret billede af hvordan diskurserne former det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, kunne jeg med fordel have anvendt metodetriangulering enten ved at foretage interaktionsanalyse af fokusgrupperne til at fremhæve de roller og identiteter, der opstår i samspillet blandt plejepersonalet i praksisfeltet, for at udlede hvorvidt italesættelserne er med til at fremhæve nogle faggrupper fremfor andre, og dermed analysere hvordan dette påvirker det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Derudover kunne jeg med fordel have foretaget kvalitative observationsstudier i praksisfeltet, for at påvise om det plejepersonalet siger, også er det de rent faktisk gør. En sidste mulighed ville have været at inddrage de ældre menneskers perspektiv eventuelt gennem kvalitative interviews.

5.2 Kritik af teori og metode

I de følgende afsnit vil jeg diskutere styrkerne og svaghederne ved det valgte videnskabsteoretiske perspektiv, samt de teoretiske og metodiske valg, som har dannet baggrund for specialet.

5.2.1 Videnskabsteoretisk perspektiv

Socialkonstruktivismen er en videnskabsteoretisk position, som dels har opnået stor indflydelse på samfundsvidenskaberne, men som ligeledes er omstridt og kritiseret

(Pedersen, 2012, s. 224). Kritikken af socialkonstruktivisme beror på tre overordnede kritikpunkter; *relativisme*, *eksistens* og *indre selvmodsigelser* (ibid.). Kritikpunkterne påpeger et tydeligt paradoks i socialkonstruktivisme som videnskabsteoretisk position. Paradokset ses ved at relativismen, der anses som forudsætning i socialkonstruktivismen, fremstår som selvmodsigende idet relativismen hævder, at der kun findes en endegyldig sandhed, og at denne sandhed er, at der ingen sandhed findes (ibid., s. 226). Med denne antagelse er det en udfordring at argumentere for sandhedsværdien i egen forskning, da denne, inden for socialkonstruktivismens præmisser, betragtes som en social konstruktion. Socialkonstruktivismen fordrer altså at al viden er kontingent, og derfor er det også en forudsætning at dette speciale beror på empiri, som er socialt konstrueret. Kritikken af dette er at sociale konstruktioner udstikker begrænsede rammer for hvilke identiteter aktører kan påtage sig, og hvilke udsagn, der kan accepteres som meningsfulde (ibid.).

5.3.2 Faircloughs kritiske diskursanalyse

Jeg har valgt at anvende Faircloughs kritiske diskursanalyse til at belyse måden hvorpå udvalgte kommunale ældrepolitikker og plejepersonalet i praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, samt hvordan italesættelserne indlejres i den sociale praksis, idet Faircloughs kritiske diskursanalyse, i modsætning til andre diskursteorier, netop opstiller en model for at forklare forholdet mellem sprogbrug og bredere samfundsmæssige praksisser (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 101). Selvom jeg mener at Faircloughs kritiske diskursanalyse er det rette valg i forhold til at besvare problemformuleringen i dette speciale, så har teorien visse begrænsninger. Inden for al diskursteori er det en forudsætning at diskursanalyse ikke søger at forklare hvorfor bestemte diskurser forekommer, eller hvilken viden, der kan betragtes som sand eller falsk (ibid.). Det begrænsede fokus på at søge forklaringerne bag diskursernes opståen, betyder netop at diskurserne ikke kan fremstå universelle, fordi diskursteorien ikke tillader at finde frem til diskursernes egentlige væsen. Med diskursteori ses der altid en diskursiv farvning eller mediering, som betyder at det universelle forbliver uopnåeligt inden for diskursteori (ibid.). Begrænsningerne betyder at konklusionen i dette speciale, ikke kan determinere hvilke diskurser, der er sande eller søge at forklare

hvordan de er opstået i de kommunale ældrepolitikker eller praksisfeltet, hvilket netop er en forudsætning inden for kritisk diskursanalyse.

Ifølge Jørgensen og Phillips (1999, s. 76-77) er Faircloughs kritiske diskursanalyse en velegnet metode, når det ønskes at forstå og se kritisk på den viden, der opfattes som selvfølgelig i en given praksis. Jørgensen og Phillips (ibid.) beskriver endvidere at den kritiske diskursanalyse er velegnet til at synliggøre de sociale konsekvenser som diskurser kan medføre, samt hvilke aktører, der har magt til at afgøre de herskende diskurser inden for den virkelighed som de ønsker at konstruere, og som opfattes som sand blandt de grupper og institutioner, der ikke selv har indflydelse eller magt inden for den virkelighed.

Jørgensen og Phillips (ibid., s. 101-102) påpeger enkelte kritikpunkter ved Faircloughs kritiske diskursanalyse, som ligeledes er blevet synlige for mig i udarbejdelsen af dette speciale. Det første kritikpunkt er at Fairclough ikke præsenterer en tydelig definition mellem diskursanalysen og analysen af den sociale praksis. Fairclough har, som nævnt tidligere, ikke selv udviklet sociologisk eller kulturel teori, til analyse af den sociale praksis, hvilket betyder at det er nødvendigt at inddrage supplerende teori for at kunne analysere denne dimension i Faircloughs tredimensionelle model. Fairclough anbefaler særlige teoretikere til at udføre denne disciplin, herunder Althusser og Gramsci, som inddraget i dette speciale, men Jørgensen og Phillips stiller sig kritiske overfor denne frie mulighed for at inddrage supplerende teori, da de mener at det kan betyde at der inddrages teori, der ikke optræder i naturlig forlængelse af Faircloughs videnskabsteoretiske forankring, hvilket kan forplumre Faircloughs originale formål med kritisk diskursanalyse.

Som kritikpunkt kan ligeledes nævnes at Faircloughs kritiske diskursanalyse ikke kan anvendes til at tydeliggøre kausalitet mellem subjekter og handling. Selvom Faircloughs kritiske diskursanalyse netop fokuserer på det dialektiske forhold mellem diskursive og non-diskursive elementer, så beskriver Jørgensen og Phillips (ibid.) at den dialektik ikke må forstås som om der er kausalitet mellem diskurser og menneskelig handling. I dette speciale ønsker jeg at belyse hvordan italesættelser formes i sociale praksis, men ud fra Jørgensen og Phillips kritik, vil konklusionen på dette unægtelig blive postulerende, idet

det er umuligt at påpege kausalitet mellem måden det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes på, og den måde som det sociale arbejde udføres på. Jørgensen og Phillips (1999, s. 101-102) mener, med andre ord, ikke at diskurser direkte kan diktere bestemte hændelser eller handlinger – ligesom bestemte hændelser eller handlinger heller ikke alene kan konstituere diskurser.

Det sidste kritikpunkt er at Faircloughs begrebsverden inden for den kritiske diskursanalyse er meget omfattende, og derfor samtidig meget svær at begribe. Fairclough introducerer mange analytiske begreber, og svagheden ved dette bliver at diskursanalysen bliver meget kompleks, ligesom nogle af begreberne også arbejder mod hinanden i det analytiske arbejde. Udfordringen bliver at jo flere analytiske begreber der introduceret, des flere faldgruber opstår der i det analytiske arbejde. I dette speciale anvender jeg Faircloughs analytiske begreb *ordvalg* i tekstanalysen, til at udpege de ord som producenten af en tekst anvender når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes. For at identificere ordvalget har jeg foretaget subjektive nedslag i teksten, og udvalgt de ord, som jeg vurderer er med til at forme den diskurs producenten udtrykker. Ordvalget bliver derfor en subjektiv vurdering, som i mere eller mindre bevidst grad, betyder at jeg selv er med til at forme den diskurs jeg ønsker at identificere. De subjektive nedslag i de analyserede tekster, er en generel analytisk svaghed i Faircloughs kritiske diskursanalyse.

5.3.3 Fokusgruppeinterview

For at belyse hvordan plejepersonalet i praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, har jeg valgt at udføre fokusgruppeinterview på to forskellige plejehjem. Jeg har valgt fokusgruppeinterview som metode, da en af styrkerne ved denne metode, er at det er relativt let at facilitere, og at det samtidig er muligt at konstruere megen data, idet fokusgruppen består af flere personer. Det ville have krævet meget mere tid at konstruere samme mængde data ud fra individuelle interviews eller kvalitative feltobservationer (Halkier, 2008, s. 12-14).

Ved at arbejde med fokusgruppeinterview, har jeg dog oplevet nogle svagheder ved denne metode. Når man udfører fokusgruppeinterview, beskriver Halkier (2008, s. 12-

14), at det er nødvendigt for moderator at sørge for at der kontinuerligt er balance i gruppen, således at der ikke er nogle personer, som taler mere end andre, og dermed søger at drage konklusioner eller på anden måde dominerer de holdninger der udtrykkes i plenum. På plejehjem KK fandt jeg det naturligt at påtage mig denne rolle, idet jeg ikke havde personligt kendskab til fokusgruppens informanter. Derudover var rollen som moderator under dette fokusgruppeinterview ikke nødvendig, da det hurtigt fremstod tydeligt, at gruppen havde et respektfuldt indbyrdes forhold, og selv modererede taletiden ligeligt. På plejehjem FK oplevede jeg dog at det var svært for mig at moderere taletiden, dels fordi jeg har personligt kendskab til informanterne, men også fordi at særligt en af informanterne fremstod meget dominerende, og påtog sig rollen som den, der skulle svare når jeg fremlagde et spørgsmål til diskussion. Grundet mit personlige kendskab til informanterne, var det udfordrende for mig både at nedtone den dominerende informants talestrøm, men også at spørge andre informanter direkte, idet jeg ved, at nogle af de informanter, der deltog i fokusgruppen personligt ikke bryder sig om at tale højt i plenum, og at jeg derfor ikke ville fremtvinge ubehag hos dem ved at sætte dem under spot. Såfremt jeg ikke havde haft personligt kendskab til informanterne, ville jeg ikke have tænkt over dette, og dermed kunne jeg have modereret taletiden bedre og givet plads til at flere nuancerede ytringer. Denne refleksive opdagelse over det at forske i egen praksis, betyder at det kan være svært at afgøre validiteten af informanternes udsagn på plejehjem FK, da fokusgruppen ikke repræsenterer den homogenitet, som metoden forudsætter. I følge Halkier (2008, s. 12-14) højnes validiteten af udsagnene fra fokusgruppen når flere forskellige informanter får mulighed for at udtrykke deres holdninger om et emne.

Foruden de ovenstående svagheder, kunne analysens resultater givetvis have formet sig anderledes såfremt informanterne til begge fokusgruppeinterview havde være udvalgt ud fra tilfældig selektion. På begge plejehjem blev informanterne udvalgt af de kontaktede afdelingssygeplejersker, dog ud fra de udvælgelseskriterier som jeg havde defineret. Ved at afdelingssygeplejerskerne selv har udpeget informanterne, foreligger der en sandsynlighed for at afdelingssygeplejerskerne har været med til at præge den måde hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes i praksisfeltet, idet afdelingssygeplejerskerne hermed har haft mulighed for at udpege

informanter, som de ved udtrykker sig på en given måde, og med en særlig ideologisk interesse.

Desværre måtte det første fokusgruppeinterview på plejehjem FK aflyses, da der ikke dukkede tilstrækkelige informanter op til at gennemføre. Det var derfor nødvendigt at arrangere et nyt fokusgruppeinterview. Da dagen for fokusgruppeinterviewet opstod var det dog ikke de informanter, som først var inviteret, der deltog. Min opfattelse var at de informanter, der deltog i det næst-planlagte fokusgruppeinterview var udpeget på dagen, og derfor var der informanter, som deltog på trods af at de ikke kendte baggrunden for fokusgruppeinterviewet eller formålet med specialet forud for interviewet. Derudover fandt to af informanterne det svært at tale i plenum. Den let-tilfældige udvælgelse af informanter til fokusgruppen betød ligeledes at der ikke var repræsentanter fra aftenvagterne, hvilket ellers var defineret som kriterium.

KAPITEL 6 – Afslutning

I dette kapitel vil jeg afslutte specialet med en konklusion og en perspektivering hvori jeg vil inddrage viden om nye tiltag på ældreområdet, som er kommet til siden jeg påbegyndte specialet. Derudover vil jeg reflektere over specialets berettigelse i et overordnet samfundsmæssigt perspektiv.

6.1 Konklusion

I det følgende besvares specialets problemformulering på baggrund af analysens resultater. Dette speciale ønskede at belyse hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes af udvalgte kommunale ældrepolitikker, og af plejepersonalet i praksisfeltet, med det formål at belyse hvordan italesættelserne kan være med til at forme den sociale praksis.

Ved at anvende kritisk diskursanalyse som metode, blev seks diskurser identificeret; *selvstændighedsdiskursen*, *strukturdiskursen*, *normeringsdiskursen*, *kvalitetsdiskursen*, *faglighedsdiskursen* og *institutionsdiskursen*.

Den kritiske diskursanalyse viste, at de kommunale ældrepolitikker italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra *selvstændighedsdiskursen*, hvor det ældre menneske sættes i centrum for det sociale arbejde. Denne diskurs er rodfæstet inden for det humanvidenskabelige paradigme, idet det ældre menneske italesættes som omdrejningspunktet i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Foruden selvstændighedsdiskursen, viste den kritiske diskursanalyse endvidere, at de kommunale ældrepolitikker italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra en *strukturdiskurs*, hvor rationalitet ses som omdrejningspunktet for det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Strukturdiskursen italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker som noget kvantificerbart, idet konkrete mål og strukturelle rammer fremstilles som værende elementært i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Strukturdiskursen er dermed rodfæstet i et naturvidenskabeligt paradigme.

Tekstanalysen og analysen af ældrepolitikernes diskursive praksis konkluderer, at ældrepolitikkerne overordnet set søger at reproducere den allerede etablerede socialpolitiske diskursorden, som Ældrekommission blandt andet er drivkraft for, når det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger italesættes kommunalpolitisk.

Plejepersonalet i praksisfeltet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra fire forskellige diskurser; *kvalitetsdiskursen*, *faglighedsdiskursen*, *normeringsdiskursen* og *institutionsdiskursen*. Når plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra *kvalitetsdiskursen* og *faglighedsdiskursen* fremhæver de dokumentation og kompetencer, som værende fundamentet for vellykket socialt arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Analysen viser, at plejepersonalet, der italesætter det sociale arbejde ud fra disse diskurser, søger at reproducere den allerede etablerede socialpolitiske diskursorden ved at underlægge sig *selvstændighedsdiskursen* i ældrepolitikkerne.

Når plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger ud fra *normeringsdiskursen* og *institutionsdiskursen* fremhæver de, at det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger begrænses af manglende tid og ressourcer. Analysen viser, at plejepersonalet, der italesætter det sociale arbejde ud fra disse diskurser, søger at udfordre *strukturdiskursen* i ældrepolitikkerne. Selvom der i analysen kan spores sammenhæng mellem *strukturdiskursen*, *normeringsdiskursen* og *institutionsdiskursen*, fremhæver analysen hvordan plejepersonalets italesættelser søger at modsætte sig *strukturdiskursen*, ved at udtrykke frustration over de strukturelle rammer, som de underlægges. Denne blanding af diskurser kan være et udtryk for et forandringspotentiale, idet plejepersonalet ikke italesætter virkelighedens normering som overensstemmende med ældrepolitikernes idealer omkring det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

Den sidste del af analysen synliggør hvordan det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger høj grad påvirkes af *selvstændighedsdiskursen* og *strukturdiskursen*.

Analysen af den sociale praksis viser tydeligt hvordan selvstændighedsdiskursen er indlejret i den sociale praksis, idet plejepersonalet på det ene plejehjem positionerer sig

ud fra en videnskabelig tilgang, ved at italesætte hvordan kvalitet og faglighed er et grundvilkår i det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Denne indlejring af *selvstændighedsdiskursen* fordrer en social praksis, som i høj grad fokuserer på kompetencer, vidensdeling og faglig refleksion.

I modsætning hertil viser analysen, hvordan det andet plejehjem i høj grad udfordrer *strukturdiskursen* i ældrepolitikkerne, idet plejepersonalet ideologisk positionerer sig i opposition til de strukturer som ældrepolitikken fordrer. Plejepersonalet har udviklet en negativ omgangstone når de italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, hvilket er med til at forme den sociale praksis, da plejepersonalet tydeligt udtrykker social accept i forhold til at modsætte sig kommunale- og ledelsesmæssige initiativer, eksempelvis i forhold til dokumentation af omsorgs- og plejearbejdet. Denne hegemoniske kamp er med til at påvirke måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger betydningstilskrives, planlægges og udføres i praksis.

Det sidste, der fremhæves i analysen af den sociale praksis, er plejepersonalets interne hegemoniske kampe, som primært foranlediges af deres uddannelsesniveau og anciennitet. Når plejepersonalet italesætter det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger, gør de det med baggrund i deres faglige identitet, hvilket er med til at forme deres sociale praksis, og hermed måden hvorpå de udfører det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger. Analysen tydeliggør endvidere, hvordan plejepersonalet inddeler sig i fire faggrupper, klassepositioner, som alle søger at fremme egne interesser gennem måden hvorpå de betydningstilskriver, planlægger og udfører det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger.

6.2 Perspektivering

I november 2015 vedtog regeringen Finansloven for 2016. Et af kerneområderne i Finansloven er styrket kernevelværd, herunder et løfte om øget fokus på ældre mennesker, og værdig ældrepleje (Finansministeriet, 2016). Med denne aftale afsættes der, som nævnt i specialets indledende kapitel, en værdighedsmilliard med det formål at sikre ældre mennesker en værdig omsorg og pleje med størst mulig selvbestemmelse. Regeringen kræver, at kommunerne formulerer en værdighedspolitik, hvor den enkelte

kommune beskriver sine overordnede værdier og prioriteringer på ældreområdet. Værdighedsmilliarden skal sikre implementering og udbredelse af netop denne værdighedsmilliard. Den nye lov, som pålægger kommunerne at udarbejde en værdighedspolitik trådte i kraft 1. marts 2016, og kommunerne har frem til juni 2016 til at udfærdige og offentliggøre værdighedspolitikken (FOA, 2016a).

Værdighedspolitikken skal sikre at kommunernes ældrepleje understøtter følgende områder i forhold til omsorgs- og plejearbejde i plejeboliger; *livskvalitet, selvbestemmelse, kvalitet, faglighed og sammenhæng i plejen, mad og ernæring og en værdig død* (Finansministeriet, 2016).

Implementeringen og udbredelsen af værdighedspolitikken kan formodes at få betydning for måden hvorpå det sociale arbejde italesættes fremadrettet i de kommunale ældrepolitikker og blandt plejepersonalet i praksisfeltet. Derudover kan værdighedspolitikken bidrage til et paradigmeskifte i forhold til måden hvorpå det sociale arbejde med ældre mennesker i plejeboliger udføres, idet værdighedspolitikken ikke kun sætter fokus på de ældre mennesker, men i høj grad også på det plejepersonale, som varetager omsorgs- og plejearbejdet i plejeboliger. De kommende år vil det derfor blive interessant at se om værdighedspolitikken kan bidrage til at højne ældreplejens status ved at udvikle plejepersonalets kompetencer og karrieremuligheder, og ved at fordre anerkendelse af omsorgs- og plejearbejdet.

~
I virkeligheden
har intet fundet sted
før det er beskrevet

~
Virginia Woolf
1925

Referenceliste

Alzheimerforeningen (2013). *Mangelfuld uddannelse truer patientsikkerheden på plejehjemmene*, København K, lokaliseret d. 13. juni 2016 på: <http://www.alzheimer.dk/nyheder/mangelfuld-uddannelse-truer-patientsikkerheden-paa-plejehjemmene>

Borg, O., & Nielsen, H. F. (2015). *Plejehjem under pres*, Jyllands-Posten Indblik, København V, lokaliseret d. 13. juni 2016 på: <http://www.jyllands-posten.dk/premium/indblik/Indland/ECE7955751/Plejehjem-under-pres/>

Danmarks Statistik (2015a). *Danmark i tal*, lokaliseret d. 4. marts 2016 på: <http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=19005&sid=dk2015>

Danmarks Statistik (2015b). *Befolkningens udvikling 2014*, lokaliseret d. 4. marts 2016 på: <http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=20193&sid=befudv2014>

Danmarks Statistik (2016). *Pleje- og ældreboliger*, lokaliseret d. 4. marts 2016 på: <http://www.dst.dk/da/Statistik/NytHtml?cid=20392>

Esmark, A. & Laustsen, C. B. (2015). *Strukturalisme og poststrukturalisme. I: Jacobsen, M. H, Lippert-Rasmussen, K. og Nedergaard, P. (red.). Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*, Hans Reitzels Forlag, København, 3. udgave

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*, Polity Press, Cambridge

Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse – en tekstsamling*, oversat og redigeret af Elisabeth Halskov Jensen, Hans Reitzels Forlag, København, 1. udgave, 3. oplag

Finansministeriet (2016). *Aftale om finanslov 2016*, lokaliseret d. 31. marts 2016 på: <http://www.fm.dk/publikationer/2016/finanslov-for-2016>

FOA (2016a). *Det gør FOA: Værdighed i ældreplejen*, lokaliseret d. 31. marts 2016 på: <http://www.foa.dk/Forbund/Temaer/P-AA/Vaerdighed-i-aeldreplejen/Tidslinje>

FOA (2016b). *På vej mod mere værdig ældrepleje*, lokaliseret d. 31. marts 2016 på: <http://www.foa.dk/Forbund/Temaer/P-AA/Vaerdighed-i-aeldreplejen>

Frederiksberg Kommune (2016). *Plejeboliger*, lokaliseret d. 28. juli 2016 på: <http://www.frederiksberg.dk/Borger/Aeldre/aldre-og-handicapboliger/Plejeboliger.aspx>

- Halkier, B. (2008). *Fokusgrupper*, Forlaget Samfundslitteratur, Frederiksberg, 1. Udgave, 4. oplag
- Høeg, D. (2009). De institutionelle rammers betydning for samarbejdet mellem plejehjemsbeboere, pårørende og personale – en historisk belysning. I: Glasdam, S & Esbensen, B. A. (red.), *Gerontologi - livet som ældre i det moderne samfund*, Dansk Sygeplejeråd og Nyt Nordisk Forlag Arnold Busk, København K
- Jacobsen, C. B & Johansen, K. S. (2009), Fortrolig viden – formidlingspligt vs. tavshedspligt i sundhedsforskningen, I: Hastrup, K. (red.), *Mellem mennesker – en grundbog i antropologisk forskningsetik*, Hans Reitzels Forlag, København
- Jakobsen, G. R. (2015). *Borgmestre frygter konsekvenserne af regeringens omprioriteringsbidrag*, udgivet i KLs nyhedsbrev Momentum, udgave 17/2015, Kommunernes Landsforening, København S, lokaliseret d. 9. juni 2016 på: <http://www.kl.dk/MailSetup/Nyhedsbreve/Momentum/2015/10/Momentum-nr-172015-13-oktober/>
- Jakobsen, G. R. (2016). *Plejehjemsbeboere er blevet svagere*, udgivet i KLs nyhedsbrev Momentum, udgave 9/2016, Kommunernes Landsforening, København S, lokaliseret d. 9. juni 2016 på: <http://www.kl.dk/Momentum/momentum2016-9-2-id202759/>
- Jensen, K. B (2012). The Qualitative Research Process. I: Jensen, K. B. (red.), *A Handbook of Media and Communication Research. Qualitative and Quantitative Methodologies*, Routledge, London
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur, Frederiksberg C, 10. oplag, 2013
- Larsen, K. (2008). Sundhedsprofessionernes kamp - hvorfor opretholdes status quo over tid? - Om stabiliserende faktorer i det medicinske felt. I: Petersen, K. A. & Høyen, M. (red.), *At sætte spor på en vandring fra Aquinas til Bourdieu - æresbog til Staf Callewaert*, Forlaget Hexis, København SV
- Larsen, K. (2013). Social position i rum, krop og identitet. I: Alvsvåg, H., Berglund, Å. og Førland, O. (red.), *Nødvendige Omveier – en videnskapelig antologi til Kari Martinsens 70-årsdag*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo
- Kirk, H. (2009). Synet på aldring og ældre - historisk set. I: Glasdam, S. & Esbensen, B. A. (red.). *Gerontologi - livet som ældre i det moderne samfund*, Dansk Sygeplejeråd og Nyt Nordisk Forlag Arnold Busk, København K

Krause-Jensen, E. (1980). *Ideologi, historie og politik*, Bibliotek RHODOS, København

Københavns Kommune (2016). *Boliger til ældre*, lokaliseret d. 16. juli 2016 på:
<http://boligertilaeldre.kk.dk>

Pedersen, K. B. (2012). *Socialkonstruktivisme. I: Juul, S. og Pedersen, K. B (red.), Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*, Hans Reitzels Forlag, København, 1. udgave, 2. oplag

Rostgaard, T. (2015). *Kvalitetsreformer i hjemmeplejen – balancen mellem standardisering og individualisering. I: Jensen, P. H. & Rostgaard, T. (red.). Det aldrende samfund – udfordringer og muligheder*, Frydenlund Academic, Frederiksberg C

Schou, M. (2009). *Pårørende er tit i konflikt med plejehjem*, Information, november 2009, lokaliseret d. 31. marts 2016 på:
<https://www.information.dk/indland/2009/11/paarørende-tit-konflikt-plejehjem>

Social- og integrationsministeriet. (2012). *Livskvalitet og selvbestemmelse på plejehjem*, udgivet af Kommission om livskvalitet og selvbestemmelse i plejebolig og plejehjem, København K, lokaliseret d. 12. juni 2016 på: http://www.sum.dk/~media/Filer%20-%20Publikationer_i_pdf/2012/Livskvalitet-og-selvbestemmelse-paa-plejehjem-feb-2012/Livskvalitet-og-selvbestemmelse-paa-plejehjem-aeldrekommissionen-feb-2012.ashx

Sommer, C & Kjeldsen, B. S. (2015). *6 ud af 10 kan ikke arbejde fagligt forsvarligt*, Sygeplejersken, udgave 14/2015, København

Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd (2002). *Vejledende Retningslinier for Forskningsetik i Samfundsvidenskaberne*, lokaliseret d. 24. maj 2016 på:
http://eugenik.dk/static/pdf/ssf_etik.pdf

Wenneberg, S. B. (2000). *Socialkonstruktivisme – positioner, problemer og perspektiver*, Samfundslitteratur, Frederiksberg C

Wærness, K. (1982). *Kvinneperspektiver på sosialpolitikken*, Universitetsforlaget, Oslo,

Ældre Sagen (2016a). *Plejebolig og plejehjem*, lokaliseret d. 6. juni 2016 på:
<https://www.aeldresagen.dk/viden-og-raadgivning/hjaelp-og-stoette/plejebolig-og-plejehjem>

Ældre Sagen (2016b). *Kommuner sparer på ældrepleje og omsorg*, lokaliseret d. 7. juni 2016 på: <https://www.aeldresagen.dk/presse/pressemateriale/nyheder/kommuner-sparer-paa-aeldrepleje-og-omsorg>

Ældre Sagen (2016c). *Omnibusundersøgelse om værdig ældrepleje*, lokaliseret d. 31. marts 2016 på: <http://www.aeldresagen.dk/aeldresagen-mener/dokumentation/Sider/Værdig-ældrepleje.aspx>

Ældreforum (2016). *Ældrebilledet i medierne*, lokaliseret d. 18. marts 2016 på: <http://www.aeldreforum.dk/udgivelser/aeldre-aldring-og-debat/aeldrebilledet-i-medierne>

Wadel, C. (1991), *Feltarbeid i egen kultur*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo, 2. udgave